

Slənə nga masləkee ənji nga Slandana

¹ 'Ya'ə Tawəfilasə, ma asəkə ləkələkataaki nga təkəŋwanə, kə nyaahə nyi sətə dfaadii Yeesu patə da sətə jigunyi ci, daga saa'itə 'watəgi ci sləna

² ha'ə mbu'ya ka saa'itə ŋgirə Əntaŋfə tə ci aadəgyə. Ma taabu'u ŋgirə Əntaŋfə tə ci aadəgyə, kə dīi ci wabənə ka ənjitə shi ca ta'i dagi baawəda nga Malaaba Ma'yanə, kaa təya ndzaa ka masləkee ənjaakii.

³ Kə baarii ci ka tii naakii nə da i əpinə amakii nga baanə ənfwadə pu'unə. Kə dfaadii ci uushi'inə laŋə ətə ca baarii oo'i, da i əpinə nə ci. Ca wabə ka tii agyanə *ŋwanjuunə nga Əntaŋfə. Ma ətsə patə, kə slənyi daba'ə əntənaakii da madənaakii agi maməətə ənja.

⁴ Ma ka əndə'i uusəra, ci ahadatii, kə bii ci ka tii, "Goona dzəgi asəkə vəranə nga Urusaliima zəku'i, gəramə sətə bii nyi viinə koonə, waatoo, sətə bii Daadə oo'i, ka viinə nə ci koonə.

⁵ Acii də ma'inə dīi Yoohana bapətisəma ka ənja. Amma, ma aakəŋwa gi'u, bapətisəma də Malaaba Ma'yanə nuuna upaa."

Ndərənə nga Yeesu aadəgyə

1:1 1.1 Luka 1.1-4. **1:2 1.2-3** 10.41; 13.31; 28.23; Luka 24.36-42,46-51; 1 Tim. 3.16. **1:4 1.4-5** Luka 3.16; 24.49; Yooh. 14.16.

⁶ Makə libə Yeesu da masləkee ənja, kə ləgyui tii ka ci, əŋki tii: “Slandana, əndzə'i nə hə ka ənəpaaginə ka ənji *Isərayiila də ŋwanjuunatii kwa?”

⁷ Əŋki Yeesu ka tii, “Kə kəŋee Daadə ka saa'ikii da zamanakii agi baawədaakii. Ma una, pooshi unə ka shiinə taa guci daadənə uushi'iitsa.

⁸ Amma shiimə oo'i, ka viinə nə Əntanfə koonə Malaaba Ma'yanə. Də ci nuuna upaa baawəda, koonə ndzaanə ka ənji waaza wabənaaki asəkə vəranə ŋga Urusaliima da i hara hanyinə ŋga Yahudiya da i *Samarिया, dənə ka hatə ənyagi hanyinə.” *

⁹ Uudəpaanə ŋga Yeesu tə wabəətsa, təya tsaamə tə ci, Əntanfə a ŋgərətə tə ci aadəgyə, kurabiinə a rarə'igi də ci anə ginətii.

¹⁰ Ma təya tsaamə aadəgyə, ca dzə də ndərənə. Ma nee tii, wata wiitsə ənji bəra'i abitii da i mabwadada kəjeerənə ashitii.

¹¹ Təya ba ka masləkee ənji, “Unə ənji Galili, mi dfii unə kəŋə kəŋə ka tsaamənə aadəgyə kwa? Yeesu ətsə ŋgərətə Əntanfə tə ci aadəgyə abii unə, ha'ə nii kəya ənya makə sətsə nee unə pyalə ci aadəgyə.”

Tadə madəbama ŋga Yahuda

¹² Ma daba'əkii, wata masləkee ənjə a jimagərə anə giŋwə ŋga Zayitunə, təya ənya

1:6 1.6 Luka 24.21. **1:7 1.7** Mar. 13.32. * **1:8 1.8** Luka 24.47-48; ənji waaza wabənaaki: 1.21-22; 2.32; 3.15; 5.32; 10.39; Yooh. 15.27. **1:9 1.9** Luka 24.51; Yooh. 6.62; 1 Piita 3.22. **1:10 1.10** Luka 24.4. **1:11 1.11** Luka 21.27; Səniinə 1.7.

aa Urusaliima; ka dʻanø nø dzadʻenækii bahø kilooomeeta røjwø.

¹³ Makø mbu'i tii, tøya ndørøgi aanø maduunø kuyø anø øndø'i øtø izee tii ka ndzaanø davø. Ma ønjitø dzii dø nø dava, tii nø i Piita da Yoohana da Yakubu ba'a Andørawøse, i Filibusø da Tooma, Barøtalamawusø da Mata, øndø'i Yakubu uuzønø nga Haløfa, Simoonø øndø moo dimwaanø nga hanyinaakii, ba'a Yahuda, uuzønø nga Yakubu.

¹⁴ Mariyaama møci Yeesu i ndzøkøjushi'inø nga Yeesu da i hara makinø patø, davø nø tii, tøya løbø dø nø dø moodøfø røjwø agi kødiinø acii øntanfø taa ngutø saa'i.

¹⁵ Ma agi saa'ita, kø dzii ønji nø'unø dø na, kø mbu'i lajønati bahø gya'ø da pupusørø. Piita a madøtø ahadatii, ca wabø ka tii, øjki ci:

¹⁶ "Ndzøkøjushi'inøkya, kø wabi Malaaba Ma'yanø da ma *Dawuda agyanø Yahuda øtø baarii tø Yeesu ka ønja. Ma wabønaakii, kø ndzaa tyasø, see a dʻa ki ka goonga, waatoo sètse dʻii tø Yahuda.

¹⁷ Acii ma Yahuda, kø ndzaa ci ka øndø gaamø, Yeesu ta'i tø ci kaama slønø ka ha røjwø ka øntanfø.

¹⁸ Amma ma ci, kø dørøgi ci ra dø kwabatø upaa ci agi bwaya slønaakii. Ma daba'økii, ca kulagi aa pa, sækøkii a tsøørøgi, aginaakii a øjagi patø.

¹⁹ ønji Urusaliima patø, kø fii tii haalaakii. Ci dʻii kavø tii lømø ka røkii dø uuratii Akalødama, makø bana, 'Rø nga idøna'.

20 Tə'i manaahəkii asəkə ləkələkətə ɲga Jabuura:

'Ka ndzaanə nə yaakii uufinə zabə,
ga əndə a ndzaanə davə.'

Kə nyaahə ənji əsə:

21 'See a ɲgərə əndə'i əndə slənaakii.'

Makə ha'ə dʒii əna, ma ənjinə nja dzəədzə deenə oogə da i Yeesu Slandanaamə taa guci patə,

22 'watəginə ka yibə bapətisəma ɲga Yoohana ka Yeesu, ha'ə ka saa'itə ɲgirə Əntanʃə tə ci aadəgyə, ma əndə rəɲwə aɡi ənjitsa, tyasə, ka ndzaanə nə ci ləbə deenə, ina baaba madʃənə ɲga Yeesu aɡi maməətə ənja."

23 Makə fii ənji ha'ə, təya tadə ənji bəra'i, waatoo Yusufu ətə ci ənjə a 'wa tə ci Barəsaba taa Yusətusə, tii da Matiyasə.

24 Wata təya kədii, əɲki tii, "'Ya'ə Slandana, kə shii hə sətə a ədzəmə ənji patə, baarii keənə ahada ənjinə bəra'i taa tə wu ta'i hə,

25 kaa ca ɲgərə slənə ɲga əndə sləkeenə ənə kagi Yahuda, makə kə pyalə ci saakii makə sətə dəbēe ka ci."

26 Ma daba'əkii, təya kapaa haalakii akəɲwacii Əntanʃə kaa ca baarii ka tii taa tə wu ta'i ci. Wata ca baarii ka tii tə Matiyasə. Kə ndzaa Matiyasə ka pu'u aji bəra'inə ɲga masləkee ənja.

2

Jiganə ɲga Malaaba Ma'yanə

1:20 1.20 Jab. 69.26; 109.8. **1:21 1.21-22** Luka 1.2; 3.21; 24.51.

1:24 1.24 Yooh. 2.24-25. **1:26 1.26** Waḃ. 16.33.

1 Makə mbu'ya uusərə nga kumənə nga *Peentakoosa, kə dzatə ənji nə'unə də nə patə ka ha rənjwə.

2 Pii təya fa lyaamanə nga uushi dadagyə makə laamənə nga mandalə məda. Wata laamənəkii a nagi kuvətə dzatə tii də nə davə.

3 Wata təya nee ka uushi a jiga makə gana nga gunə. Ca taala, ca təkəgi agyanə taa wu patə davə.

4 Malaaba Ma'yanə a naanatə ədzəmətii patə, təya ndzanə wabənə də uuranyinə kama kama makə sətə vii Malaaba Ma'yanə ka tii waabənə.
*

5 Ma gatə də Urusaliima, tə'i *Yahudiinə ətə ca ngwalə tə Əntanjə shiishi agyanə hanyinə nga duuniya patə.

6 Makə fii ənji wazənə, kə dzii ənji də nə lanə. Hanjalatii a gwazəgi, acii kə fii tii təya wabə də uura nga taa ngutə əndə ahadatii.

7 Kə dīi ka tii ka sə nga hurəshishinə ka shanjə, təya ba, "Əntaa ənji Galili nə ənjitsə ca wabə pata?"

8 Ya əna, iitə dīi mbee tii ka wabənə də uura nga taa ngutə əndə ahadaama?

9 Wiinə kə shaamə agyanə hanyinə nga Parətiya, Madiya, Ilamiya, Misaputamiya, Yahudiya, Kapadasiya, Puntu, Asiya,

10 Firigiya, Paməfiliya, Misəra, i da purəna

2:1 2.1 Leew. 23.15-21; Dzək. 16.9-11. 2:3 2.3-4 Luka 3.16.

* 2:4 2.4 Malaaba Ma'yanə a naanatə ədzəmətii: 4.31; 6.3,5; 7.55; 8.17; 10.44; 11.15,24; 13.9; 15.8; 19.2,6; makə sətə vii Ma'yanə ka tii wabənə: 4.31; 10.45-46; 19.6; 1 Koor. 12.10; 14.2-12. 2:7 2.7 1.11.

Libiya ətə ŋga Sirina, i Yahudiinə da ənjitə dəməgərə agi diina ŋga Yahudiinə, kə shi tii daga də Rooma;

¹¹ wiinə kə shi hara ənji gaamə daga də Karita da Arabiya: wanaamə patə ka fanə təya ba agi uuranyinə gaamə tə maŋgwaarə slənətə slənyi Əntaŋfə.”

¹² Makə gwazəgi haŋkalatii patə, təya ləgwa ahadatii tuu'ina, “Mi saŋə cii kəya moo baariinə kaama?”

¹³ Amma, ma hara ənja, təya gwanə ka ŋusənə, əŋki tii, “Kə sii ənjinə ənvwa.”

Waazanə ŋga Piita

¹⁴ Wata Piita a madətə da masləkee ənjitə pu'u aməntaŋə. Ca madee ka uurakii, ca wabə ka tii, əŋki ci, “Unə ənji Urusaliima da hara Yahudiinə makə nyi, fatəmə ŋga'ə, kaa nya ba koonə:

¹⁵ ma ənjina, masamə tii ənvwə makə sətə sətsə cuuna hiima, acii ma'ə uusəra magiramə zəku'i.

¹⁶ Amma, fatəmə kaa nya ba koonə sətə bii anabi Yawalə:

¹⁷ ‘Ma bii Əntaŋfə, ma agi muudinə ŋga zamana,

ka shinə nə Malaabə Ma'yanə aagyanə ənji patə, manjeevənə goonə ŋguyirənə da makinə, ka dfanə nə tii anabaakwaanə;

ma daguyinə goonə, ka baariinə nə Əntaŋfə ka tii gooŋgaanaakii,

masariinə goonə əsə, ka səniinə nə tii.

¹⁸ Gooŋga boo, ma maviinaaki ŋguyirənə da makinə,

ka kyanə nə nyi Malaaba Ma'yanaaki aanətii ka
saa'ikii,

ka ndzaanə nə tii ka anabiinə.

¹⁹ Ka danə nə nyi sə nga hurəshishinə daga
dagyə da agyanə hanyinə əsə;

ka jiganə nə idənə da gunə da makiirənə
mandəkii.

²⁰ Ka zhi'iginə nə uusəra ka təkunə.

Ka zhi'iginə nə ləgidə dizə makə idəna.

Ma ətsə patə, ka danə taabu'u nə maduunə
uusərə nga

Slandanaamə a mbu'ya.

²¹ Taa wu kədii luupaanə acii Slandana,

ka mbədənə nə ci.' "

²² Piita a dzə aakəŋwa də banə, əŋki ci, "Unə
ənji Isərayiila, fatəmə wabənaaki nga'ə. Ma
Yeesu əndə Nazaratu, kə baarii Əntanƣə oo'i,
ci sləkee ka ci, ci nee unə slənyi Əntanƣə
sə nga hurəshishinə də baawəda lanə daciikii
ahadoonə.

²³ Aacii unə kavə Əntanƣə tə ci makə sətə dīi ci
aniya nga danə. Kə kavuunə tə ci aacii bwaya
ənji, təya gwa'avə tə ci aashi ənfwə, ca əntəgi.

²⁴ Amma kə ŋgiragi Əntanƣə tə ci agi zəmənə
nga wa, ca madəe ka ci agi maməətə ənja,
acii pooshi wə da baawəda agyanəkii bahə ca
gigisləpaa tə ci.

²⁵ Acii kə wabi Dawuda agyanəkii, oo'i:

2:21 2.21 22.16; Rooma 10.13. **2:22 2.22** Luka 24.19; Yooh. 3.2;
Slønə 2.43; 4.30; 5.12-16; 6.8; 14.3; 15.12; 19.11-12; Rooma 15.19;
Ibər. 2.4. **2:23 2.23** 3.15; 4.28; 7.52; Luka 23.33; 1 Tees. 2.15.

2:24 2.24 3.15; Luka 24.5. **2:25 2.25-28** Jab. 16.8-11.

‘Wanyinə ka neenə ka Slandanə akəŋwaciiki taa
guci patə,

agi tsakənə nə ci tə nyi acii ga nya gugu'i.

²⁶ Ci nə ədzəməki ka dā moodasəka əsə,

agi wabənə nə nyi ŋga moodasəka.

Taa ŋgahi ka əntənə nə nyi, agi kanə nə nyi na,

²⁷ acii kə shii nyi: 'ya'ə Əntanƣwaakya, paa hə
ka vugədəgi əpinaaki aagi ənjagu'u,

paa hə ka bwasee ka shishinə ŋga əndə slənaaku
kaa ca bəsləgi.

²⁸ Kə baarii hə ka nyi rəgwanyinə ŋga upaa də
əpinə.

Ka danə nə nyi moodasəkə lanə, acii agi
ndzaanə nə hə da nyi.' "

²⁹ Piita a dzə aakəŋwa də banə, əŋki ci,
“Ya'ə ndzəkəŋushi'inəkya, takumə kaa nya bagi
koonə furəŋə. Ma dzədzəshi'inaamə Dawuda,
kə əŋki ci, kə ŋgədəgi ənji tə ci, kədəhə daamə
nə nə ŋga gu'waakii ka ha'ə dəŋə ənshinə.

³⁰ Amma, ma ci ma'ə da i əpinə, anabi nji
ci, kə shii ci kə ji'i Əntanƣə ka ci oo'i, kadə
nə əndə rəŋwə agi jijinaakii a ŋgərə dəgələ
ŋwanuunaakii.

³¹ Agyanə madənə ŋga *Aləmasiihu agi
maməətə ənja wabi Dawuda ha'ə. Aciiakii bii ci,
pooshi Əntanƣə ka bwaseenə ka ci a gu'u. Taa
shishinəkii əsə, pooshi ka bəslənə.

³² Ma Yeesutsa, kə madee Əntanƣə ka ci
agi maməətə ənja. Inə ənə ganə patə,
seedawanyinə niinə.

³³ Kə dʉunətə Əntaŋfə tə ci, ca ndzanee ka ci da ciizəmakii. Əntaŋfə Dii a vii ka ci Malaaba Ma'yanə, makə sətə shi ca bii daga ŋukə. Yeesu a pukyağərə keenə əsə, ci ətsə cuuna nee, una fa əsə. †

³⁴ Acii əntaa Dawuda ŋgirə aadəgyə, amma ci maa, kə bii ci oo'i,

'Əŋki Əntaŋfə Slandanə ka Slandanəki, ndzaanə gadəvə da ciizəmaki.

³⁵ Ka kavənə nə nyi tə əŋji daawaanaaku aatsaa sədəku.'

³⁶ Acii ha'ə, wa əŋji Isərayiila patə a shii tantanyinə, ma Yeesu ətə gwa'avuunə tə ci aashi ənfwa, tə ci kavə Əntaŋfə ka ndzaanə ka Slandanə da Aləmasiihu."

³⁷ Makə fii əŋji ha'ə, kə tabətə moodəfətii, təya ləgwa a ma Piita da a ma hara masləkee əŋji, əŋki tii, "Ndzəkəŋushi'ina, iitə daniina?"

³⁸ Əŋki Piita ka tii, "Baamə ka Əntaŋfə, bwaseemə ka 'waslyakəənə goonə, taa wu ahadoonə, ca luu yibə bapətisəma agi ləmə ŋga Yeesu Aləmasiihu, kaa Əntaŋfə a tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə, ca vii koonə Malaaba Ma'yanaakii.

³⁹ Acii koonə dʉi Əntaŋfə aləkawalə ŋga vii Malaaba Ma'yanə da ka manjeevənə goonə da

† **2:33 2.33** ca ndzanee ka ci da ciizəmakii: 2.34; 3.13; 5.30-34; 7.55-56; Mar. 16.19; Luka 20.42; 22.69; Rooma 8.34; Af. 1.20; Kwal. 3.1; Ibər. 8.1; 1 Piita 3.22; ca pukyağərə keenə Ma'yanə: 1.4; Yooh. 14.16-17; 15.26. **2:34 2.34-35** Jab. 110.1; Luka 20.42-43; Ibər. 1.13. **2:36 2.36** 3.15. **2:37 2.37** 16.30; Luka 3.10,12,14. **2:38 2.38** 3.19; Luka 3.3.

patənə nga ənjitə dzadə, taa moonə 'wii ci patə aabiikii."

⁴⁰ Kə wabi Piita ka tii laŋə, ca ka ka tii hiima, əŋki ci, "Təkeemə ka noonə na da bwaya ənji nga zamanana koonə luupaa də noonə na, acii bwaya ŋgəra'utə nə təya sa."

⁴¹ Laŋənatii, kə liwə tii wabənaakii, ənjə a yibə ka tii bapətisəma. Kə mbu'i bahə dəbu'u makkə nə ənjitə vii goŋga uusərəkii.

⁴² Kə dīi tii gazhi'waanə nga fa sətə nji masləkee ənjə a dzəgunə ka tii, təya ndzaanə də ədzəmə rəŋwə, təya zəmə ka hakii, təya dfa də'wa ka Əntaŋfə əsə.

Ndzaanə nga ənji nə'unə

⁴³ Kə dīi Əntaŋfə sə nga hurəshishinə ŋgaŋga'ə dəcii masləkee ənja, ka ha'ə kə əsəgi ŋgwalənə tə ənji patə.

⁴⁴ Ənji nə'unə patə, kə ndzaa tii rəŋwə, təya viishi patənə nga sətə ətee əndə'i əndə ahadatii,

⁴⁵ təya dərəmagi də uushi'inatii, təya vii kwabakii ka taa wu ətə ətee ahadatii.

⁴⁶ Pukyanə nga ha patə, agi dzatənə nə tii də nə asəkə *yi nga Əntaŋfə də moodəfə rəŋwə, təya zəməshi asəkə yinyinatii də moodfasəkə da mabanee ma'yanə.

⁴⁷ Təya dəla də Əntaŋfə, təya upaa dələnə əsə acii ənji patə. Ma Slandana, uusərə patə nə ci ka tsakəvənə aashitii tə ənjitə upaa luupaanə.

2:39 2.39 Isaa. 57.18-19; Af. 2.17. **2:41 2.41** 2.47; 4.4; 5.14; 6.1,7; 8.4; 11.21,24; 12.24; 13.49; 16.5; 19.20; 21.20; 2 Tees. 3.1.
2:44 2.44-45 4.32-35. **2:46 2.46** Luka 24.53. **2:47 2.47** 2.41.

3

Mbədəpaanə də mahurəməsə ənda

¹ Ma ka əndə'i uusəra, i Piita da Yoohana a dzə aasəkə yi nga Əntanjə ətə tibisə makkə nga kədəwanə, waatoo saa'i nga dfa də'wa.

² Tə'i əndə'i əndə gatə a uura mayi nga Əntanjə. Ma uura mayitsa, 'Dagwakii' ci ənjə a 'wa. Mahurəməsəkii daga poonə tə ci nə əndəkii. Pukyanə nga uusəra patə nə ənjaakii ka kiranə tə ci aa dəvə, təya kapaa tə ci, kaa ca kədii sataka acii ənji dzənə aasəkə yi nga Əntanjə.

³ Makə nee ci ka i Piita da Yoohana təya dəmə aasəkə yi nga Əntanjə, ca kədii sataka aciitii.

⁴ Wata i Piita da Yoohana a tsaamə tə ci, əŋki Piita ka ci, "Tsaamuu tiinə."

⁵ Ca tsaamə tə tii də nga'ə. Ma nə ci ka nəhənə, ka upaanə nə ci uushi aciitii.

⁶ Wata Piita a ba ka ci, "Paa nyi da kwaba shaŋə, amma, ma səndə upaa nyi, ka viinə nə nyi ka hə. Də baawəda nga Yeesu *Aləmasiihu, əndə Nazaratu, madətə, wiiwu."

⁷ Wata Piita a kəsətə ciinəkii da ciizəma, ca madee ka ci. Pii kə upaa sədəkii da idəkii ŋgeerənə.

⁸ Həryatə əndətə a madətə, ca kəŋaanə, ca 'watəgi wiinə. Wata ca dəməgərə atsatii. Ca wii, ca dzə də ləəfənə, ca dzə də dəlanə də Əntanjə.

⁹ Patənə nga ənjitə nji davə, kə nee tii ka ci, ca wii, ca dəla də Əntanjə.

¹⁰ Kə shii tii oo'i, mahurəməsə əndətə izee ka kədii sataka a uura mayi 'Dagwakkii'. Acii ha'ə, kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə nə sətə dīi tə ci.

Waazanə ŋga Piita atsaal malaba ŋga Sulayimaanu

¹¹ Makə mabwaseemə əndətə ka i Piita da Yoohana, tii atsaal malabatə ci ənjə a 'wa malaba ŋga Sulayimaanu, ənji patə a kwasə pii pii aabiitii, acii kə kəŋee ka tii ka shaŋə nə sətə dīi.

¹² Makə nee Piita ka tii, ca ba, "Unə ənji Isərayiila, acii mi saŋə nuunə ka neenə ka hurəshishinə ŋga əndətsa? Acii mi cuuna tsaamə tiina? Ma nuunə ka nəhənə, agi baawəda geenə taa camənə geenə cii kəya wii kwa?"

¹³ Əntaa ha'ə. Ma Əntaŋfə ŋga i Ibərahiima da Isiyaaku da Yakubu da hara dzədzəshi'inaamə patə, ci vii duunuunə ka Yeesu lawaraakii. Ma una, kə vii unə tə ci aacii gayinə. Makə mwayi Pilaatu kapaanə tə ci, kə kaaree unə.

¹⁴ Də ha'ə kaaree unə ka Malaaba Əndəta, əndə gooŋga, una kədii ka ənjə a kagi koonə tə mabələ ənja.

¹⁵ Də danə ha'ə kavuunə tə Əndə vii əpinə ka bələginə. Amma kə madəe Əntaŋfə ka ci agi maməətə ənja. Ma inə əsə, seedawanyinə niinə ŋga madənaakii.

¹⁶ Ma əndənə cuuna nee, kə shii unə tə ci. Də baawəda ŋga Yeesu upaa ci ŋgeerənə, acii kə

3:11 3.11 5.12; Yooh. 10.23. **3:13 3.13** 2.33; 7.32; Shig. 3.6,15; Luka 23.13-23. **3:15 3.15** 2.23-24; 4.10; 5.30-31; 10.39-40; 13.30; 17.31; Iber. 2.10.

vii inə goonḡa ka ci. Ha'ə nə ci əsə, putə nḡa vii goonḡa geenə ka Yeesu upaa ci jamənə nḡa shishinəkii akəḡwacii unə patə.

17 “Ma ənə ha'ə dīi ndzəkəḡushi'ina, kə shii nyi oo'i, ma unə da i gayinə goonə, dagi ghatə shiinə goonə dīi unə ha'ə də Yeesu.

18 Amma də ha'ə dīi ka goonḡa nə sətə bii Əntanḡə da ma anabiinaakii oo'i, ka cibənə nə Matadəkəyaakii.

19 “Aci ha'ə baamə ka Əntanḡə, zhi'wagimə aabiikii, kaa ca tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə.

20 Mada kə dīi unə ha'ə, ka viinə nə Slandanə koonə shiwunə aasəkə moodəfuunə, ka kyanə nə ci koonə də Matadəkəyaakii Yeesu. Ci ta'i koonə tə ci.

21 Ma Yeesu, kə dīi tyasə, see a ndzaa ci dagyə zəku'i, taabu'u nə Əntanḡə a daada uushi'iitə baabii ci da ma malaaba anabiinaakii daga ḡukə.

22 Muusa maa, kə bii ci oo'i, 'Ka tadənə nə Əntanḡə koonə *anabi makə naaki agi ndzəkəḡushi'inuunə. See a foonə sətə nii kəya ba koonə patə.

23 Taa wu patə na kaaree ka fanə tə anabita, paa tii ka ndzaanə agi ənji nḡa Əntanḡə, ka zamaginə nə ənji də tii.'

24 Ha'ə əsə wabi hara anabinyinə patə, 'watəginə ka Samuyila da hara anabinyinə ətə shi daba'əkii. Kə wabi tii agyanə uushi'inə ətə ca daada əndzə'i.

3:16 3.16 Mat. 9.22. **3:17 3.17** Luka 23.34; 1 Tim. 1.13. **3:18 3.18** 5.42; Luka 24.27,44-46. **3:19 3.19** 2.38. **3:22 3.22-23** Dzək. 18.15,19; Slønə 7.37. **3:24 3.24** 3.18.

²⁵ Ndzəkəŋushi'ina, koonə wabi Əntaŋfə da ma anabinyiita. Ha'ə əsə koonə da dzədzəshi'inuunə đii ci aləkawala, waatoo ətə bii ci ka Ibərahiima, 'Ka đaanənə nə nyi barəkaanaaki aagyanə slikərənyinə ŋga duuniya patə, putə ŋga jijinyinaaku.'

²⁶ Ha'ə kə tadəgi Əntaŋfə lawaraakii, ca sləkee ka ci aahadoonə zəku'i koonə upaa barəkaanə daciikii, una bwasee ka bwaya bwayaanə goonə."

4

Kərənə tə i Piita da Yoohana aakəŋwacii gayinə

¹ Ma i Piita da Yoohana a wabə ka ənja, wata limanyinə da ŋwanjwə ŋga soojiinə ətə ca nəhə yi ŋga Əntaŋfə, da *Sadukiinə a shi aabiitii *

² də məbəzə səka. Ma bəzee ka səkətii, acii kə jigunyi i Piita da Yoohana ka ənja, kə bii tii ka ənji oo'i, kə ma'i Yeesu agi maməətə ənja, aciikii ma maməətə ənji patə, kadə nə təya mədətə da i əpinə. †

³ Wata təya kəsə tə i Piita, təya pa'əgi tə tii aasəkə kuvə furəshina see pukənə ŋga ha, acii kə uugi uusərə dzənə ka đa gəŋwanə.

⁴ Amma, ma agi ənjitə fii wabənə ŋga masləkee ənja, bəzəkii nə ənjitə vii gooŋga. Kə mbu'i laŋənatii bahə dəbu'u tufə.

3:25 3.25 'Wat. 12.3; Gal. 3.8,16. **3:26 3.26** 13.46; 18.6; Rooma 1.16. * **4:1 4.1-2** Sadukiinə: 5.17; 23.8; Luka 20.27. **4:1 4.1** Luka 22.4,52. † **4:2 4.2** mədənə agi maməətə ənja: 2.24; 4.33; 17.18; 26.23. **4:3 4.3** 5.18. **4:4 4.4** 2.41.

⁵ Pukønø nga ha, wata gayinø da masariinø da maliminø a ləbə də Urusaliima patə.

⁶ Təya dza də nə da gawə nga limanyinø ətə dʒii ləməkii *Anasə tii da i Kayafasə i Yoohana i Aləkəsandəra, da i hara slikərənə patə nga maduunə *limanə.

⁷ Təya sləkee ka ənji kaa təya kira tə i Piita da Yoohana, təya kəjəe ka tii akəjwaciitii, təya ləgwa ka tii, əjki tii, “Da sanjə upaa unə baawədatsa? Wu vii koonə rəgwa nga mbədəpaanə də mahurəməsə əndətsa?”

⁸ Wata kə cakə Malaaba Ma'yanə natənə ədzəmə nga Piita. Ca ba ka tii, əjki ci, “Unə gayinø da masariinø,

⁹ mada putə nga nga'aanə dʒii inə ka mahurəməsə əndətsə dʒii inə mawulakii akəjwacii unə ənshinə, una ləgwa keenə taa iitə mbə'i ci,

¹⁰ yoo, see a shii unə da i ənji Isərayiila patə oo'i, də ləmə nga Yeesu Aləmasiihu əndə Nazaratu nə əndətsə kəjə akəjwacii unə ndanjə ndanjə. Ma unə, kə gwa'avuunə tə Yeesu aashi ənfwa, amma kə madəe əntanjə ka ci.

¹¹ Kə wabi malaaba ləkələkətə agyanəkii oo'i,

‘Ci nə faaratə kaaree unə, ənji ghənəna,
amma ci ənəpaa ka faaratə palee də
məghərəvənə.’

¹² Daciikii rəjwə dyanjə upaanə ənji mbədənə, acii pooshi əndə'i əndə agi duuniya shanjə ətə

4:7 4.7 Luka 20.2. **4:8** 4.8 2.4. **4:10** 4.10 3.6; 3.15. **4:11**
4.11 Jab. 118.22; Luka 20.17; 1 Piita 2.4-7.

vii Əntarŋfə ka ci baawəfa bahə kaama upaa mbədfənə daciikii.”

¹³ Kə nee *mətərəkinə ŋga Yahudiinə oo'i, ma i Piita da Yoohana, masoodəfənyinə nə tii. Ma nee tii əsa, tyalakanyinə nə tii, əntaa majanŋa ənji əsə, kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə. Wata təya puləgi oo'i, tii da Yeesu nja ndzaanə.

¹⁴ Amma, makə nee tii ka əndətə mbədfəpaagi i Piita da Yoohana kəŋə abiti i ndaŋə ndaŋə, kə ətee tii ka rəgwa ŋga də mabizhinə.

¹⁵ Aciikii təya səbagi tə i Piita da Yoohana agyə, təya də mətərəkinə.

¹⁶ Əŋki tii, “Iitə dānaamə də ənjitsa? Acii goonŋa, ma ahada ənji Urusaliima patə, pooshi əndə mashiimə kə dīi tii sə ŋga hurəshishiinə ka shaŋə. Pooshi amə ka mbee ka də mabizhinə əsə.

¹⁷ Amma, acii ga wabənəkii a tsakə waazanə ka hara ənja, see a baamə ka tii oo'i, ga təya ənə ka wabənə ka taa wu də ləmə ŋga Yeesu ma'ə.”

¹⁸ Wata təya ənə ka 'watənə tə masləkee ənja. Makə dəməgərə tii, təya ba ka tii, əŋki tii, “Goona ənə ka wabənə taa dzəgunənə ka ənji də ləmə ŋga Yeesu ma'ə daga ənshinə!”

¹⁹ Amma əŋki Piita da Yoohana ka tii, “Unə də noonə na, lagimə wabəətsa, mada ŋga'ə akəŋwacii Əntarŋfə keena fa noonə, ina bwasee ka fa naakii.

²⁰ Acii ma inə kamə, pooshi inə ka mbee ka ndzaanə zərakə yadə ba ka ənji sətə nee inə da

sətə fii inø.”

²¹ Wata mətərəkinø a tsakø ka tii bariya dø banø, ga tøya ønø ka danø ha'ø ma'ø. Tøya kapaa tø tii, pooshi tii upaa rəgwa nga cibeenø ka tii, acii talakiinø patø, agi dʉunøtønø nø tii tø Əntanfə putø nga sətø slønyi tii.

²² Ma əndøtø mbədøpaagi tii dø sø nga hurəshishinø, kə palee ci ka fəzø ənfwadø pu'unø.

Da də'wa nga ənji nə'unø kaa tøya mbee ka waaza

wabənø nga Əntanfə yadø ηgwalənø

²³ Makø kapaa ənji tø i Piita da Yoohana, tøya ønø satii aahada hara ənji nə'unatii. Tøya ba ka tii sətø bii madiigərø limanyinø da masariinø ka tii.

²⁴ Makø fii ənji nə'unø ha'ø, tøya kədii acii Əntanfə dø ədzəmø rəŋwø, əŋki tii, “Ya'ø Slan-dana, hø tagii ha dadagyø da ha a panø da uunøvø da sətø asəkətii patø.

²⁵ Kə wabi hø da ma dəsəniinø Dawuda lawaraaku. Kə wabi ci dø baawøfa nga Malaaba Ma'yanø, ca ba:

‘Aci mi ci hara slikərənø a bözø səka?

Aci mi saŋø ci ənjø a hiima uushi'iitø zaba?

²⁶ Kə aanyi meeminø nga *duuniya.

Gayinø əsø, kə gəŋutø tii dø nø kaa tøya pa da Əntanfə Slandanø da Mataføkøyaakii.’

²⁷ Ha'ø makø ətsø dʉi *Hirudusø da Puntiyu *Pilaatu, kə ləbø tii dø nø ka hakii asøkø vøraanø

da hara slikørənø da ənji *Isərayiila agyanø malaaba lawaraaku Yeesu mataɔəkəyaaku. †

²⁸ Ma sətə ɔii tii patə, kə ɔii tii makə sətə mwayi hə agi baawəɔaaku daga ŋukə.

²⁹ Ma əndzə'i, 'ya'ə Slandana, fatə bwaya uushi'iitse ci təya baaba agyaniinə. Vii ka lyawarənaaku ŋgeerənə ŋga waaza wabənaaku yadə ŋgwələnə taa gi'u.

³⁰ Tsakuu tiinə, ɔaarii baawəɔaaku, ina mbəɔəpaa də ənji bwanea, ina ɔa uushi'inə ŋga hurəshishinə agi ləmə ŋga malaaba lawaraaku Yeesu.”

³¹ Makə uudəpaa tii ɔa də'wa, hatə ɔii tii davə patə, gaŋgəzənə. Wata kə cakə Malaaba Ma'yanə naanatənə tə tii patə. Təya ndzanə waaza wabənə ŋga Əntaŋfə yadə ŋgwələnə.

Sətə ndzaanə ŋga əndə nə'unə, ŋga ənji nə'unə patə

³² Ənjitə vii gooŋga patə, kə ndzaa tii də moodəfə rəŋwə, haŋkalatii rəŋwə əsə. Pooshi əndə banə oo'i, ma sətə ɔii ka naakii, kə ndzaa ka naakii daanəkii. Amma, maləbəkii nə tii patə anə uushi'inatii.

³³ Də baawəɔa laŋə baabii masləkee ənji tə maɔənə ŋga Yeesu Slandana agi maməətə ənji makə sətə nee tii. Kə ɔii Əntaŋfə barəkaanə aagyanətii patə ka shaŋə shaŋə.

† **4:27 4.27** Hiruduse: Luka 23.7-11; Pilaatu: Luka 23.1. **4:28 4.28 2.23. 4:29 4.29** Af. 6.19. **4:30 4.30 2.22. 4:31 4.31 2.4. 4:32 4.32-35** 2.44-45; 6.1; Luka 14.33; 18.22.

³⁴ Pooshi maagha agitii əsə. Acii patənə nga ənjitə da ratii taa yatii, kə dərəmagi tii, təya kira kwabakii,

³⁵ təya kapaa akəŋwacii masləkee ənja, masləkee ənjə a təkə ka taa ŋgutə əndətə ətee ahada ənji nə'unə.

³⁶ Ha'ə tə'i əndə'i əndətə dīi ləməkii Yusufu agi slikerənə nga *Leewi. Masləkee ənjə a dəkə ka ci ləmə Barənaba, makə bana, 'Mavii ŋgeerənə ka ənja'. Poonə tə ci, anə hanyinə nga Kipərusə.

³⁷ Tə'i raakii, ca dərəmagi, ca kira kwabakii, ca kapaa akəŋwacii masləkee ənja.

5

Ananiya da Safira

¹ Amma tə'i əndə'i əndə dīi ləməkii Ananiya tii da minaakii Safira. Ca dərəmagi də əndə'i ratii.

² Də shiinə nga minaakii ca umbee ka hara kwabakii, ca kərə harakii, ca kapaa akəŋwacii masləkee ənja, ca dətə makə patə vii ci.

³ Wata əŋki Piita ka ci, "Ya hə Ananiya, mi sanə kapaa hə rəgwa ka *Seetanə a dəməgərə aa moodəfəkwa? Wiinə kə jirakə hə ka Malaaba Ma'yanə, ha umbee ka hara kwaba nga rə goonə.

⁴ Daga hə ma'ə madərəmagimə, naaku nə rəkii. Makə dərəmagi hə əsə, əntaa naaku nə kwabakii kwa? Iitiitə 'watəgi hə kaala hiima nga da bwaya slənətsa? Əntaa ka ənji jirakə hə, amma ka Əntanəfə."

⁵ Makə fii Ananiya wabəøtsa, wata ca kulagi, ca əntəgi. Ədzəmə nga ənji fanə patə, kə lagi.

⁶ Wata daguyinə a shi, təya hadətə tə ci, təya ngiragi tə ci agyə, təya ngədəgi.

⁷ Ma daba'ə bahə tibisə makkə, minaakii a shi, ki mashiimə sətə dīi tə ngurii.

⁸ Əŋki Piita ka ki, “Bawə ka nyi, ha'ə makə ətsə nə kwaba nga rətə goonə dərəmagyuunə kwa?” Kya ba, “Awa, ha'ə dərəmagiinə.”

⁹ Wata əŋki Piita ka ki, “Mi sanə gununuunə də ma ka təbə Ma'yanə nga Slandana? Fawə ənyanə nga daguyiitə ngə'i tə ngurəku. Watiitə kə mbu'ya a makuvə. Ka ngərəginə nə tii tə hə agyə naaku əsə.”

¹⁰ Wata kya kulagi atsaə sədəkii, gudərəslə kya əntəgi. Daguyiitə a gimagərə, təya lapaa tə ki mantəkii. Wata təya ngərəgi tə ki agyə, təya dzə ka ngədəginə tə ki atəngala ngurii.

¹¹ Wata ədzəmə nga ənji nə'unə patə a lagi da ənjitə fii sətə dāadīi patə.

Slənə nga hurəshishiitə dīi masləkee ənja

¹² Ma masləkee ənja, kə slənyi tii sə nga hurəshishinə lanə ahada ənja. Patənə nga ənjitə vii goonğa əsə, agi dzatənə nə tii də nə də ədzəmə rəjwə atsaə malabatə ci ənjə a 'wa Malaba nga Sulayimaanu.

¹³ Ma hara ənjitə pooshi vii goonğa, kə ngwali tii ka gunutə də nə da tii, amma agi dələnə nə tii də tii.

14 Ma ənjitø vii goonḡa ka Slandana, ḡuyirønø da makinø, tsakønø da tsakønø nə lanənati, təya ləbø də nə da hara ənji nə'unø.

15 Putø ḡa ətsə ha'ə, kə kyaara ənji ənji bwanea aa rəḡwa da i ədərati da ədzati, təya banee ka tii; acii maa kə mbu'ya Piita, taa iitiitø mbu'u ka paləḡinø nə mənɗzaanḡu'inaakii agyanə hara ənji bwaneatii.

16 Kə shiishi hara ənji bəzəkii əsə daga ka giwanyiitø ḡunutø də Urusaliima patø, təya kira ənji bwaneatii da ənji ginaajinyinø. Patø, kə mbə'i tii əsə.

Cibənø ḡa masləkee ənja

17 Ma gawə ḡa limanyinø da patønø ḡa ənjitø ci təya ndzaanø, waatoo kurəḡø ḡa *Sadukiinø, kə shirəhø tii ka masləkee ənji ka shaḡø.

18 Təya kəsə tə tii, təya kərə tə tii aa furəshina, təya pa'əḡi tə tii.

19 Amma, ma davəɗə, wata malaa'ika ḡa əntanḡə a shi, ca wunəḡi makuvənyinø ḡa furəshina, ca əjagi tə masləkee ənji, ca ba ka tii:

20 “Dzəmə aasəkə *yi ḡa əntanḡə, una wabø ka ənji agyanə kura əpinø.”

21 Makə fii masləkee ənji ha'ə, təya palø tsəɗakə, təya dəməḡərə aasəkə yi ḡa əntanḡə, təya dzəḡunø ka ənja.

Pukønø ḡa ha, gawə ḡa limanyinø a shigi da ənjaakii, ca fə'ya mətərəkinaakii da

matakəŋwanyinə ŋga *Isərayiila patə. Təya sləkee ka soojiinə aa furəshina ka fə'yanə tə masləkee ənja.

²² Mbu'unə nə soojiinə aa furəshina, malamə tii tə masləkee ənja. Wata təya ənya ka banə ka mətərəkinə,

²³ əŋki tii, “Kə lapaa inə makuvənyinə mapa'əkii dənə dənə, ənji nəhənə əsə, patə nə tii davə. Amma, ma wunəginiinə makuva, pooshi inə lii tə tii davə.”

²⁴ Makə fii ŋwanjwə ŋga soojiinə da madiigərə limanyinə, kə dzəgəpaa tə tii ka shaŋə nə sətə dīi tə masləkee ənja. Mashiimə tii taa mi na uudə ba'a.

²⁵ Wata əndə'i əndə a shi aabiitii, ca ba ka tii, əŋki ci, “Ma ənjitə pa'əgyuunə ŋga mbədə asəkə furəshina, watiitə asəkə yi ŋga əntanfə ka dzəgunənə ka ənja.”

²⁶ Wata ŋwanjwə ŋga soojiinə da ənjaakii a palə ka 'wanə tə tii, amma əntaa də ŋgeerənə, acii kə ŋgwali soojiinə ga ənjə a kaalatə tə tii də faariinə.

²⁷ Makə kira tii tə masləkee ənja, təya kəŋee ka tii akəŋwacii mətərəkinə. Gawə ŋga limanyinə a ba ka tii,

²⁸ “Kə shiina bii koonə də ŋgeerənə, goona dzəgunə də ləmə ŋga əndətsə ma'ə, amma wiinə kə guŋutəgyuunə də Urusaliima də dzəgunətsə goonə. Ha'ə maa, ŋga'ə koonə nə ləbeenə keenə da idənaakii.”

5:22 5.22-24 12.18-19. **5:24 5.24** 4.1. **5:26 5.26** Luka 20.19; 22.2. **5:28 5.28-29** 4.17-19; Mat. 27.25.

29 Wata əŋki Piita da hara masləkee ənji ka tii, “Tyasə ka Əntaŋfə gərə'uniinə palee ka ənda.

30 Ma unə, unə bələgi tə Yeesu də gwa'avənə tə ci aashi ənfwa. Amma kə madəe Əntaŋfə ŋga dzədzəshi'inaamə ka ci agi maməətə ənja.

31 Ka ci vii Əntaŋfə məghərəvənə əsə, ca ndzaneə ka ci da ciizəmakii, kaa ca ndzaa ka gawə da maluwa, ca baarii ka ənji Isərayiila rəgwa ŋga baanə ka ci, təya upaa tifyaginə ŋga 'waslyakəənətii.

32 Ma inə, seedawanyinə niinə ŋga uushi'iitsa, ha'ə maa nə Malaaba Ma'yanə ətə vii Əntaŋfə ka ənjitə ca muu aaya ka ci.”

33 Makə fii mətərəkinə ha'ə, səkətii a bəzəgi. Ha'ə kə mwayi tii bələnə tə tii.

34 Amma tə'i əndə'i əndə Farisa ahədətii ətə d̄ii ləməkii Gamaliyalə. Ma ca, mashii *bariya nə ci. Gawə nə ci əsə akəŋwacii ənji patə. Ca madətə, ca ba ka soojiinə wa təya fədəgi tə masləkee ənji agyə zəku'i. *

35 Makə dəməgi tii, ca wabə ka mətərəkinə, əŋki ci, “Ya'ə ndzəkəŋushi'inə, ənji Isərayiila, hiimatəmə ŋga'ə sətə cuuna moo d̄anə də ənjitsa.

36 Ma wanyiinə dzəgi aa ba'a, kə shigi Tawəda da ba'akii bahə gya'ə ənfwadə ətə ca nə'u tə ci. Kə zhi'wee ci ka naakii nə ka uushi. Amma kə bələgi ənji tə ci. Ənji nə'unə tə ci patə əsə, kə yiigədəgi tii. Sətə mwayi tii d̄anə patə, kə ndzaanə ka uushi ŋga zabə.

5:30 5.30-31 3.15. 5:32 5.32 1.8; Yooh. 15.26-27. * 5:34 5.34
Gamaliyalə: 22.3. 5:36 5.36 21.38.

³⁷ Ma daba'əkii, saa'i ŋga baana ənja, kə shigi Yahuda əndə Galili. Kə 'wii ci ənji ka nə'unə tə ci, amma kə bələgi ənji tə ci əsə. Ənjaakii patə əsə, kə yiigədəgi tii.

³⁸ Acii ha'ə, shigimə agi wabənə ŋga ənjitsə ca nə'u tə Yeesu, una bwasee ka tii. Acii madə əndə ca ba ka tii dā tsarə slənətsa, kadə na dzəgi.

³⁹ Amma, madə Əntanfə ca ba ka tii dā tsarə slənətsa, pooshi unə ka mbee ka uulaginə tə tii. Nəhəmə acii goona dīi panə da Əntanfə.”

Wata mətərəkinə a luu wabənə ŋga Gamaliyalə.

⁴⁰ Təya 'wagərə tə masləkee ənja, təya ba ka soojiinə, wa təya fəslə tə tii, təya ba ka tii, “Goona ənə ka wabənə ka ənji də ləmə ŋga əndətsə ma'ə!” Ma daba'əkii, wata təya kapaa tə tii.

⁴¹ Masləkee ənjə a gimagi satii ahada mətərəkinə, təya palə də moodasəkə ka shanə, acii kə mbu'utə Əntanfə də tii kaa təya sa ŋgəra'wə da ciba ka putə ŋga ləmə ŋga Yeesu.

⁴² Pukyanə ŋga uusərə patə, taa asəkə *yi ŋga Əntanfə, taa asəkə yinyinə, mabwaseemə tii ka dzəgunənə da waazanə ka ənji oo'i, Yeesu nə *Matadəkii ŋga Əntanfə. †

6

Tadənə tə ənji mədəfə

5:37 5.37 Luka 2.2; 13.1-2. **5:40 5.40** 4.18; 5.28. **5:41 5.41**
Luka 6.22-23; 1 Piita 4.13. † **5:42 5.42** Yeesu nə Matadəkii: 9.22;
17.3; 18.5,28; Luka 24.25-27.

¹ Ma ka saa'ita, makə ci laŋənə ŋga ənji nə'unə tə Yeesu a dzə də tsakənə, kə ŋgiirə hara Yahudiinə ənji nə'unə ma, waatoo Yahudiitə ca wabə uura Gərikə, oo'i, kə bwasee Yahudiinə ənji nə'unə ətə ca wabə uura Yahuda ka mooryafinə ətə ca wabə uura Gərikə, pooshi tii agi upaa sətə ci ənjə a təkə taa ŋgutə uusəra.

² Wata masləkee ənji pu'u aji bəra'i a dzatə də ənji nə'unə patə, təya ba ka tii, "Madəbeemə ina bwasee ka waaza wabənə ŋga Əntanfə, ina dzəgərə aagi təkə zəma.

³ Acii ha'ə, ndzəkəŋushi'inə, tagimə ənji mədəfə ahadoonə ətə ci ənjə a dəla də tii, ətə da Malaaba Ma'yanə a moodəfətii da hiima əsə. Tə tii kavənə ənji aanə slənətsa.

⁴ Ma inə neenə, ina dfa gazhi'waanə ŋga dfa də'wa da waaza wabənə ŋga Əntanfə."

⁵ Ma sətə bii masləkee ənja, kə kadeesəkə ka ənji nə'unə patə. Wata təya tadə tə Sətəfanu, acii ma ca, əndə vii goŋga nə ci ka shaŋə, manakii də Malaaba Ma'yanə əsə. Təya tadə əsə tə Filibusə da Pərəkwarə da Nikanoorə da Timoonə da Parəmina da Nikoolawusə əndə Antakiya, əndətə shi a dəməgərə aagi diina ŋga Yahudiinə.

⁶ Təya kira tə tii aakəŋwacii masləkee ənji. Masləkee ənjə a dfaanə ka tii də'wa, təya kavə ciinətii aanətii.

⁷ Yoo, kə gi wabənə ŋga Əntanfə aakəŋwa aakəŋwa. Agi tsakənə nə laŋənə ŋga ənji

nə'unə də Urusaliima, bəzəkii agi limanyinə əsə vii gooŋga ka Yeesu.

Kəsənə tə Sətəfanu

⁸ Ma Sətəfanu, kə dīi Əntaŋfə ka ci pwapoonə, ca vii ka ci baawəda laŋə, kaa ca da sə ŋga hurəshishinə ka shaŋə ahada ənja.

⁹ Amma tə'i hara Yahudiinə ətə izee ka dza də nə asəkə kuvə də'wa ətə ci ənjə a 'wa “Kuvə ŋga Dimwanyinə”. Kə shi tii daga də Sirina da i Aləkəsandəriya. Tə'i harii Yahudiinə əsə ətə shi daga də Silikiya da Asiya. Kə dīi tii mabizhinə da Sətəfanu.

¹⁰ Amma kə təkuree tii ka uurənə tə ci, acii kə wabi ci də hiimatə vii Malaaba Ma'yanə ka ci.

¹¹ Wata təya ŋgaanŋagi ənji də kwaba, ənjitə a ba oo'i, “Kə fii inə ca dzaana tə Muusa, ca bərapaa tə Əntaŋfə əsə.”

¹² Də ha'ə madəe tii ka ədzəmə ŋga matakəŋwanyinə da maliminə da hara ənji patə. Təya əbuunə aanə Sətəfanu, təya kəsə tə ci, təya kərə aakəŋwacii *mətərəkiniə.

¹³ Wata təya kira ənji vii seedanə ŋga jirakənə, ənjitə a ba, “Ma əndətsa, paa ci ka təkənə da wabə bwaya uushi'inə aashi malaaba *yi ŋga Əntaŋfə da i bariya ŋga Muusa.

¹⁴ Acii kə fii inə kə bii ci oo'i, ma Yeesu əndə Nazaratuta, ka uulaginə nə ci maduunə kuvətəŋ ŋga Əntaŋfə. Ca zhi'wee ka alə'aadanyiitə vii Muusa kaamə.”

15 Tsaamənə nə mətərəkine tə Sətəfanu. Ma təya nee patə, ma kəŋwaciinəkii, makə ŋga malaa'ika.

7

*Wabənə ŋga Sətəfanu akəŋwacii
mətərəkine

¹ Gawə ŋga limanyinə a ləgwa ka Sətəfanu, əŋki ci, “Goonŋa bii tii nii?”

² Əŋki Sətəfanu, “Ndzəkəŋushi'inəki da dəsənəkya, fatəmə kaa nya ba koonə. Ma Əntəŋfə Əndə məghərəvənə, kə shigi ci ka dzədzəshi'inaamə Ibərahiima daga ci ma'ə anə hanyinə ŋga Misaputamiya, ci ma'ə madzəmə aa Haranə zəku'i.

³ Əntəŋfə a ba ka ci: ‘Madəgi anə hanyinaaku, ha bwasee ka duuraaku, ha dzə aagyanə hanyiitə nii kya ɓaarii ka hə.’

⁴ Wata ca bwasee ka hanyinə ŋga Kalədiya, ca dzə ka ndzaanə də Haranə. Makə əŋki dii, Əntəŋfə a ŋgiratə tə ci, ca kira tə ci aanə hanyiinə dii unə anəkii əndzə'i.

⁵ Ma saa'yakii, pooshi Əntəŋfə vii ka Ibərahiima taa ha ŋga kapaa səɖəkii anə hanyinəkii kaa ca ndzaa ka naakii. Amma, taa ŋgahi pooshi uuzənə ŋga Ibərahiima saa'ita, patə da ha'ə kə bii Əntəŋfə ka ci: ka viinə nə ci ka ci hanyinəkii tii da slikərənaakii ŋga ba'akii.

⁶ Əntəŋfə a tsakə banə ka ci: ‘Kadə nə manjeevənaaku a ndzaanə anə məshipətə hanyinə,

7:2 7.2 22.1. 7:3 7.3 'Wat. 12.1; Ibər. 11.8-10. 7:4 7.4 'Wat. 11.31; 12.4. 7:5 7.5 'Wat. 12.7.

təya ndzaa ka maviinə, ənjə a cibə də tii ŋga fəzə gya'ə ənfwadə.'

⁷ Əŋki ci əsə: 'Kadə nii kya la gəŋwanə agyanə ənjitə nə manjeevənaaku a slənə ka tii. Daba'ə ha'ə, təya ma'yagi anə hanyinəkii, təya shi ka paslənə tə nyi ganə.'

⁸ Wata Əntanfə a da aləkawalə də *ryaminyanə ahadatii da Ibərahiima. Kə pwayi Ibərahiima tə Isiyaaku. Ca ryaminya tə ci ka tighəsənə ŋga uusəra. Isiyaaku a poo tə Yakubu, ca ryaminya tə ci. Ha'ə dīi Yakubu əsə ka dzədzəshi'inaamə pu'u aji bəra'i.

⁹ "Amma, ma dzədzəshi'inaamə, kə shirəhə tii ka əndə'i ndzəkəŋushi'inətii, waatoo Yusufu, təya dərəmagi də ci aanə hanyinə ŋga Misəra. Amma kə ndzaa Əntanfə kədəhə da ci,

¹⁰ ca ŋgiragi tə ci agi ŋgəra'waakii patə. Kə vii ci ka ci pwapoonə da hiima akəŋwacii *Fəriauna, ŋwanjwə ŋga Misəra. Fəriauna a kavə tə ci ka gawə agyanə taa mi patə anə hanyinə ŋga Misəra da asii gakii.

¹¹ Ma saa'ikii, kə dīi məza madəfənə anə hanyinə ŋga Misəra da Kana'ana patə. Kə cibee madəfənəkii ka ənji ka shaŋə. Ha'ə kə təkuree dzədzəshi'inaamə ka sə ŋga adənə.

¹² Amma, makə fii Yakubu tə'i sə ŋga adənə anə hanyinə ŋga Misəra, ca sləkee ka manjeevənaakii aadəvə, dzənə ŋga təkəŋwanə.

¹³ Makə ənyi tii aa Misəra ŋga bəra'inə,

7:6 7.6-7 'Wat. 15.13-14. **7:8 7.8** 'Wat. 17.9-14; 21.2-4; 25.26; 29.31-30.24; 35.16-18. **7:9 7.9** 'Wat. 37.11,28; 39.2,21. **7:10 7.10** 'Wat. 41.37-44. **7:11 7.11-12** 'Wat. 41.54; 42.1-2,5.

ma saa'ikii, kə ɓaarii Yusufu naakii nə ka ndzəkəŋushi'inəkii. Də ha'ə əsə shii Fəriauna tə ndzəkəŋushi'inə ŋga Yusufu.

¹⁴ Wata Yusufu a sləkee ka 'wanə tə dii, waatoo Yakubu da i yaakii patə, əŋji mədəfə pu'unə aji tufə nə tii.

¹⁵ Yakubu a madə, ca palə aa Misəra. Davə əntəgi ci da hara dzədzəshi'inaamə.

¹⁶ Makə məətəgi tii, əŋjə a kira tə tii aa Sikamə. Davə ŋgədəgi əŋji tə tii a gu'əndə ŋga Ibərahiima ətə shi ca dərəgi acii manjeevənə ŋga Hamoorə də Sikamə.

¹⁷ “Makə uugi saa'i d'anə kədəhə, waatoo saa'itə shi Əntaŋfə a bii ka Ibərahiima oo'i, ka d'anə nə ci ka ci sətə bii ci, kə cakə əŋji gaamə d'anə laŋə də Misəra.

¹⁸ Ha'ə kə ŋgirə əndə'i kura ŋwanjwə aa dəgəla. Ma kura ŋwanjutsa, paa ci sha fii habara ŋga Yusufu.

¹⁹ Kə fyaraanə ci ka dzədzəshi'inaamə, kə cibə ci də tii ka shaŋə. Ha'ə kə bii ci ka tii, tyasə a vugədəgi tii manjeevənətii acii ga təya girə əpinə.

²⁰ Saa'ikii pwayi əŋji tə Muusa. Ma Muusa, kə ndzaa ci ka dagwa uuzənə akəŋwacii Əntaŋfə. Kə girə əŋji tə ci ŋga ləgidə makkə asii ga dii.

²¹ Makə nee tii, pooshi bahə kapaanə tə ci asii ma'ə, təya ŋgərə tə ci, təya kapaanə a babara.

7:13 7.13 'Wat. 45.1,3,16. **7:14 7.14-15** 'Wat. 45.9-10,18; 46.6-7,27. **7:16 7.16** 'Wat. 23.3-16; 49.29-30; 50.13; Jasə. 24.32; Ibər. 11.9,13. **7:17 7.17-18** Shig. 1.7-8. **7:19 7.19** Shig. 1.10-22. **7:20 7.20-21** Shig. 2.2-10; Ibər. 11.23.

Wata uuzənə nga Fəriauna minəkii a ngərə tē ci, kya gərətə makə uuzənətə nga səkətə.

²² Kə dzəgunətə ənji tē ci də shiinə nga Misəra patə. Ha'ə kə ndzaa ci ka ngurə wabənə da slənə patə.

²³ “Makə mbu'i Muusa fəzə ənfwadə pu'unə, kə shi a ədzəməkii nə dzənə ka tsaamətənə tē ndzəkənjushi'inəkii ənji *Isərayiila.

²⁴ Makə gi ci, wata ca lapaa tē əndə'i əndə Misəra ka cibənə də əndə Isərayiila, wata ca kəsətə tē əndə Misərata, ca dəgəgi tē ci rəjənə. Də ha'ə ki'i Muusa ka əndə Isərayiilatə naakii.

²⁵ Kə hiimii Muusa ka shiinə nə ənji Isərayiila oo'i, daciikii nə əntənfə a luupaa tē tii. Amma, maneemə tii anəkii taa gi'u.

²⁶ Pukətə hakii əsə, ca lapaa tē ənji Isərayiila bəra'i ka panə. Ca alə hadatənə də tii, ca ba ka tii oo'i: 'Ya una, ndzəkənjushi'inə nuunə. Mi sanjə cuuna pa?'

²⁷ Ma əndətə ali haliminə nga ndzəkənjuci, kə dzagi ci tē Muusa atəngala, ca ba: 'Wu sanjə kapaa tē hə ka gawə da mala gəjwanə ahadeena?'

²⁸ Nğa'ə ka hə nə bələ tē nyi makə ətə bələgi hə tē əndə Misəratə nga mbədə kwa?'

²⁹ Makə fii Muusa ha'ə, ca huyipaa saakii aənə hanyinə nga Madiyanə, ca ndzaa davə. Davə pwayi ci manjeevənə uuji nguyirənə bəra'i.

³⁰ “Ma daba'ə fəzə ənfwadə pu'unə, kə jigagi malaa'ika ka Muusa agi bilinə, ci atəngala giŋwə

nga Siina. Kə jigagi ci də gana nga gunə dagi ba.

³¹ Makə nee Muusa, kə dīi ka ci ka sə nga hurəshishinə, ca əntsaḥə aabii guutə ca ətsa kaa ca tsaamətə nga'ə. Wata ma ca fa, uura nga Slandanə a wabə də ci,

³² uu'i ci: 'Nyi nə Əntanfə ətə ci dzədžəshi'inəku a paslə tə ci, waatoo Əntanfə nga Ibərahiima, da nga Isiyaaku, da nga Yakubu.' Makə fii Muusa ha'ə, wata shishinəkii a udzə. Ca ɲgwaləgi dəɲwa'ə ka tsaamənə.

³³ Wata Əntanfə a ba ka ci: 'Dəədəgi bībinaaku, acii ma hatsə kəɲaanə hə davə, malaaba ha.

³⁴ Neenə nee nyi ka cibənə nga ənjaaki də Misəra. Kə fii nyi ɲgi'inatii, kə jimagərə nyi kaa nya luupaa tə tii. Shiwa kaa nya sləkee ka hə aa Misəra.'

³⁵ "Ma Muusa, kə kaaree ənji Isərayiila ka ci, təya ba ka ci: 'Wu saɲə kavə tə hə ka gawə da mala gəɲwanə ahadeena?' Amma tə ci sləkee Əntanfə kaa ca ndzaa ka gawə da maluwatii əsə dagi tsakənə nga malaa'ikatə jigagi ka ci dagi ba.

³⁶ Ci əsə fə'yagi tə tii də Misəra, ca ta ka tii kəɲwanə, ca da uushi'inə nga hurəshishinə də Misəra, da a gəərə ətə dīi ləməkii Madizə Gəəra. Kə dīi ci ha'ə agi bilinə nga fəzə ənfwadə pu'unə əsə. *

³⁷ Ci nə Muusatə bii ka ənji Isərayiila oo'i: 'Ka taginə nə Əntanfə koonə anabi makə naaki agi

7:30 7.30-34 Shig. 3.1-10. **7:35 7.35** Shig. 2.14; 3.2. * **7:36 7.36** Shig. 7.3; 14.21-29; da pureɲanə 16.1-17; Baan. 14.33; 20.1-11.

ndzəkəŋushi'inuunə.'

³⁸ Ci nə əndə agi ənjitə dzatə də nə agi bilinə, waatoo dzədzəshi'inaamə ənji Isərayiila. Kə ndzaa ci da malaa'ikatə wabi ka ci agyanə giŋwə ŋga Siina. Ci əsə liwa wabənə ŋga əpinə acii Əntaŋfə ka kiranə kaamə.

³⁹ “Amma kə naanagi dzədzəshi'inaamə ka fanə tə Muusa. Təya kaaree ka ci. Moodəfətii a ənə ka ənənə aa Misəra əsə.

⁴⁰ Əŋki tii ka *Haruna: ‘Dawə kaamə uuləmə kaa ca ta kaamə kəŋwanə. Acii ma Muusanə ŋgiragi taamə də Misəra, mashiimaamə sətə dīi tə ci.’

⁴¹ Təya dətə uuləmə ka saa'ita, ətə ca pusha tə uundzə la. Təya paslə tə ci də laala uura ŋga uushi'inə, təya də moodasəkə ŋga sətə dətə tii də ciinətii.

⁴² Amma kə zhi'igi Əntaŋfə ka tii də ba'a, ca bwasee ka tii kaa təya paslə tikisanyinə. Wiinə sətə naahətə anabiinə agyanətii: †

‘Unə ənji Isərayiila, ka nyi laalii unə uura ŋga uushi'inə,

una dzakəgi ka nyi sataka agi fəzə ənfwadə pu'unə agi bilinə kwa? Poosha.

⁴³ Kə ŋgiruunə kuvə sləmə goonə *Malookə da uuləmə goonə ətə pusha tikisa, waatoo Ramfa.

Ma təya, uuləmənyiitə dəadīi unə koonə paslə tə tii.

7:37 7.37 3.22-23. **7:38 7.38** Shig. 19.1–20.17; Slønə 7.53; Gal. 3.19. **7:39 7.39** Baan. 14.3. **7:40 7.40-41** Shig. 32.1-8. † **7:42 7.42-43** Am. 5.25-27; Malookə: Leew. 18.11.

Acii ha'ə, ka paləgərənə nə nyi duunə aa tanjəgi Babila.' "

44 Sətəfanu a tsakə banə, əŋki ci, "Ma dzədzəshi'inaamə, kə kəsəpaa tii *kuvə kuvə'unə saa'itə tii agi bilinə. Ci ca baarii oo'i, kədəhə nə Əntanjə da tii. Kə dətə tii kuvə kuvə'unəkii əsə makə sətə bii Əntanjə ka Muusa, makə sətə nee ci əsə. ‡

45 Ha'ə makə liwə dzədzəshi'inaamə kuvəkii, kə ŋgəəriinə tii ha'ə ka saa'i ŋga Jasəwa. Makə lakəənə Əntanjə slanjii hanyinə akəŋwaciitii, hanyinəkii a ndzaa ka natii, kə kəsəpaa tii kuvə kuvə'uuta, ha'ə mbu'ya ka zamana ŋga Dawuda əsə.

46 Ma Dawuda, kə upaa ci pwapoonə ŋga Əntanjə, ca kədii barəkaanə kaa ca ghənə maduunə kuvə ka Əntanjə ətə pasli Yakubu tə ci.

47 Amma Sulayimaanu ghənyi kuvəkii.

48 Patə da ha'ə, ma maduunə Əntanjə, paa ci ka ndzaanə asəkə kuvənyiitə ghənyi ənji ka ci. Makə sətə bii anabi Isaaya oo'i:

49 'Ma bii Əntanjə,
ma ha dagyə, ci nə dəgələ ŋwanjuunaaki;
ma hanyinə, ci nə ha ŋga dəkə sədfəki.
Kuvə mi ghənənuunə ka nya?
Ŋgutə ha nə ha ŋga əpisəkaakya?

50 Əntaa də ciinəki daadii nyi uushi'iitsə patə kwa?' "

‡ **7:44 7.44** kuvə kuvə'unə: Shig. 25.9,40. **7:45 7.45** Jasə. 3.14-17; 18.1; 2 Sam. 6. **7:46 7.46** Jab. 132.1-5. **7:47 7.47** 2 Sam. 7.5-7; 1 Meem. 6.1-38. **7:48 7.48** 17.24-25. **7:49 7.49-50** Isaa. 66.1-2.

⁵¹ Sətəfanu a dzə aakəŋwa də banə ka tii, əŋki ci, “Ma una, mandaləkii nə moodəfuunə, pooshi unə ka fa wabənə taa gi'u. Kə kaaree unə ka fa tə Malaaba Ma'yanə taa guci patə. Kə ŋgiruunə dərəpə ŋga dzədzəshi'inuunə. §

⁵² Tə'i taa rəŋwə agi anabiinə ətə pooshi dzədzəshi'inuunə cibee kwa? Kə bələgi tii əŋjitə sləkee Əntaŋfə ka tii ka baaba shinə ŋga Əndə Goonğa. Ma Əndə Goonğatsa, kə kaaree unə ka ci əsə, una bələgi tə ci.

⁵³ Unə liwə *bariya daciai malaa'ika. Amma, manə'utəmuunə bariyaakii əsə.”

Kaalanə tə Sətəfanu də faariinə

⁵⁴ Makə fi *mətərəkinə ŋga Yahudiinə tə wabəətə dfaadii Sətəfanu ka tii, kə bəzəgi səkətii ka shaŋə. Əbwyənə tə tii asəkətii nə mabətəsəkəkii.

⁵⁵ Amma, ma Sətəfanu, manakii nə ci də Malaaba Ma'yanə. Ca tsaamə aadəgyə. Wata ca nee ka məghərəvənə ŋga Əntaŋfə, ca nee ka Yeesu kəŋə da ciizəma Əntaŋfə əsə.

⁵⁶ Ca ba, “Kə nee nyi ka səkəntaŋfə mawunəkii, nya nee ka Uuzənə ŋga əndə kəŋə da ciizəma Əntaŋfə.”

⁵⁷ Makə uugi mbeenə ka tii nə sə'wa mabətəsəkəkii, wata təya kaala vurənə, təya njiikəgi liminətii, təya dzaanə ka ci də nə patə,

§ **7:51 7.51** Shig. 32.9; 33.5; Irim. 4.4; Rooma 2.28-29; kə kaaree unə ka fa: Isaa. 63.10; Əzaki. 2.3-5. **7:52 7.52** Luka 11.47-48.

7:53 7.53 7.38; Ibər. 2.2. **7:54 7.54** Jab. 37.12; 112.10. **7:55 7.55-56** Mat. 26.64; Slənə 2.33. **7:56 7.56** 10.11; Luka 3.21; Yooh. 1.51.

⁵⁸ təya ələgi tə ci aa ba'a vəranə kaa təya kaala tə ci də faariinə. Seedawanyiinə əsə, təya səəfdəgi kəjeerənatii, təya pukəpaa abii əndə'i uundzə dagwa ətə dīi ləməkii Sawulə.

⁵⁹ Ma təya kaala tə Sətəfanu də faariinə, ca dzə də də də'wa, "Ya'ə Slandanəki Yeesu, luuwə ma'yanaaki."

⁶⁰ Wata ca gərə'waanə, ca ngəree ka uurakii ka wabənə, əŋki ci: "Ya'ə Slandana, tifyagi ka tii 'waslyakəətsatii." Makə uugi ci baginə ha'ə, wata ca əntəgi.

8

¹ Ma Sawulə, kə luuvə ci bələnə tə Sətəfanu.

Cibənə ŋga ənji nə'unə acii Sawulə

Ma uusərakii, kə lii ngərə'wə tə ənji nə'unə tə Yeesu də Urusaliima ka shaŋə. Təya yiigəfdəgi patə aanə hanyinə ŋga Yahudiya i *Samariya. See masləkee ənji tanə mbədaanə davə.

² Kə ŋgirə hara ənji nə'unə tə wə ŋga Sətəfanu, təya ngəfdəgi, təya tuu waakii ka shaŋə.

³ Ma Sawulə, kə cibə ci də ənji nə'unə tə Yeesu ka shaŋə. Ha'ə kə giimə ci ka yi ka yi ka kəəsənə tə tii, ŋguyirənə da makinə patə, ca əjigərə tə tii aa furəshina.

*Waazanə də *Samariya*

7:58 7.58 22.20. **7:59 7.59** Jab. 31.6; Luka 23.46. **7:60**
7.60 Luka 23.34. **8:1 8.1** 8.4; 11.19. **8:3 8.3** 9.1,13,21; 22.4-5;
 26.9-11; 1 Koor. 15.9; Gal. 1.13.

⁴ Ma ənji nə'uutə yiigədfəgi, kə kirə tii wabənə nga Əntanfə taa aama patə gi tii.

⁵ Filibusə əsə, kə pyalə ci aasəkə maduunə vəranə nga Samariya, ca ba ka ənjitə davə wabənə agyanə Yeesu *Matadəkii nga Əntanfə.

⁶ Makə fii dabaala tə sətə ci Filibusə a ba ka tii, təya nee ka sə nga hurəshishiitə cii kəya dāadā əsə, təya kavə hiimatii ka sətə cii kəya ba ka tii patə də ədzəmə rəŋwə.

⁷ Acii kə gimagi ginaajinyinə ashi ənji bəzəkii də kaala vurənə. Kə mbə'i mahurəməsə ənji da mədərənyinə laŋə əsə.

⁸ Kə dīi ənji maŋushinə ka shaŋə də Samariya.

⁹ Ma asəkə vəraatsə əsə, tə'i əndə'i əndə ətə dīi ləməkii Simoonə. Kə dīi ci uushi'inə nga hiila laŋə. Ha'ə kə dzəgəpaa tə ənji Samariya patə ka shaŋə. Ha'ə kə zhi'wee ci ka naakii nə ka maduunə uushi.

¹⁰ Acii kə patənə nga ənja, gayinə da talakiinə, kə luuvə tii sətə dāadīi ci, təya ba, "Wiitə baawəda nga Əntanfə ka shaŋə ətə ci ənje a ba."

¹¹ Təya nə'u tə ci, acii kə ta'avə ci ka dā ka tii sə nga hiila.

¹² Amma, makə fii tii waazanə nga Filibusə agyanə ŋwanjuunə nga Əntanfə da ŋunyi wabənə nga Yeesu, ŋguyirənə da makinə patə, kə luuvə tii, təya luu yibə bapətisəma.

¹³ Ha'ə nə Simoonə əsə, kə luuvə ci, ca luu yibə bapətisəma, ca nə'u tə Filibusə. Makə nee ci ka madiigərə sə nga hurəshishiitə ci Filibusə a dā, kə dzəgəpaa tə ci ka shaŋə.

14 Makø fii masløkee ənji də Urusaliima oo'i, kə liwə ənji Samariya wabənə nga Əntan̄fə, təya sløkee ka i Piita da Yoohana aahadātii.

15 Makø mbu'i tii aa dəvə, kə d̄ii tii ka ənji də'wa kaa təya upaa Malaaba Ma'yanə.

16 Acii kə liwə tii yibə bapə̄tisəma agi ləmə nga Yeesu Slandana, amma ma'ə tii ma'upaamə Malaaba Ma'yanə.

17 Ma i Piita da Yoohana a d̄a ka tii də'wa, təya kavə ciinətii aanətii, wata təya upaa Malaaba Ma'yanə.

18 Makø nee Simoonə kə upaa ənji Malaaba Ma'yanə acii putə nga kavə ciinə nga masløkee ənji aanətii, wata ca d̄a rəgwa nga vii kwaba ka masløkee ənja.

19 Ə̄ŋki ci ka tii, “Ndiimə ka nyi baawə̄datsa, kaa nya shii kavə ciinəki aanə ənda, ca upaa Malaaba Ma'yanə əsə.”

20 Amma Piita a ba ka ci, “Wa Əntan̄fə a zamagi də hə da kwabaaku. Ma nə hə ka nəhəna, ka upaanə nə hə viinə nga Əntan̄fə də kwaba kwa?”

21 Əntaa slənaaku ətsa, acii pooshi ədzəməku camə akə̄ŋwacii Əntan̄fə.

22 Acii ha'ə, baawə ka Əntan̄fə putə nga bwaya uushi'iitə hiimii hə, ha kədii aciikii; mbu'u ka tifyaginə nə ci ka hə sətə hiimii hə asəkə moodə̄fəku.

23 Acii kə nee nyi, mən̄gərəkikinə nə hə. Kə ŋgərəma 'waslyakəənə tə hə.”

24 Wata ə̄ŋki Simoonə ka i Piita da Yoohana, “Kədiimə ka nyi acii Slandanə acii ga taa rə̄ŋwə

agi uushi'itə bii unə a dīi tə nyi.”

²⁵ Makə uugi i Piita da Yoohana seedanatii da waaza wabənə nga Slandana, təya ənə aa Urusaliima də waaza n̄unyi habara nga Yeesu asəkə giwanyinə da vəranyinə nga Samariya lanə.

Filibusə da əndə Iitoopiya

²⁶ Ma daba'əkii, wata malaa'ika nga Slandanə a ba ka Filibusə: “Madətə, duu aadə hwarəma, ka rəgwatə ca ma'ya də Urusaliima ka dzənə aa Gaza, waatoo rəgwa bilinə.”

²⁷⁻²⁸ Filibusə a madə, ca palə. Ma ca dzə də dzənə, wata ca guṇəgərə da əndə'i əndə Iitoopiya ca ənə saakii asəkə moota təhwaakii, ci kə uudəpaa paslənəkii tə Əntan̄fə də Urusaliima. Ca dzə də jan̄ga ləkələkətə nga anabi Isaaya. Ma əndətsa, gawə nə ci agi n̄wanjuunə nga Kandaka, waatoo ki nə n̄wan̄wə nga Iitoopiya ka ətə saa'i. Əndətə əsə nə əndə kəsə kwabatə.

²⁹ Wata Malaaba Ma'yanə a ba ka Filibusə, “Əntsahuu aatsa moota təhutsa.”

³⁰ Wata ca huyipaa aabiikii. Ma ca fa, waanə ka jan̄ga ləkələkətə nga anabi Isaaya. Filibusə a ləgwa ka ci, əṅki ci, “Agi paaratəginə nə hə də sətə cii kwa jan̄ga nii?”

³¹ Əndətə a ba ka Filibusə, “Iitə mbeenəki ka paaratəgina? See maa upaa nyi əndə tsakənə tə nyi.” Wata ca 'wa tə Filibusə kaa ca ndərə aabiikii kaa təya ndzaa ka hakii.

³² Wiinø sətə nji ɛndə Iitoopiyatə a janğa asəkə malaaba ləkələkatəkii:

“Ma ca, taa makii mawunəmə ci.

Kə ndzaa ci makə baga ɛnjə a kərə ka la uurakii, makə sətə ci uundzə baga a ndzaa kəda'ə taa ɛnjə a laala shiŋkinaakii.

³³ Kə dāvə ɛnji ka ci ayinə,

ha'ə kə ɛnslə'watəgi ɛnji ka ci də gooŋgaanaakii.

Pooshi ɛnji ka mbee ka ba habara ŋga slikerənaakii,

acii kə lagi ɛnji ɛpinaakii daga saa'i ŋga ɛntənaakii ma'ə mambu'umə.”

³⁴ Wata ɛndə Iitoopiyatə a ba ka Filibusə, “Ya ɛna, agyanə wu sanjə nə *anabi ka wabəna? Agyanəkii saakii nii, anii anə ɛndə'i ɛnda?”

³⁵ Wata Filibusə a waaza ka ci Njunyi Habara ŋga Yeesu, 'watəginə ka sətə janġii ɛndətə asəkə ləkələkatə ŋga anabi Isaaya.

³⁶ Ma təya dzə də dzənə a rəgwa, təya lapaa gəəra. Wata ɛŋki ɛndə Iitoopiyatə ka Filibusə, “Wiitə ma'inə. Tə'i uushi ca tənapaa tə nyi ka da ka nyi bapətisəma nii?” [

³⁷ Filibusə a ba ka ci, “Madə kə vii hə gooŋga ka Yeesu *Aləmasiihu də ɛdzəmə rəŋwə, ka danə nə ɛnji ka hə.” ɛŋki ci, “Kə vii nyi gooŋga oo'i, *Uuzənə ŋga ɛntanfə nə Yeesu Aləmasiihu.”]

³⁸ Wata ca ba ka ɛnjə a kəŋee ka moota təhwaakii. Təya jimagerə, təya dzəgərə aagi ma'inə. Filibusə a yibə ka ci bapətisəma.

³⁹ Makə gimagi tii agi ma'inə, wata Ma'yanə nga Slandanə a vagi tə Filibusə. Pooshi əndə litoopiyatə ənyi ka neenə ka ci ma'ə. Amma ca nə'u rəgwaakii də moodasəkə lanə.

⁴⁰ Ma Filibusə əsə, də Azata ənyi ənji ka neenə ka ci. Ca dzə aa Kayisariya. Ma a rəgwa, kə gi ci də waaza Njunyi Habara nga Yeesu ka vərə ka vərə.

9

Vii goonga nga Sawulə ka Yeesu

¹ Ma Sawulə, kə gi ci aakəŋwa də cibənə də ənji nə'unə tə Slandana, ha'ə ca ba ka bəələginə nə ci tə tii. Kə ma'i ci, ca palə aa ha gawə nga limanyinə,

² ca kədii kaa ca naahətə ka ci ləkaləkatə kaa ca kərə ka gayinə nga *kuvə də'wanyinə nga Damasəkusə, oo'i, mada kə lapaa ci ənji nə'u rəgwa nga Slandana, ka kaashatənə nə ci tə tii patə, ŋguyirənə da makinə, ca kira aa Urusaliima ma'aanəkii.

³ Makə upaa ci ləkaləkatəkii, ca palə. Ma ci ma'ə a rəgwa, kədəhə kaa ca mbu'u aa Damasəkusə, wata ma nee ci, bərənə makə pyapidənə nga vənə a jigagi ka ci dadagyə, ca bərəgi hatə dīi ci davə patə.

⁴ Wata kucafə ca kulagi aa panə. Ma ca fa, uura nga əndə a ba ka ci: "Sawulə, Sawulə, mi sanə cii kwa cibə də nyi ha'a?"

8:39 8.39 1 Meem. 18.12. **8:40 8.40** 21.8. **9:1 9.1** 8.3. **9:2 9.2** 19.9,23; 22.4; 24.14,22; 28.22. **9:3 9.3** Hab. 3.3-4; 1 Tim. 6.16; 2 Koor. 4.4,6.

⁵ Ca ləgwa, “Ya'ə Slandana, hə wu saŋa?” Əŋki ci ka ci, “Nyi nə Yeesu ətə cii kwa cibə də ci.

⁶ Amma, ma dʻanəkwa, ma dʻətə, dzəgərə aasəkə vəranə. Davə nə ənjə a ba ka hə sətə nii kwa dʻa.”

⁷ Ma guvii-wiinyinə ŋga Sawulə, kə kəŋee ka tii, ca pa'əənə ka tii ma əsə, acii kə fii tii uura ŋga ənda, amma maneemə tii ka əndəkii.

⁸ Sawulə a ma dʻətə, ca kəŋaanə, ca wunəpaa ginəkii, amma paa ci ka mbee ka nee ka taa mi. Əŋjitə a kəsə tə ci ka ciinəkii, təya kərə tə ci aa Damasəkusə.

⁹ Baanə makkə, paa ci ka mbee ka neenə. Pooshi zəmə a makii, masamə ci taa mi əsə.

¹⁰ Tə'i əndə nə'unə də Damasəkusə ətə dʻii ləməkii Ananiya. Kə jigagi Slandanə ka ci, əŋki ci, “Ananiya!” Ca muu, “Ya'ə Slandana, wanyina.”

¹¹ Əŋki Slandanə ka ci, “Ma dʻətə, duu ka rəgwatə ci ənjə a 'wa 'Makəŋə rəgwa', ha ləgwatə asii ga Yahuda tə əndə vəranə ŋga Tarəsi ətə dʻii ləməkii Sawulə. Acii agi dʻa də'wa nə ci.

¹² Kə baarii nyi ka ci əndə'i əndə dʻii ləməkii Ananiya ca dəməgərə aabiikii, ca banee ka ciinəkii aanəkii kaa ca ənə ka nee ka ha makə ŋga ŋukə.”

¹³ Amma Ananiya a ba, “Ya'ə Slandana, kə fii nyi a ma ənji laŋə oo'i, ma əndətsa, kə cibee ci ka ənji nə'unə tə hə ka shaŋə də Urusaliima.

¹⁴ Wiinə, ma shi ci aa hanə əsə, də baawə dʻa

nga gayinø nga limanyinø kaa ca anø taa tø wu patø ca ða dø'wa dø lømøku ganø.”

¹⁵ Amma ønki Slandanø ka Ananiya, “Duu, acii matadø øndø slønaaki nø ci kaa ca baaba lømøki ka hara slikørønø da meeminø da ønji *Isørayiila patø.

¹⁶ Nyi na ðaarii ka ci øsø makø sètø nii køya cibø putø nga lømøki.”

¹⁷ Wata Ananiya a palø, ca dømøgøø aa hatø aasii, ca banee ka ciinøkii aanø Sawulø, ca ba, “Ndzøkønunøki Sawulø, Slandanø sløkee ka nyi, waatoo Yeesu øtø jigagi ka hø a røgwa ha shi aa hanø. Ma sløkee ci ka nyi, kaa ha mbee ka neenø dø ginøku makø nga nükø, ha upaa natønø nga Malaaba Ma'yanø tø hø øsø.”

¹⁸ Wata kurya'ø uushi makø maslyafønø nga mbuzø a kulyagøø anø ginøkii, ca ønø ka neenø makø nga nükø, ca madøtø, ca luu yibø ðapøtisøma.

¹⁹ Ma daba'økii, ca adø zøma, ca ønø ka upaa ngeerønø.

Waazanø nga Sawulø dø Damasøkusø

Kø ta'avø Sawulø gi'u dø Damasøkusø tii da ønji nø'unø.

²⁰ Pii kø pyalø ci aasøkø *kuvø dø'wanyinø kama kama, ca waaza ka ønji agyanø Yeesu, ca ba, ma Yeesu, *Uuzønø nga Øntanfø nø ci.

²¹ Ma ønjitø nja fa tø ci, kø ðii ka tii ka sø nga hurøshishinø, tøya ba, “Øntaa øndøtsø cibø dø ønji ða dø'wa dø lømøtsø dø Urusaliima? Ma

9:15 9.15 13.2; 22.21; 23.11; 26.1; 27.24; Rooma 1.5. **9:16 9.16**
 20.23; Luka 21.12; 2 Koor. 11.23-28. **9:17 9.17** 19.6. **9:20 9.20**
 17.2; Luka 22.70.

shi ci aa hanə əsə, kaa ca kəəsə tə tii, ca kərə aakəŋwacii gayinə ŋga limanyinə ma'aanəkii.”

²² Amma, ma waazanə ŋga Sawulə, kə cakə dfa ŋgeerənə aakəŋwa aakəŋwa, ca baarii ka *Yahudiinə də Damasəkusə oo'i, ma Yeesu, *Matadəkii ŋga Əntaŋfə nə ci. Makə fii tii ha'ə, wata hiimatii a gwazəgi patə.

²³ Ma daba'ə baanə bəzəkii, kə anyi Yahudiinə uura ka bələginə tə Sawulə.

²⁴ Amma kə fii Sawulə sətə mwayi tii dfa nə də ci. Vəfə da uusərə patə nə tii ka nəhə uura mayi ŋga vərənə kaa təya bələgi tə ci.

²⁵ Asee, ma ka əndə'i vəfa, kə ŋgирə *lyawarənə ŋga Sawulə tə ci, təya kavə tə ci aasəkə dəva, təya kyagərə tə ci da nə mahwala ŋga vərənə.

Ənəgərənə ŋga Sawulə aa Urusaliima

²⁶ Makə ənyi Sawulə aa Urusaliima, kə ali ci ləbənə da ənji nə'unə davə. Amma kə ŋgwaləgi tii patə aciikii, acii maluuvəmə tii oo'i, əndə nə'unə nə ci.

²⁷ Amma, wata Barənaba a kəsətə tə ci ka ciinə, ca kərə tə ci aabii masləkee ənji, ca bagi ka tii makə sətə nee Sawulə ka Slandanə a rəgwa ətə wafi ka ci, makə sətə waazii ci də ləmə ŋga Yeesu də Damasəkusə yadə ŋgwalənə əsə. *

9:21 9.21 8.1; 9.13-14. **9:22 9.22** 5.42. **9:23 9.23** 23.12.

9:23 9.23-25 2 Koor. 11.32-33. **9:26 9.26-27** 9.3-6,20; Gal. 1.18.

* **9:27 9.27** Barənaba: 4.36-37; 11.22-30; 12.25; 13.1-4,7,43-50; 14.12,20; 15.2-12,22,35-39; 1 Koor. 9.6; Gal. 2.1,9,13.

28 Wata təya ndzaashi, təya wiigi'i ka hakii da Sawulə də Urusaliima. Ca waaza də ləmə nga Slandanə yadə ηgwalənə.

29 Ca dzə də wabənə də daada mabizhinə da Yahudiinə ətə ca wabə uura Gərikə əsə. Amma, ma tii natii, rəgwa nga bələginə tə ci nə tii ka alənə.

30 Makə fii ənji nə'unə ha'ə, təya kərəgi tə ci aa Kayisariya, əŋki tii ka ci, wa ca ənə saakii aa Tarəsi.

31 Ma Ikəliisiyanyinə anə hanyinə nga Yahudiya da Galili i Samariya əsə, kə upaa tii ndzaanə jamə, pooshi ηgəra'wə ma'ə. Kə cakə tii da ηgeerənə aakəŋwə aakəŋwa, təya dzə də ηgwalənə tə Slandanə əsə agi taa mi ci təya da patə. Də ha'ə cakə ənji nə'unə danə lanə dagi tsakənə nga Malaaba Ma'yanə tə tii.

Mbədəpaanə nga Piita də Ayiniya

32 Ma Piita, agi wiigi'inə nə ci ahada ənji nə'unə taa dama patə. Kə gi ci ka tsaamətənə tə ənji nə'unə də Lida əsə.

33 Ma davə, kə lapaa ci əndə'i mahurəməsə əndə ətə dīi ləməkii Ayiniya. Paa ci ka mbee ka madətənə. Fəzə tighəsə nə ci pərəbə asəkə ədzə baanə.

34 Əŋki Piita ka ci, "Ayiniya, kə mbədəpaa Yeesu *Aləmasiihu də hə. Madətə, ha fuudətə ha nga baanaaku." Wata həryatə ca madətə.

35 Ənji Lida da ənjitə anə hanyinə nga Saroonə patə, kə nee tii ka Ayiniya, ca wii. Wata təya zhi'wagi ka nə'unə tə Slandana.

Madəenə nga Piita ka Tabita

³⁶ Tə'i əndə'i vəranə ətə dīi ləməkii Yoopa. Ma dava, tə'i əndə'i minə dīi ləmətə Tabita. Ma də uura Gərikə əsə, Dookasə, makə bana kanyada. Əndə nə'unə nə ki. Pukyanə nga ha patə nə ki ka slənə ŋunyi sləna, kya tsakə tə matəgunyinə əsə.

³⁷ Ma saa'ikii, kə gwakə ki ka bwanea, kya əntəgi. Ənjə a yibəgi tə ki, təya banee ka ki asəkə kuvə anə əndə'i.

³⁸ Makə ma Lida, pooshi dzadə da Yoopa, kə fii ənji nə'uutə davə oo'i, də Lida nə Piita. Wata təya sləkee ka ənji bəra'i aabiikii, təya kədii tə ci, əŋki tii, "Tsəgwayi pii pii, shiwə aahadeenə."

³⁹ Makə fii Piita ha'ə, wata ca madə, ca palə da tii. Mbu'unaakii, ənjə a kərə tə ci aasəkə kuvə anə əndə'i. Mooryafinyinə a guŋutə də ci patə, təya dzə də tuunə, təya baarii ka ci kəbənə i kəjeeriitə nji Dookasə a təslə, ki ma'ə da i əpinə.

⁴⁰ Wata Piita a ba ka tii, wa təya dəməgi patə agyə. Ca gərə'waanə, ca da də'wa, wata ca zhi'igi aabii wa, ca ba, "Tabita, madətə." Kya wunəpaa ginətə. Makə nee ki ka Piita, kya madətə dasə.

⁴¹ Piita a və ka ki ciinəkii, kya kəsətə, ca madəe ka ki. Ma daba'əkii, ca 'wa tə mooryafinyinə da hara ənji nə'unə, ca baarii tə ki ka tii da i əpinə.

⁴² Kə huwugi habara nga sətə dīi Piita asəkə vəranə nga Yoopa patə. Ənji lanə vii goonja ka Slandanə əsə.

⁴³ Kə baa Piita də Yoopa lanə asii ga matakəfə kuvə'unə ətə dīi ləməkii Simoonə.

10

Dzənə ŋga Piita aa ha Koorəniliya

¹ Tə'i əndə'i əndə də Kayisariya ətə d̄ii ləməkii Koorəniliya. Matakəŋwanə nə ci agi kurəgə ŋga soojiinə ətə ci ənjə a 'wa Italiyaninə.

² Ma ci da yaakii patə, ənji ŋgwalənə tə Əntaŋfə nə tii. Agi gərə'unə nə tii ka Əntaŋfə. Ca vii sataka laŋə ka ənji əsə, ca d̄a də'wa taa guci patə.

³ Ma ka əndə'i uusəra, ətsə bahə tibisə makkə ŋga kədəwanə, kə shitə malaa'ika ŋga Əntaŋfə aabiikii makə səniinə, Koorəniliya a nee ka ci ginə da ginə. Ca ba ka ci, "Koorəniliya!"

⁴ Wata Koorəniliya a fə'yagi ginəkii ka tsaamənə tə ci də ŋgwalənə, ca muu, "'Ya'ə Slandana, mi kwa?" Əŋki malaa'ika ka ci, "Kə fii Əntaŋfə kədiinaaku. Kə d̄ii satakaaku ŋga'ə ka ci əsə, mazaanəmə hə ka ci.

⁵ Ma d̄anəku, sləkee ka ənji aa Yoopa, təya alyatə ka hə tə əndə'i əndə d̄ii ləməkii Simoonə ətə ci ənjə a 'wa tə ci Piita.

⁶ Mu'umə nə ci asii ga matakədə kuvə'unə ətə d̄ii ləməkii Simoonə əsə. Ama uunəvə nə yaakii."

⁷ Makə pyalə malaa'ikatə saakii, wata Koorəniliya a 'watə lyawarənaakii bəra'i da rəŋwə agi soojiinə ŋga səkə ciinəkii ətə ca gərə'u ka Əntaŋfə əsə.

⁸ Ca ba ka tii sətə bii malaa'ika ka ci patə. Wata ca sləkee ka tii aa Yoopa.

⁹ Ma ka doorəkii, tii kədəhə ka mbu'unə aa Yoopa, kə ndərəgi Piita aagyanə malərəbə kuvə ka dfa də'wa ətsə uuserə ahadana.

¹⁰ Ma ka saa'ikii, kə zhimə madəfənə tə ci, kə mwayi ci sə n̄ga adənə. Ma ənji ma'ə ka dfa ka ci zəma, kə baarii Əntanjə ka ci sə n̄ga hurəshishinə.

¹¹ Ca nee ka səkəntanjə mawunəkii. Uushi makə maduunə gwada a jima aa panə da tanjalakii ənfwadə masəkii.

¹² Ma asəkəkii, tə'i taa n̄gutə tsarə n̄ga daba da sədə ənfwadə, i ətə ca wii anə mbuurəsəkətii da i ətə ca ləfdə a səkəntanjə.

¹³ Ma ca fa, uura n̄ga əndə a wabə ka ci, ən̄ki ci, "Piita, madətə, əsuu, ha lagi uurakii, ha tsəbə."

¹⁴ Ən̄ki Piita, "Aa'a, 'ya'ə Slandana, mashimə nya agi sətə tən̄apaa *bariya ka adənə taa ma'ajijinə uushi."

¹⁵ Wata ma ca fa, əndəkii a ənə ka wabənə ka ci n̄ga bəra'inə, ən̄ki ci, "Ma sətə d̄atəgi Əntanjə camə, ga ha tsaamə tə ci ajijinə."

¹⁶ Makə jikətə ka ci sədə makkə, ma daba'əkii, pii sətə a ndərəgi aa dəgyə shakətə.

¹⁷ Ma Piita agi hiima sətə mwayi Əntanjə banə ka ci də uushi'iitə nee ci, wata watiitə ənjitə sləkee Koorəniliya ka tii kənjə kənjə a mayi, tii kə uugi ləgwa yi n̄ga Simoonə.

¹⁸ Təya 'wa ənji, təya ləgwa mbu'u davə asii nə Simoonə ətə ci ənjə a 'wa Piita.

¹⁹ Ma Piita ma'ə agi hiima sətə mwayi Əntanƒə banə ka ci də uushi'iitsə ƒaarii ci ka ci, wata Malaaba Ma'yanə a ba ka ci, "Fatə, wiitsə ənji makkə ca alə tə hə.

²⁰ Madətə, jiməgərə, ha dzə da tii. Ga ha buurə taa mi, acii nyi sləkee ka tii."

²¹ Wata Piita a madətə, ca jiməgərə, ca dzə ka wabənə da tii, ca ba, "Nyi nə əndətə cuuna alə. Iitə nə shinə goona?"

²² Təya ba ka ci, "Koorəniliya matakəŋwanə ŋga soojiinə sləkee keenə. Ma ca, əndə gooŋga nə ci, agi gərə'unə nə ci ka Əntanƒə taa guci patə. Da ayinaakii nə ci əsə anə hanyinə ŋga Yahuđiinə patə. Kə bii malaa'ika ŋga Əntanƒə ka ci, kaa ca 'wa tə hə aa hakii aasii kaa ca fa sətə cii kwa ba ka ci."

²³ Wata Piita a 'wagərə tə tii, təya baanə davə.

Pukənə ŋga ha ca madə, ca palə da ənjitə makkə. Kə kəree hara ənji nə'unə ŋga Yoopa ka ci əsə.

²⁴ Təya mbu'u aa Kayisariya ka bəra'inə ŋga uusəra. Ma Koorəniliya, a gərə tə tii, kə 'waa'watə ci tə ndzəkəŋushi'inəkii da gu-viinəkii.

²⁵ Ma ətsə ka Piita a dəməgərə, wata waatsə Koorəniliya. Wata ca gərə'waanə atsaə sədəkii, ca paslə tə ci.

²⁶ Amma Piita a kəsətə ciinəkii, ca madəe ka ci, əŋki ci ka ci, "Madətə kəŋə. Acii nyi maa, əndə nə nyi makə hə."

27 Ma Piita a dzə də wabənə tii da Koorəniliya, ca dəməgərə aa kumu, ca lapaa ənji lanjə ətə dzii də nə davə,

28 ca ba ka tii, “Unə də noonə na, kə shii unə oo'i, kə tənəpaa diina ŋga Yahudiinə tə ndzaanə ka hakii taa dzənə aasii aa ha əndə'i slikərənə pamə. Amma, ma nyi, kə baarii Əntanjə ka nyi oo'i, ga ənjə a nee ka ajijinəənə ŋga taa wu patə.

29 Acii ha'ə, makə alya ənji tə nyi, kə shi nyi, madamə nyi mabizhinə əsə. Yoo, ma ənə diya, ŋga'ə ka nyi nə fa sətə 'wii unə tə nyi ka ci.”

30 Əŋki Koorəniliya ka ci, “Kə d̄ii baanə ənfwadə əna, kənə ha'ə ətə acii aŋwə, saa'itə nya da də'wa ŋga tibisə makkə ŋga kədəwanə gaki asii, kə shigi əndə ka nyi da kəjeerənə ashikii ətə ca pyapidə agi ənda.

31 Əŋki ci ka nyi: “Ya'ə Koorəniliya, kə fii Əntanjə kədiinaaku, kə d̄ii satakaaku ŋga'ə ka ci. Mazaanəmə hə ka ci əsə.

32 Acii ha'ə sləkee ka ənji aa Yoopa, təya alyatə ka hə tə Simoonə ətə ci ənjə a 'wa tə ci Piita. Mu'umə nə ci asii ga Simoonə matakəfə kuvə'unə ətə d̄ii yaakii ama uunəva.’

33 Pii nya sləkee ka ənji ka hə. Hə əsə kə d̄ii hə ŋga'əənə makə shi hə. Yoo, manə diya, waniinə patə akəŋwacii Əntanjə keena fa sətə bii Slandanə ka hə patə, kaa ha ba keenə.”

Waazanə ŋga Piita asii ga Koorəniliya

³⁴ Wata Piita a jikəvə, əŋki ci, “Tantanyinə ənə ha'ə shii nyi oo'i, uushi rəŋwə nə ənji akəŋwacii Əntanƒə.

³⁵ Mada kə slənyi əndə ŋunyi sləna, ca ŋgwalə acii Əntanƒə, ka uudəne nə Əntanƒə tə əndəkii, taa ŋgutə slikərənə nə ci patə.

³⁶ Kə shii unə wabəətsə sləkee Əntanƒə ka ənji Isərayiila, waatoo waaza Ŋunyi Habara ŋga jamənə dacia Yeesu Aləmasiihu. Ci nə Slandanə ŋga taa wu patə.

³⁷ Kə shii unə habara ŋga sətə dīi anə hanyinə ŋga Yahudiya patə, 'watəginə daga də Galili daba'a bapətisəma ətə waazii Yoohana.

³⁸ Waatoo, makə sətə vii Əntanƒə ka Yeesu əndə Nazaratu Malaaba Ma'yanə da baawəda, makə sətə ŋji kəya wiigi'i, ca dzə də daada ŋunyi sləna, ca mbədəpaa də ənjitə cibee *Seetanə ka tii patə, acii kədəhə nə Əntanƒə da ci.

³⁹ “Ma inə əsə, seedawanyinə ŋga sətə dīi ci patə də Urusaliima da anə hara hanyinə ŋga Yahudiya. Tə ci əsə bələgi ənji də gwa'avənə tə ci aashi ənfwa.

⁴⁰ Amma Əntanƒə a madəe ka ci ka makkənə ŋga uusəra, ca kavə tə ci ka baarii naakii nə da i əpinə.

⁴¹ Əntaa ka ənji patə baarii ci naakii na, amma keenə ətə ta'i Əntanƒə keena ndzaa ka seedawanyinaakii, acii kə zhimiinə ka hakii da

10:34 10.34 Rooma 2.11; Yak. 2.1. **10:35 10.35** Yooh. 9.31.
10:36 10.36 Isaa. 52.7; Rooma 3.25-26; 5.1; 2 Koor. 5.18; Kwal. 1.20; Səniinə 19.16. **10:38 10.38** Luka 4.18; 13.16; Yooh. 3.2.
10:39 10.39-40 3.15.

i ci daba'a madənaakii agi maməətə ənja.

⁴² Kə bii ci keenə, keena waaza ka ənji Njunyi Habara, ina vii seeda oo'i, ci nə əndətə kavə Əntanfə tə ci ka la gəjwanə anə ənji əpinə da maməətə ənja.

⁴³ Tə ci seedii patənə nga anabiinə oo'i, patənə nga ənjitə vii ka ci goonğa, ka upaanə nə tii tifyaginə nga 'waslyakəənatii dagi ləməkii."

Upaa Malaaba Ma'yanə nga hara slikərənə

⁴⁴ Ma Piita ma'ə agi wabənə, ənjə a fa, wata Malaaba Ma'yanə a shi aasəkə moodəfətii patə.

⁴⁵ Ma ənji nə'unə nga Yahudiinə ətə shi tii da i Piita, kə dīi ka tii ka sə nga hurəshishinə nə shinə nga Malaaba Ma'yanə aasəkə moodəfə nga ənjitə əntaa Yahudiinə.

⁴⁶ Acii kə fii tii təya wabə məshipətə uu-ranyinə, təya dəla də Əntanfə. Wata əjki Piita,

⁴⁷ "Makə dīi ci kə upaa ənjitə Malaaba Ma'yanə makə ətə upaa inə neenə əsə, pooshi əndə ca tənəpaa dfa ka tii bapətisəma."

⁴⁸ Wata ca ba ka ənjə a yibə ka tii bapətisəma də ləmə nga Yeesu *Aləmasiihu. Ma daba'əkii, təya kədii tə ci kaa ca banee gi'u ahadatii.

11

Wabənə nga Piita ka Ikəliisiya də Urusaliima

10:41 10.41 1.4; Luka 24.30-31,41-43; Yooh. 21.12-13. **10:42**
10.42 17.31; Rooma 14.9; 2 Tim. 4.1; 1 Piita 4.5. **10:43 10.43**
 13.38; Irim. 31.34. **10:44 10.44-46** 2.4. **10:47 10.47** 8.36.
10:48 10.48 19.5.

1 Kə fii masləkee ənji da hara ənji nə'unə ətə anə hanyinə nga Yahudiya oo'i, ənjitə əntaa Yahudiinə maa, kə liwə tii wabənə nga Əntanƣə.

2 Makə gi Piita aa Urusaliima, kə jalə ənji nə'unə nga Yahudiinə tə ci,

3 təya ba, “Ya makə əndə Yahuda nə ha, mi sanə gi hə ka ɗanə aasii aa ha ənjitə *maryaminiyama? Ha'ə maa, kə fii inə, kə agi hə zəmə da təya?”

4 Wata Piita a ndzanə ba ka tii sətə ɗii də rəŋwə rəŋwə, əŋki ci,

5 “Ma nyi asəkə vəranə nga Yoopa, nya ɗa də'wa, kə baarii Əntanƣə ka nyi sə nga hurəshishinə. Uushi makə maɗuunə gwada a jima dadagyə da tanƣalakii ənfwadə masəkii. Ha'ə ca mbu'ya aabiiki.

6 Makə tsaamətə nyi nga'ə, kə nee nyi ka dabanyinə ətə ca wii anə sədə ənfwadə, i luu bilinə da i ətə ca wii anə mbuurəsəkətii da i ətə ca ləɗə a səkəntanƣə kama kama patə asəkəkii.

7 Wata ma nya fa, əndə'i uura nga əndə a wabə da nyi, ca ba: ‘Piita, maɗətə, əsuu, ha lagi uurakii, ha tsəbə.’

8 Amma nya ba: ‘Aa'a, 'ya'ə Slandana, acii pooshi ma'ajjinə uushi sha dzəgərə aasəkə maki taa sətə tənɗapaa *bariya ka adənə.’

9 Ma nya fa, ca ənə ka wabənə ka nyi nga bəra'inə dadagyə, əŋki ci: ‘Ma sətə ɗatəgi Əntanƣə camə, ga ha nəhə tə ci ma'ajjinəkii.’

10 Ca jikətə ka nyi nga makkənə, wata sətə a ənə ka ndərəginə aa dəgyə shakətə.

11 Ma'ə nyi mata'avəmə dəŋwa'ə, wata wati-itə ənji makkə kəŋə kəŋə a mayi ka hatə dfi inə davə. Kə sləkee ənji ka tii aabiiki daga də Kayisariya.

12 Wata Malaaba Ma'yanə a ba ka nyi, wa nya dzə da tii, ga nya buurə taa mi. Inə da ənji nə'uunə kuwa gi əsə. Ha'ə ina dəməgərə aasii aa ha əndəkii.

13 Wata ca ba keenə makə sətə nee ci ka malaa'ika kəŋə asii gakii, malaa'ika a ba ka ci: 'Sləkee ka ənji aa Yoopa, təya alyatə ka hə tə Simoonə ətə ci ənjə a 'wa Piita.

14 Kadə nii kəya ba ka hə wabəətə nii kwa upaa luupaanə da yaaku patə.'

15 Mbu'unaaki, ma nya 'watəgi də wabənə ha'ə, wata Malaaba Ma'yanə a shi aasəkə moodəfətii makə sətə shi aa moodəfaamə ŋga təkəŋwanə əsə.

16 Wata nya buurətə wabənə ŋga Slandanə ətə bii ci: 'Kə yibə Yoohana ka ənji bapətisəma də ma'inə, amma, ma unə, ka upaanə nuunə bapətisəma də Malaaba Ma'yanə.'

17 Makə kə vii Əntaŋfə ka tii makə sətə vii ci kaamə saa'itə vii amə goonɡa ka Slandanə Yeesu Aləmasiihu, nyi wu saŋə tənəpaanəki aniya ŋga Əntaŋfwa?"

18 Makə fii tii ha'ə, kə ətee tii ka sə ŋga banə, təya dəla də Əntaŋfə, təya ba, "Asee, patə da i ka ənjitə əntaa Yahudiinə vii Əntaŋfə rəɡwa ŋga baanə ka ci kaa təya upaa əpinə."

Ikəliisiya də Antakiya

¹⁹ Ma ənjitə yigədəgi putə nga cibəətə cibə tii daba'a bələginə tə Sətəfanu, kə pyalə tii kura'ə aanə hanyinə nga Finikiya da i Kipərusə i aasəkə vəranə nga Antakiya. Mawaazamə tii taa ka wu madaamə ka *Yahudiinə.

²⁰ Amma, tə'i hara ənji Kipərusə da nga Sirina, mbu'unatii aa Antakiya, təya wabə ka hara slikerənə əsə, təya waaza Njuni Habara nga Slandanə Yeesu.

²¹ Kə ndzaa Slandanə kədəhə da tii. Ha'ə kə vii ənji lanjə gooŋga ka ci, təya nə'u tə ci.

²² Makə mbu'i habarakii aa limə ənji nə'unə nga Urusaliima, təya sləkee ka Barənaba aa Antakiya.

²³ Makə mbu'i ci aa dəvə, kə dīi ci maŋushinə acii kə nee ci ka nga'aanə nga Əntanfə ətə dīi ci ka tii. Wata əŋki ci ka tii, "See a ndzaa unə ka ənji gooŋga də ədzəmə rəŋwə akəŋwacii Slandana."

²⁴ Acii ma ca, maŋga'ə əndə nə ci, da Malaaba Ma'yanə da vii gooŋga nə ci əsə. Ənji bəzəkii ka shaŋə vii gooŋga ka Slandana.

²⁵ Wata Barənaba a palə aa Tarəsi ka alyanə tə Sawulə.

²⁶ Makə lapaa ci tə ci, ca kira tə ci aa Antakiya. Təya fəzəgi davə ka dzaadza də nə da ənji nə'unə. Təya dzəgunə ka ənji bəzəkii. Də

11:19 11.19 8.1-4. **11:20 11.20** Yooh. 7.35. **11:21 11.21** 2.41.
11:23 11.23 13.43; 14.22; 15.32; 16.40; 18.23; 20.1,28-31. **11:25**
11.25 9.30.

Antakiya əsə 'watəgi ənji 'wanə tə ənji nə'unə
'Ənji nə'unə tə Aləmasiihu'.*

²⁷ Agi ətə saa'i ma'i hara anabinyinə də
Urusaliiima ka shinə aa Antakiya.

²⁸ Mbu'unatii aadəvə, wata rənjwə agitii ətə dīi
ləməkii Agabusə a madətə, ca ba də baawəda
ŋga Malaaba Ma'yanə, əŋki ci, kadə nə məza
madəfənə a kulyaanə ka duuniya patə. Ha'ə
makə ətsə əsə kə kullii madəfənəkii agi zamana
ŋga ŋwanjuunə ŋga Kalawudiyu.

²⁹ Wata ənji nə'unə a anə uura ŋga vii sətə
mbee ŋgeerənə ŋga taa wu patə, kaa ənjə a kərə
ka ənji nə'uutə də Yahudiya.†

³⁰ Kə datə tii ha'ə əsə, təya sləkee ka kərənə ka
gayinə ŋga Ikəliisiya dacia i Barənaba da Sawulə.

12

Bələnə tə Yakubu da pa'ənə tə Piita

¹ Ma ka saa'ita, kə 'watəgi ŋwanjwə *Hirudusə
cibənə də hara ənji nə'unə.

² Ha'ə kə bii ci ka ənjə a bələgi tə Yakubu
ndzəkəŋuci Yoohana də ŋgila purəjanə.

³ Makə nee ci kə kadəesəkə ka *Yahudiinə nə
bələginə tə Yakubu, ca ba, wa ənjə a kəsətə tə
Piita əsə. Ma gi ka d'anə, agi kumənə ŋga adə
buroodi yadə burəjanə kəshi ənji tə ci.

* **11:26 11.26** Ma ənji nə'unə tə Aləmasiihu, makə bana,
Kəristənə də uura Gərikə. **11:27 11.27** 13.1; 15.32. **11:28**
11.28 21.10. † **11:29 11.29** Acii anə hanyinə ŋga Yahudiya
palee madəfənəkii də d'anə ka saa'ikii. **11:29 11.29-30** 12.12,25;
Rooma 15.26; 1 Koor. 16.1; 2 Koor. 8.4; 9.2,12; Gal. 2.10.

⁴ Makə kəshi ənji tə ci, təya kərə tə ci aa furəshina. Hirudusə a kavə tə ci aacii soojiinə ənfwadə ənfwadə kurəgə ənfwadə, kaa təya nəhə tə ci, aadə ənjə a kərə tə ci aakəɲwacii danƙana daba'a kumənəkii, waatoo kumənə ɲga *Pasəka.

⁵ Ma saa'itə Piita a furəshina, ma ənji nə'unə natii, wata ka ɗa də'wa nə tii ka putaakii də gazhi'waanə.

Luupaanə ɲga malaa'ika tə Piita

⁶ Ma ka vədə ɲga uuseratə mwayi Hirudusə ɲgiraginə tə Piita ka la ka ci gəɲwanə, Piita a tsəfə ɲunyinə ahada soojiinə bəra'i, ci ma'anəkii də mahyakahyaka'ə bəra'i. Ənji nəhə furəshina əsə, a makuvə nə tii.

⁷ Ma davədəkii, kə jigagi malaa'ika ɲga Slan-dana. Bərənə a bərəgi kuvəkii patə. Wata ca dəgee ka Piita ka tanƙalakii, ca madfee ka ci, əɲki ci, “Madətə pii pii!” Wata mahyakahyaka'ətə a kwalyagərə acii Piita.

⁸ Wata malaa'ikatə a ba ka Piita, “Ngaangavə uushi'inaaku, ha ɲgavə bibinaaku.” Piita a ɗatə ha'ə. Əɲki malaa'ika ka ci, “Əgətə gwadaaku, ha nyi'wa tə nyi.”

⁹ Piita a nə'u tə ci agyə. Mashiiimə ci taa, ma sətə ci malaa'ika a ɗa, tantanyinə. Ma nə ci ka nəhənə, taa səniinə sənii ci.

¹⁰ Makə paaləgi tii tə ənji nəhə kuvə ɲga təkəɲwanə da ɲga bəra'inə, təya mbu'u aa uura mayi ɲga tibisə ətə ɲga dəməginə aasəkə vəranə. Wata uura mayikii a wunəgi ka tii ci

saakii. Təya gimagi, təya nə'u əndə'i rəgwa. Wata pii malaa'ikatə a bwasee ka ci.

¹¹ Makə ənya nə ŋga Piita aashikii, əŋki ci, “Manə dīya, kə shii nyi ndilə ndilə oo'i, kə sləkee Slandanə ka malaa'ikaakii ka luupaanə tə nyi acii Hirudusə da bwaya uushi'iitə ci Yahudiinə a moo d'anə də nyi.”

¹² Shiinaakii ha'ə, wata ca palə aasii aa ha Mariyaama məci Yoohana ətə dīi əndə'i ləməkii Marəkusə. Kə dzii ənji nə'unə də nə lanə davə, təya d'a də'wa.

¹³ Mbu'unaakii ca dəgətə uura maya. Tə'i əndə'i kadəmə ətə dīi ləmətə Rooda. Makə fii ki, wata kya shi ka faginə taa wu.

¹⁴ Makə paaratəgi ki oo'i, uura ŋga Piita ətsa, mawunəgimə ki uura mayikii acii moodfasəka. Wata kya ənəgərə aasii də huyi huyi, kya ba: “Waatsə Piita kəŋə a uura mayi!”

¹⁵ Təya ba ka ki, “Maba nə hə sanə kwa?” Amma kya tsakə banə oo'i, ci ətsa. Əŋki tii, “Malaa'ikaakii ətsa.”

¹⁶ Amma, mabwaseemə Piita ka dəgə uura mayikii. Wata təya wunəgi, təya nee ka ci. Kə kəŋee ka tii.

¹⁷ Wata Piita a madəe ka tii ka ciinəkii, kaa təya ndzaa kəda'ə, ca dzəgunətə ka tii makə sətə ŋgiragi Slandanə tə ci asəkə furəshina. Makə uudəpaa ci, əŋki ci ka tii, “A una ba ka Yakubu da hara ənji nə'unə.” Daba'ə ha'ə, ca madə, ca palə ka əndə'i ha.

18 Pukənə nga ha, kə ma'i maduunə mabizhinə ahada soojiinə putə nga sətə slənyi tə Piita.

19 Makə ali ənji tə ci ka Hirudusə, maneemə tii ka ci. Hirudusə a ləgwa a ma soojiinə, pooshi. Wata ca ba ka ənjə a bəələgi tə soojiita. Ma daba'əkii, ca madə anə hanyinə nga Yahudiya, ca palə aa Kayisariya, ca ta'avee davə.

Əntənə nga Hirudusə

20 Ma nwanwə Hirudusə, ka mabətəsəkə nə ci aashi ənji Tiira da ənji Sidoonə. Aciikii təya jagi də na, təya shi aabiikii ka sədə rənwə, təya wabə da Balasəta, waatoo gawə nga yi nga nwanwa. Makə uugi tii anəgi wabənə da ci, təya alə ndzaanə jamə da Hirudusə, acii də zəmə nga nə nga hanyinaakii nə tii.

21 Ma ka uusəratə lii Hirudusə, ca ka kəjeerə nwanjuunaakii, ca ndzaanə asəkə dəgələ nwanjuunaakii, ca wabə ka tii.

22 Ənjə a wazə, təya ba, “Ma ətsa, wabənə nga Əntanfə, əntaa nga ənda.”

23 Pii wata malaa'ika nga Slandanə a dəgəgi tə ci, acii kə luuma ci dūunuunə nga Əntanfə. Zozəniinə a tsəbə tə ci. Ha'ə əntəgi ci.

24 Amma, ma wabənə nga Əntanfə, kə gi aakənwə aakənwə.

25 Makə uudəpaa i Barənaba da Sawulə sləkeetə sləkee ənji ka tii aa Urusaliima, təya palə satii, təya ngərəənə tə Yoohana ətə ci ənjə a 'wa Marəkusə.

13

Sləkeenə nga Malaaba Ma'yanə ka i Barənaba da Sawulə

¹ Ma asəkə Ikəliisiya nga Antakiya, tə'i hara *anabiinə da ənji dzəgunənə, waatoo i Barənaba da Simiyoonə ətə ci ənjə a 'wa əndə dənwa da i Lukiyusə əndə Sirina da Manahina ətə girəshi tii da nwanjwə *Hirudusə. Ahadatii nə Sawulə əsə.

² Ma ka əndə'i uusəra, təya gərə'u ka Slandanə da da suumaya. Əŋki Malaaba Ma'yanə ka tii, "Fə'yagimə ka nyi tə i Barənaba tii da Sawulə kaa təya slənə slənətə 'wii nyi tə tii."

³ Daba'ə suumaya da da də'wa, təya kavə ciinətii aanətii, təya kapaa tə tii.

Waazanə nga masləkee ənji anə hanyinə nga Kipərusə

⁴ Makə sləkee Malaaba Ma'yanə ka i Barənaba da Sawulə, təya palə aa Səluukiya, təya dzə ka dəmə kumbawalə davə nga dzəginə aanə hanyinə nga Kipərusə ətə ahada ma'inə.

⁵ Mbu'unatii aanə hanyinəkii aasəkə vəranə nga Salamisa, təya ndzanə baaba wabənə nga Əntanfə asəkə *kuvə də'wanyinə nga Yahudiinə. Kə gi Yoohana ka tsakənə tə tii əsə.

⁶ Makə wiigi'itə tii hanyinə nga Kipərusə patə kura'ə aa Pafusa, təya lapaa əndə'i əndə hiila ətə dīi ləməkii Barə-Yeesu. Majirakə nga anabi nga Yahudiinə nə ci.

⁷ Guva nga ngwaməna Sirəgiya Bulusə nə ci əsə. Ma ngwaməna, əndə shiinə nə ci. Ca 'wa tə i Barənaba da Sawulə, ca alə fa wabənə nga Əntanƒə amatii.

⁸ Amma, ma əndə hiilatsa, ətə ƒii ləməkii Ili-masə də uura Gərikə, kə ƒii ci ka tii mabizhinə, ha'ə kə mwayi ci zhi'wee ka ədzəmə nga ngwaməna acii ga ca nyi'u goonƒa.

⁹ Amma, ma Sawulə, ətə ci ənjə a 'wa tə ci Bulusə əsə, da i Malaaba Ma'yanə nə ci, ca tsaamə tə əndə hiilatsa,

¹⁰ əŋki ci, “Ma hə, əndə nga *Seetanə nə hə, səsəŋwə nga goonƒa. See sətə ƒii bwayakii nəndə a ədzəməku. Pukyanə nga uusərə patə, ha'ə nə hə ka zhi'wee ka goonƒa nga Əntanƒə ka jirakənə.

¹¹ Acii ha'ə ka dzalənə nə Slandanə tə hə, ha uurəfəgi, pa ha nee ka uusərə ma'ə kwakwatə.” Pii wata təkunə cii kəya nee ma'ə, ca raramə, ənjə a kəsə tə ci ka ciinə, acii paa ci ka nee ka ha ma'ə.

¹² Makə nee ngwaməna ka sətə slənyi, kə vii ci goonƒa ka Slandana, acii kə ƒii ka ci ka sə nga hurəshishinə nə dzəgunənə agyanəkii.

Bulusə da Barənaba də Antakiya anə hanyinə nga Pisidiya

¹³ Ma daba'əkii, wata Bulusə da ənji nə'ushinaakii a dəmə kumbawalə də Pafusa, təya palə aa Pirəga anə hanyinə nga Paməfliya. Ma Yoohana, kə bwasee ci ka tii davə, ca ənə aa Urusaliima.

¹⁴ Amma, ma təya, təya paləgi tə Pirəga, təya palə aa Antakiya ətə anə hanyinə nga Pisidiya. Də asavee əsə, təya dəməgərə aasəkə *kuvə də'wa, təya ndzaanə da ənja,

¹⁵ ənjə a janğa bariya nga Muusa da ləkaləkətə nga anabiinə. Wata gayinə nga kuva a sləkee ka banə ka tii oo'i, "Ndzəkənjushi'ina, usamə da shinə. Mbu'u tə'i wabənə ətə ca tsakə tə ənji a moonə."

¹⁶ Bulusə a madətə, ca madfee ka ciinəkii ka ənja, ca ba, "Unə ənji *Isərayiila da hara ənji gərə'unə ka Əntanjə, fatəmə!

¹⁷ Ma Əntanjə ənə caama nə'u, amə ənji Isərayiila, ci ta'i tə dzədzəshi'inaamə, ca siitə tə tii saa'i tii anə hanyinə nga Misəra. Də maduunə baawəda əsə ngiragi ci tə tii də Misəra.

¹⁸ Kə sə'wii ci tə tii ha'ə fəzə ənfwadə pu'unə agi bilinə əsə.

¹⁹ Ca zamagi də slikərənə mədfəfə anə hanyinə nga Kana'ana, ca vii ka tii hanyinəkii nga zəmə ya.

²⁰ Ma ətsə patə, agi fəzə gya'ə ənfwadə da tufə pu'unə. Daba'a ha'ə ca dəkəvə ka tii gayinə ahadatii ha'ə mbu'ya ka zamana nga anabi Samuyila.

²¹ Agi zamanaakii kədii tii kaa ənjə a dəkə ka tii nwanwa. Wata Əntanjə a dəkəvə ka tii tə Sawulə uuzənə nga Kisə, agi duurə nga

13:14 13.14 17.2. **13:15 13.15** 15.21. **13:17 13.17** Shig. 1.7; Džək. 5.15. **13:18 13.18** Shig. 16.35; Baan. 14.33-34; Džək. 29.4. **13:19 13.19** Džək. 7.1; Jasə. 14.1. **13:20 13.20** M.Gənjw. 2.16; 1 Sam. 3.20.

Beejaminø. Ca da ka tii nwanjuunø nga fəzø ənfwadə pu'unø.

²² Makə ngərəgi Əntanfə tə Sawulə, ca dəkəvə ka tii tə *Dawuda ka nwanjuunø. Wiinø sətə wabi Əntanfə anəkii, əŋki ci:

‘Kə upaa nyi tə Dawuda uuzənə nga Jasii,

Ci nə əndətə cii kya uudə,

Ci əsə na slənətə ka nyi sətə cii kya uudə patə.’

²³ “Agi slikərənə nga əndətsə kira Əntanfə ka ənji *Isərayiila Maluwa, waatoo Yeesu makə sətə dīi ci aləkawalə nga dfanə.

²⁴ Daga Yeesu ma'ə mashimə, kə waazii Yoohana ka ənji Isərayiila patə kaa təya zhi'wagi, təya bwasee ka 'waslyakəənatii, təya luu yibə bapətisəma.

²⁵ Ma Yoohana kədəhə ka uudəpaa slənaakii, kə ləguyi ci ama ənja: ‘Makə wu sanə cuuna nəhə tə nya? Əntaa nyi nə əndətə cuuna gəra. Ma əndətə cuuna gəra, ma'ə ci ka shinə. Mambu'umə nyi bahə nya dəədfəgi ka ci bibinaakii.’

²⁶ “Ndzəkəŋushi'inə, jijinyinə nga Ibərahiima da hara ənji gərə'unə ka Əntanfə ahadoonə, kaamə sləkee Əntanfə Nnyini Habara nga luu-paanə.

²⁷ Wiinə, ma ənjitə də Urusaliima da gayinatii, pooshi tii kavə nətii ka shiinə tə Yeesu. Ha'ə əsə mafatəmə tii wabənə nga anabinyinə ətə ci ənjə a jaŋga ka tii taa ŋgutə uusərə nga əpisəkə patə.

13:21 13.21 1 Sam. 8.5,19; 10.21; 11.15. **13:22 13.22** 1 Sam. 16.12; 13.14. **13:23 13.23** Isaa. 11.1; Rooma 1.3; Səniinə 5.5.

13:24 13.24 Luka 3.3. **13:25 13.25** Luka 3.15-16.

Amma, makə lagi tii ka Yeesu gəŋwanə, kə dʒii ka gooŋga nə wabənə ŋga anabinyinə.

²⁸ Taa ŋgahi ma'upaamə tii tə ci da 'waslyakəənə bahə bələnə tə ci, amma kə kədii tii acii *Pilaatu ka bələginə tə ci.

²⁹ Makə uudəpaa tii dʒanə ka ci makə sətə shi ənjə a nyaahə agyanəkii patə, ənjə a jimagərə də ci ashi ənfwa, təya ŋgədfəgi tə ci.

³⁰ Amma kə madəe Əntaŋfə ka ci agi maməətə ənja.

³¹ Kə baa ci bəzəkii ka baaarii naakii nə ka ənjitə shi tii da ci daga də Galili aa Urusaliima. Ma əndzə'i, tii nə seedawanyinaakii ka ənji Isərayiila.

³² “Ma inə əsa, kə kireenə koonə ŋunyi wabənə ətə dʒii Əntaŋfə aləkawaləkii ka dzədzəshi'inaamə.

³³ Kə mbu'utə ci kaamə jijinatii də aləkawaləkii əsə. Kə mbu'utəgi ci də madəenə ka Yeesu makə sətə nyaahə ənji asəkə Jabuura ŋga bəra'inə oo'i,

‘Ma hə, uuzənaaki nə hə,
daga ənshinə kə ndzaa nyi ka Duu.’

³⁴ Kə wabi Əntaŋfə agyanə madəenə ka ci agi maməətə ənji oo'i, paa ci ka ənənə ka əntənə ma'ə, ca bəslə. Wiinə sətə bii ci:

‘Ka viinə nə nyi koonə ndilə ndilə tə malaaba
barəkaanə
makə ətə vii nyi ka Dawuda.’

13:27 13.27 3.17. **13:28 13.28** Luka 23.4,14-15,21-23. **13:29**
13.29 Luka 23.50-56. **13:30 13.30** 3.15. **13:31 13.31** 1.3,8.
13:32 13.32-33 Jab. 2.7; Rooma 1.3-4. **13:34 13.34** Isaa. 55.3.

35 Aciiikii tə'i manaahəkii əsə asəkə əndə'i Jabuura oo'i,

'Paa hə ka bwasee ka shishinə nga əndə slənaaku kaa ca bəsləgi.' "

36 Bulusə a dzə aakəŋwa də banə, əŋki ci, "Ma Dawuda, kə slənyi ci agi zamanaakii makə sətə mwayi Əntaŋfə. Ma daba'əkii, ca əntəgi, əŋjə a kagərə tə ci agyanə dzədzəshi'inəkii, ca bəsləgi.

37 Amma, ma əndətə mađee Əntaŋfə ka ci agi maməətə əŋja, mabəsləmə ci.

38 "Aci ha'ə, ndzəkəŋushi'inə, see a shii unə oo'i, daci Yeesu ciina waaza koonə agyanə tifyaginə nga 'waslyakəənə. Aci ma bariya nga Muusa, paa ci da ŋgeerənə nga luupaanə tuunə acii 'waslyakəənə.

39 Amma taa wu patə vii ka Yeesu goŋga, daciikii upaanəkii luupaanə.

40 Ma đii əna, nəhəmə noonə nə acii ga sətə bii anabinyinə a kulyaanə koonə ətə bii tii:

41 'Tsaaməmə, unənə ca ushapaa sətə bii Əntaŋfə,

haŋkala goonə a gwazəgi, una zagi.

Acii kadə nii kya slənə əndə'i slənə agi zamana goonə

ətə pooshi unə na luuvə taa kə bii əŋji koonə.' "

42 Ma i Bulusə da Barənaba a gimagi asəkə kuvə də'wa, əŋjə a kədii tə tii kaa təya ənə ka batə ka tii wabəətsə ka əndə'i uusərə nga əpisəkətə ca shi.

13:35 13.35 Jab. 16.10. 13:36 13.36 2.29. 13:38 13.38 10.43; 15.10. 13:39 13.39 Rooma 4.25; 6.7; 10.4. 13:41 13.41 Hab. 1.5.

⁴³ Makø tækøgi ønji a kuvø dø'wa, ønji lanø nyi'u tø tii, Yahudiinø da ønjitø gimø aagi diinø nga Yahudiinø patø. I Bulusø da Barønaba a wabø ka tii kaa tøya ndzaa dø ngeerønø agi nga'øtø dii Øntanfø ka tii.

⁴⁴ Zhi'wanø nga uusøro nga øpisøkø dii dzawø, wata ønjø a ønslyagi pøbø asøkø vøranø aasøkø kuvø dø'wa ka fa wabønø nga Øntanfø.

⁴⁵ Makø nee hara Yahudiinø kø dzii ønji dø nø lanø, kø shirøhø tii ka i Bulusø, tøya ða ka ci mabizhinø, tøya dzø da dzaananø tø ci.

⁴⁶ Amma, ma i Bulusø da Barønaba, kø wabi tii ka tii yadø ngwalønø, tøya ba, "Kø ndzaa tyasø, a takønwa ønji ba koonø wabønø nga Øntanfø taabu'u ka hara slikørønø. Amma, makø kø kaaree unø, una ðaarii oo'i, madøbeemø koonø nø upaa øpinø nga ca'ø ndønøwø ndønøwø, yoo, a zhi'ugiinø søgeenø aabii hara slikørønø.

⁴⁷ Acii ha'ø bii Slandanø keenø, øjki ci,
 'Kø kapaa nyi tø hø kaa ha ndzaa
 ka børønø nga hara slikørønø,
 ha ndzaa ka røgwa nga mbøðønø
 ha'ø mbu'unøkii ka muudinø nga duuniya patø
 øsø.' "

⁴⁸ Makø fii ønjitø øntaa Yahudiinø ha'ø, kø dii tii moodasøka, tøya ðuunøtø tø Slandanø putø nga wabønøkii. Ma ønjitø ta'i Øntanfø tø tii ka upaa øpinø nga ca'ø ndønøwø ndønøwø, kø vii tii goonøga.

⁴⁹ Kø tækøgi wabønø nga Slandanø taa dama patø anø hanyinøkii øsø.

⁵⁰ Amma Yahudiinə a tsəvutə tə matakəŋwanyinə ŋga vəranə da hara makinə ətə da məghərəvənə; ma makiita, ənji gərə'unə ka Əntaŋfə nə tii əsə. Təya madee ka wabənə agyanə i Bulusə da Barənaba. Təya lakəənə tə tii anə hanyinatii.

⁵¹ Ma təya dzə də palənə satii, təya gwa'agi bərəbərə ŋga bibinatii agyanətii ka baariinə ka tii oo'i, pooshi tii agi haalatii ma'ə. Wata təya palə aa Ikuniya.

⁵² Ma ənji nə'unə ŋga Antakiya, kə dīi tii moodasəkə ka shaŋə. Kə ndzaa tii da i Malaaba Ma'yanə asəkə ədzəmətii əsə.

14

I Bulusə da Barənaba də Ikuniya

¹ Ma də Ikuniya əsə, kə gimə i Bulusə da Barənaba aasəkə kuvə də'wa ŋga Yahudiinə, təya waaza ka ənji də gazhi'waanə. Ha'ə bəzəkii nə ənjitə vii goonğa ka Slandana, Yahudiinə da hara slikərənə patə.

² Amma, ma Yahudiitə kaaree ka vii goonğa ka Slandana, kə madee tii ka ədzəmə ŋga hara slikərənə kaa təya bərapaa tə ənji nə'unə.

³ Kə ta'avə i Bulusə da Barənaba də Iku-niya ka waazanə ka ənji agyanə Slandanə yadə ŋgwalənə taa gi'u. Təya waaza agyanə pwapoonaakii. Slandanə a vii ka tii baawəfa ŋga dfa sə ŋga hurəshishinə kama kama ka baariinə oo'i, ma sətə ci təya ba, goonğa.

⁴ Amma kə təkəgi ənji kurəgə bəra'i asəkə vərənə. Hara ənji, a ba'a Yahudiinə nə tii. Hara ənji əsə, a ba'a masləkee ənja.

⁵ Kə mwayi hara slikərənə da Yahudiinə da gayinatii cibeənə ka masləkee ənji də kaalanə tə tii də faariinə,

⁶ asee, kə gi aa limətii nə sətə mwayi ənji dfanə də tii. Wata təya huyi satii aanə hanyinə nga Likaniya, waatoo aa Lisətira da Dyarəba da hara vəraatə guṇutə də hanyinəkii.

⁷ Təya waaza Njunyi Habara nga Slandanə davə.

Kaalanə tə Bulusə də Lisətira

⁸ Tə'i əndə'i əndə də Lisətira, pooshi səfəkii ndalə bahə wiigi'inə. Makə pwayi ənji tə ci, hurəndzəmə nə ci. Mashimə ca wii shaṇə.

⁹ Ma ka əndə'i uusəra, ca fa waazanə nga Bulusə. Bulusə a tsaamə tə ci. Ma nee ci, ma əndətsa, kə vii ci gooṅga, kə dəbee ca upaa mbədəpaanə.

¹⁰ Bulusə a madəe ka uurakii, əṅki ci, “Madətə kəṇə anə səfəku.” Wata hatsə əndətə a madətə, ca wii.

¹¹ Makə nee danjkana ka sətə dīi Bulusə, təya madəe ka uuratii, təya ba də uura nga ənji Likaniya, “Kə jimagərə əntanṇənyinə aabii amə makə ənja.”

¹² Təya dəkə ləmə ka Barənaba “*Jawusə”. Ma Bulusə əsə, təya dəkə ka ci “*Heerəməsə” puta dīi ci ka njwanwə wabənə.

¹³ Ma dava, tə'i kuvə uuləma ətə ci təya 'wa Jawusə, a uura mayi ŋga vəranə. Wata limanə ŋga uuləməkii a ŋgərə bubuŋənyinə, ca zadətə də gudəza, ca kira aa uura mayi ŋga vəranə kaa təya də sataka da ənja ka i Barənaba da Bulusə.

¹⁴ Amma, makə fii i Bulusə ha'ə, təya tsaatsagi kəjeerənə ashitii ka baariinə oo'i, kə bəzhi səkətii ka shaŋə. Təya huyi aagi ənja, təya dzə də madee ka uuratii, əŋki tii,

¹⁵ “Una! ka mi cuuna də ha'ə kwa? Ma inə kamə, ənji niinə makə noonə. Kə kireenə koonə Ŋunyi Habara koonə bwasee ka mazabə uushi'iitsa, una nə'u tə Əntaŋfə Əndə vii əpinə. Ci tagii ha dadagyə da ha apanə da uunəva da sətə asəkətii patə.

¹⁶ Ma ŋga ŋukə, kə bwasee ci ka slikərənyinə patə kaa təya paaslə uushi'inatii.

¹⁷ Patə da ha'ə, mabwaseemə ci ka naakii nə yadə seeda, agi dənə nə ci koonə ŋga'əənə, ca ndzəmə koonə vəna, ca vii koonə ŋunyi cifanə, ca əburətə tuunə də zəma, ca vii koonə moodasəkə əsə.”

¹⁸ Taa ŋgahi kə wabi tii ka tii wabəətsə patə, ŋgahə təjapaa tii tə tii ka də ka tii sataka.

¹⁹ Asee, tə'i hara *Yahudiinə shi aa dəvə daga də Antakiya da Ikuniya. Təya shi ka tsəvutənə tə danzana. Təya kaala tə Bulusə də faariinə, təya ələgi tə ci aa ba'a vəranə. Ma nə tii ka nəhənə, kə əntəgi ci.

14:13 14.13-15 10.25-26; Dan. 2.46. **14:15 14.15** Shig. 20.11; 1 Koor. 8.4-6. **14:16 14.16** 17.30. **14:17 14.17** Jab. 147.8; Irim. 5.24. **14:19 14.19** 14.5; 13.50; 17.13; 2 Koor. 11.25.

20 Amma ənji nə'unə a shi, təya dzatə də nə aabiikii, ca madətə, ca ənəgərə aasəkə vərənə. Pukənə nga ha, təya madə tii da Barənaba, təya palə aa Dyarəba.

21 Makə waazii tii Nynyi Habara asəkə vərənəkii, kə upaa tii ənji nə'unə lanə. Ma daba'əkii, təya ənə aa Lisətira da Ikuniya da Antakiya ətə anə hanyinə nga Pisidiya.

22 Ma asəkə vəranyiitsa, kə vii tii ngeerənə ka ənji nə'unə, təya ba ka tii, wa təya kənjə anə vii goonqatii. Təya tsakə banə ka tii oo'i, see dagi cibə lanə upaanaamə dəmənə aagi nwanjuunə nga Əntanfə.

23 Daba'ə ha'ə, təya taadəcii ka tii matakənwanyinə asəkə taa ngutə Ikəliisiya, təya dā də'wa da suumaya, təya kavə tə tii aacii Slandanə ətə vii tii ka ci goonqa.

Ənənə nga i Bulusə da Barənaba aa Antakiya

24 I Barənaba da Bulusə a pitəgi asəkə hanyinə nga Pisidiya, təya mbu'u aanə hanyinə nga Paməfiliya,

25 təya waaza wabənə nga Əntanfə ka ənji də Pirəga. Ma daba'əkii, təya madə, təya palə aa Ataaliya.

26 Təya dəmə kumbawalə davə, təya palə aa Antakiya, waatoo vəraatə shi ənjə a kavə tə tii aacii Əntanfə kaa ca dā ka tii pwapoonə agi sləna, waatoo ətsə uudəpaa tii.

27 Makə mbu'i tii aa dəvə, təya dzaadzatə də ənji nə'unə, təya ba ka tii habara nga sətə dīi

Əntanfə daciitii da makə sətə wunəgi ci ka hara slikərənə rəgwa ŋga vii goonŋa.

²⁸ Təya ta'vee tii da ənji nə'unə davə.

15

Dza də nə ŋga matakəŋwanyinə də Urusali-ima

¹ Tə'i hara ənji shi daga də Yahudiya aa Antakiya, təya dzəgunə ka ənji nə'unə, təya ba, "Mada *maryaminyamuunə makə ŋga alə'aada ŋga Muusa, pooshi unə ka upaa luupaanə."

² Kə dīi i Bulusə da Barənaba mabizhinə da ənjitsa. Wabənəkii a gwazəgi ka shanə. Makə uurəgi haalakii aanətii, ənjə a sləkee ka i Bulusə da Barənaba da hara ənji nə'unə aa Urusaliima, kaa təya dzə aabii masləkee ənja da matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya agyanə wabəətsa.

³ Makə sləkee ənji nə'unə ka tii, təya madə, təya paləgi dasəkə hanyinə ŋga Finikiya da ŋga *Samariya, təya dzə də baaba habara ŋga zhi'inə ŋga hara slikərənə ka ənji nə'unə. Fanə ŋga ənji nə'unə ha'ə, agi d'anə nə tii moodasəka.

⁴ Makə mbu'i tii aa Urusaliima, kə liwə ənji Ikəliisiya da masləkee ənji da matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya tə tii də moodasəka. I Bulusə a baaba ka tii sətə slənyi Əntanfə daciitii patə.

⁵ Amma hara ənji nə'unə kurəgə ŋga Farisanyinə a madətə, təya ba, "Ma ənjitsa, tyasə, see a ryamina tii, ənjə a ba ka tii təya nə'u bariya ŋga Muusa."

⁶ Wata masləkee ənji da matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya a dza də nə ka tsaamənə agyanə wabəətsa.

⁷ Makə ta'avə tii ka dfaada wabənə ahadatii, Piita a madətə, əŋki ci: “Ndzəkəŋushi'ina, makə sətə shii unə, daga ŋukə ta'i Əntaŋfə tə nyi ahadoonə kaa hara slikerənə a fa Njunyi Habara da maki, təya luuvə.

⁸ Kə shii Əntaŋfə ədzəmə ŋga taa wu patə, ca seeda tə tii də vii ka tii Malaaba Ma'yanə makə sətə vii ci kaamə əsə.

⁹ Matəkeemə ci ahadaamə da tii. Putə ŋga vii gooŋgatii kubəgi ci ədzəmətii makə naamə.

¹⁰ Makə ha'ə dʒii əna, ka mi saŋə cuuna alə haliminə ŋga Əntaŋfə də kaanə ka ənji nə'unə tə bariya ŋga Muusa? Taa amə da dzədzəshi'inaamə maa, kə təkuree amə ka nə'utə bariyaakii.

¹¹ Amma kə vii amə gooŋga oo'i, putə ŋga pwapoonə ŋga Slandanə Yeesu upaa amə luupaanə makə sətə upaa tii natii əsə.”

¹² Dabaala a ndzaa kəda'ə, təya ənə ka fanə a ma i Barənaba da Bulusə, təya ba ka tii sə ŋga hurəshishiitə dʒii Əntaŋfə ka hara slikerənə daciitii.

¹³ Makə uudəpaa tii wabənə, Yakubu a madətə, ca jikəvə, əŋki ci: “Fatəmə, ndzəkəŋushi'inə.

¹⁴ Əndzə'i əna bii Simoonə kaamə makə sətə 'watəgi Əntaŋfə nəhənə tə hara slikerənə kaa ca tadəgi hara ənji agitii, təya ndzaa ka ənjaakii.

15:7 15.7 10.1-43. **15:8 15.8** 2.4; 10.44. **15:9 15.9** 10.35.
15:10 15.10-11 15.19; Gal. 2.16; 3.10-12; Af. 2.5-8. **15:12 15.12**
 2.22.

15 Kə dʒi wabəətsə mbərə mbərə da ŋga
anabiinə makə sətə dʒi manaahəkii oo'i,

16 'Əŋki Slandana: Ma aakəŋwa, ka shinə nə nyi

ka haadfatəginə də yi ŋga *Dawuda ətə saawagi.

Ka ŋgərənə nə nyi sətə sasaawagi,

nya ənə ka haadfatəginə, nya kəŋee,

17 kaa hara ənjə a alə tə nyi Slandanətii,

waatoo patənə ŋga hara slikerəətə 'wii nyi

kaa təya ndzaa ka naaki.

18 Ha'ə bii Slandanə ətə bagi uushi'iitsə daga
ŋukə.' "

19 Yakubu a tsakə banə, əŋki ci, "Ma nee nyi
naaki, ma hara slikerənə ənə ca zhi'wa aabii
əntanʃə, gaama irəla tə tii.

20 Amma, naahaamə ka tii ləkaləkatə də banə,
ga təya adə zəmətə dʒi ənji ka uuləminə taa
sləmənyinə, acii ma ətsa, ajijinə. Ga təya
aləhiinə, ga təya tsəbə luutə malamə ənji uu-
rakii, ga təya adə idəna. *

21 Acii ma bariya ŋga Muusa, daga ŋukə, taa
ka ŋgutə vəranə patə, tə'i ənji waaza agyanəkii,
ənjə a jaŋga asəkə *kuvə də'wanyinə taa ŋgutə
*uusərə ŋga əpisəka."

Ləkaləkatə ka hara slikerənə ənji nə'unə

22 Fanə ŋga masləkee ənji da
matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya ləbə da ənji
Ikəliisiya patə tə wabəətsa, wata təya anə uura
ŋga tadə ənji ahadatii, kaa təya sləkee ka tii

15:16 15:16-18 Am. 9.11-12; Isaa. 45.21. 15:19 15:19 Gal.

5.3. * 15:20 15:20 15.29; 21.25; ka uuləminə: 1 Koor. 8.1-13;
10.23-33; aləhiinə: Leew. 18.6-18; adə idəna: Leew. 17.10-16.

15:21 15:21 13.15.

aa Antakiya, tii da i Bulusə da Barənaba. Wata təya tadə tə Yahuda ətə ci ənɲə a 'wa Barəsaba, tii da Silasə. Matakəŋwanyinə nə tii ahada ənɲi nə'unə əsə.

²³ Wata təya sləkee ka tii də ləkələkətəkii. Wiinə sətə nyaahə tii asəkə ləkələkətəkii:

“Wiinə ləkələkətə ca dzə ka hara slikərənə ənɲi nə'unə də Antakiya da Siriya da Silikiya. Ma ləkələkətəna, daciinə ndzəkəŋushi'inuunə masləkee ənɲi da matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya də Urusaliima. Kə nəhəpaa inə tuunə patə.

²⁴ “Kə fii inə oo'i, kə gi hara ənɲi ahadeenə, təya dzə ka madəe ka haŋkala goonə də wabənə, təya kədəpaa tuunə. Ma ətsa, əntaa inə bii ka tii dənə ha'ə.

²⁵ Ma caamiinə, makə kə gi wabənə geenə ka rəgwa rəŋwə, kə dəbee ina tadə ənɲi ahadeenə, ina sləkee ka tii koonə, təya dzə da i moodəkii gaamə Barənaba da Bulusə.

²⁶ Ma təya, kə vigi tii əpinatii ka putə ŋga slənə ŋga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

²⁷ Ci nee unə ka i Yahuda da Silasə ahadoonə, tii na ba koonə də matii sətə nyaahiinə.

²⁸ Kə kadəesəkə ka Malaaba Ma'yanə da inə patə oo'i, geena tsakəənə koonə kərənə pamə palee ka uushi'iitə ndzaa tyasə, waatoo,

²⁹ goona adə sətə dīi ənɲi ka uuləminə taa sləmənyinə, goona adə idəna, goona tsəbə luutə malamə ənɲi uurakii, goona aləhiinə. Madfa kə təŋapaa unə noonə nə ka dfaadfa tsarə

uushi'iitsa, ka ndzaanə nuunə jamə. Ta'avəmə jamə.”

³⁰ Makə kapaa ənji tə i Bulusə, təya palə aa Antakiya, təya dzatə də ənji nə'unə, təya vii ka tii ləkaləkətətə.

³¹ Makə janğatə tii, kə dii tii maṇushinə ka shaṇə acii kə vii wabəətsə ka tii ṅgeerənə.

³² Ma i Yahuda da Silasə, *anabiinə nə tii, kə wabi tii ṅgaṅga'ə ka ənji nə'unə, təya tsakə ka tii ṅgeerənə.

³³ Makə banee tii davə gi'u, ənji nə'unə a kəree ka tii də jamənə. Yahuda da Silasə a ənə aabii ənjitə sləkee ka tii. [

³⁴ Amma, ma nee Silasə, kə dəbee ca ənəgi davə.]

³⁵ Ma i Bulusə da Barənaba, kə ənəgi tii də Antakiya, təya dzəgunə ka ənja, təya dzə də waaza wabənə ṅga Slandana, tii da hara ənji nə'unə laṅə əsə.

Təkənə ṅga Bulusə da Barənaba

³⁶ Makə ta'avə tii davə, Bulusə a ba ka Barənaba, “Ənaaṅwə ka caamatə ənji nə'uutə shi aṅwa waazii ka tii wabənə ṅga Slandanə taa ka ṅgutə vəranə, kaṅwa tsaamətə taa iitə nə tii agi nə'unə.”

³⁷ Ma Barənaba əsə, kə mwayi ci 'waanənə tə Yoohana ətə ci ənjə a 'wa Marəkusə.

³⁸ Amma kə caamə Bulusə, madəbeemə Yoohana a dzə da tii, acii kə shi ca bwasee ka tii də Paməfliya, ma'uudəpaamə ci slənəkii da tii.

³⁹ Wata təya dfaanə mabizhinə, təya təkəgi. Barənaba a ngərə tə Marəkusə, təya dəmə kumbawalə, təya palə aanə hanyinə nga Kipərusə.

⁴⁰ Amma, ma Bulusə, kə ngirə ci tə Silasə. Makə dīi ənji ka tii də'wa, təya kavə tə tii aacii Slandana kaa ca dfa ka tii pwapoonə agi wiigi'inatii, wata təya palə.

⁴¹ Kə wiigi'itə i Bulusə hanyinə nga Siriya da nga Silikiya, təya dzə də baabanə ka ənji nə'unə kaa təya tsakə ndzaanə də ngeerənə agi vii goongatii.

16

Nə'unə nga Timooti tə i Bulusə da Silasə

¹ I Bulusə a mbu'u aa Dyarəba da Lisətira. Təya lapaa əndə'i əndə nə'unə davə ətə dīi ləməkii Timooti, uuzənə nga əndə'i mitə Yahuda. Ma miita, əndə nə'unə nə ki əsə. Ma dīi, əndə Gərikə nə ci. *

² Ma Timooti, agi dəlaginə nə ənji nə'unə nga Lisətira da Ikuniya də ci.

³ Kə uu'i Bulusə kaa təya wiigi'i tii da Timooti, wata ca ngərə tə ci, ca *ryaminyagi tə ci, acii kə shii Yahudiitə davə patə oo'i, ma dīi, əndə Gərikə nə ci.

⁴ Ma daba'əkii, təya ndzanə wiigi'inə ka vərə ka vərə, təya dzə də baabanə ka ənji nə'unə tə bariyatə kapaa masləkee ənji da

15:39 15.39 13.4. **15:40 15.40** 14.26. * **16:1 16.1** 14.6;
Timooti: Rooma 16.21; 1 Koor. 4.17; Fil. 2.19; 2 Tim. 1.5. **16:2**
16.2 6.3; Fil. 2.20,22. **16:3 16.3** Gal. 2.3-5; 1 Koor. 9.20.

matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya də Urusaliima kaa təya nə'utə.

⁵ Də ha'ə kiŋə ənji nə'unə ndihə ndihə agi vii goŋgatii. Taa ŋgutə uusərə patə nə laŋənatii ka tsakənə əsə.

Neenə ŋga Bulusə ka əndə Makiduuniya dagi səniinə

⁶ Ma daba'əkii, kə mwayi tii dzənə ka waaza wabənə ŋga Slandanə aanə hanyinə ŋga Asiya, amma kə tənəpaa Malaaba Ma'yanə tə tii. Wata təya paləgi aanə hanyinə ŋga Firigiya da ŋga Galatiya.

⁷ Makə mbu'i tii aagyanə ribinə ŋga hanyinə ŋga Misiya, təya alə dəməgərənə aanə hanyinə ŋga Bitiniya. Amma maluuwəmə Ma'yanə ŋga Yeesu ka tii.

⁸ Wata təya pitəgi tə Misiya, təya jiməgərə aa Tərawasə.

⁹ Ma uusərakii davəfə, kə sənii Bulusə davə oo'i, kə nee ci ka əndə Makiduuniya kəŋə, ca kədii tə Bulusə, ca ba, "Tyanəgi aanə hanyinə ŋga Makiduuniya, kaa ha shi ka tsakənə tiinə."

¹⁰ Daba'ə səniinaakii, pii ina tasəka dzənə aanə hanyinə ŋga Makiduuniya. Acii kə shii inə oo'i, Əntəŋfə 'wii tiinə ka waaza ka tii Njunyi Habara.

Vii goŋga ŋga Lidiya

¹¹ Wata ina dəmə kumbawalə də Tərawasə, ina kəŋee da i aa Samutərasə. Pukənə ŋga ha ina palə aa Niyapuli.

¹² Ina madə davə, ina palə aa Filipi, vəraatə palee də dʉunuunə agyanə əndə'i purəjanə nga hanyinə nga Makiduuniya, vəranə nga ənji Rooma əsə. Ina banee gi'u asəkə vəraatsa.

¹³ Ma *uusərə nga əpisəka, kə dəməgiinə aa uura mayi nga vəranə, ina dzə aama gəəra. Mbu'u ka lapaanə niinə ha nga ɖa də'wa nga Yahudiinə davə. Wata ina lapaa. Davə ndzaa inə, ina wabə ka makiitə dzii də nə davə.

¹⁴ Tə'i əndə'i minə ətə ɖii ləmətə Lidiya ca fa tiinə. Ma kya, mitə Tiyatira nə ki. Dərə də madizə kəjeerənyinə nga mandalə kwaba nə slənatə. Əndə ngwalənə tə əntanɖə nə ki əsə. Kə wunəgi Slandanə ədzəmətə. Ha'ə kya kavə hanɖalatə ka sətə ci Bulusə a ba.

¹⁵ Kə liwə ki yibə bapətisəma da ənji yatə patə, kya kədii tiinə, əŋki ki, “Makə kə shii unə ndilə ndilə oo'i, kə vii nyi goonɖa ka Slandana, yoo, see a dzuunə ka nee ka yaaki.” Kya tsakə kədiinə tiinə, keena palə.

Pa'ənə tə i Bulusə a furəshina də Filipi

¹⁶ Ma ka əndə'i uusərə, ina dzə ka ha nga ɖa də'wa, ina lapaa əndə'i uundzə rəmənə, mava. Əndə ginaaji nə ki, agi kuranə nə ki uushi'inə kama kama putə nga ginaajiitə ashitə. Agi dzanə nə ki də kwaba lanɖə ka slanjiinətə əsə də kwaanə.

¹⁷ Wata nə'unə tiinə da i Bulusə nə ki, kya dzə də ka vurənə, kya ba, “Ma ənjitsa, ənji nga

maduunø Əntanƒø nə tii. Rəgwa ŋga luupaanø nə tii ka banø koonø.”

¹⁸ Ha'ə kə ta'avə ki baanø lanø ka ɗanø makə ətsa. Ca zhimagi tə Bulusə asəkəkii ka shaŋə. Ca zhi'wagi, ca ba ka ginaajiitə ashitə, “Wanyinø ca ba ka hə də ləmə ŋga Yeesu *Aləmasiihu: bwasee ka ki!” Wata pii ginaajiitə a bwasee ka ki ka saa'ita.

¹⁹ Makə nee slanjiinətə oo'i, kə njiikəgi rəgwa ŋga upaanatii, təya kəəsətə tə i Bulusə da Silasə, təya kərə tə tii aasəkə luuma aakəŋwacii ənji la gəŋwanə.

²⁰ Makə kirə tii tə tii aakəŋwaciitii, kə bii tii, əŋki tii, “Ma ənjina, agi gwazənə nə tii hanƒala ŋga vərəana, wiinə boo, *Yahudiinə nə tii.

²¹ Agi dzəgunənə nə tii alə'aadatə madəbeemə kaamə, kaama slənəgi, amə ənji Rooma.”

²² Danƒkana a guŋuunə ka tii patə, mala gəŋwanyinə a səəɗəgi kəjeerənə ashitii, təya ba ka ənjə a fəəslə tə tii də kurəpa.

²³ Makə fəsləgi ənji tə tii purə'i purə'i, təya fəɗə tə tii, təya əjigərə tə tii aa furəshina, təya ba ka əndə nəhə furəshina kaa ca pa'əgi tə tii ŋga'ə.

²⁴ Fanə ŋga əndə nəhə furəshina naakii, wata ca ŋgərə tə tii, ca əjigərə ancakuvə ŋga furəshina, ca aanəgi səɗətii ashi madiigərə rintənyinə.

²⁵ Ma ahada vəɗa, Bulusə da Silasə a ɗa də'wa, təya ka wanyanə ka Əntanƒø. Ənji furəshina a dzə də fanə tə tii.

²⁶ Mata'avəmə dəŋwa'ə, hanyinə a gəgədzə patə. Ha'ə mwavədfə ŋga kuvə furəshina a udzəgi. Pii wata makuvənyinə a wunəgi patə. Mahyakahyaka'ə ŋga taa wu agi ənji furəshina əsə, kə piitəgi.

²⁷ Makə və'ihə əndə nəhə furəshina, ma ca nee, mawuunəkii nə makuvənyinə patə. Wata ca də'yagi ŋgila purəŋanaakii kaa ca bələgi naakii na. Ma nə ci ka nəhənə, kə huyipaa ənji furəshina satii.

²⁸ Amma Bulusə a madee ka uurakii, ca ba ka ci, "Ga ha bələgi naaku na, ganə niinə patə!"

²⁹ Əndətə a ba ka ənjə a kira ka ci gunə, wata ca huyi aabii i Bulusə da Silasə, ca gərə'waanə akəŋwaciitii. Shishinəkii a dzə də udzənə acii ŋgwalənə.

³⁰ Ca fə'yagi tə tii agyə, ca ba, "Ya əna, iitə d'anəki kaa nya upaa luupaana?"

³¹ I Bulusə da Silasə a ba ka ci, "Vii goonğa ka Yeesu Slandana: ka upaanə nə hə luupaanə da yaaku patə."

³² Wata təya wabə ka ci da ənji yaakii patə agyanə Slandana.

³³ Pii agi vədəkii ha'ə ca ŋgərə tə tii, ca cakubəgi ka tii uyiginatii. Saa'ikii yibə ənji ka ci bapətisəma da yaakii patə əsə.

³⁴ Ca kərə tə tii aa hakii aasii, ca ŋgiragi ka tii zəma, ca d'a moodasəkə da yaakii patə putə ŋga vii goonğatii.

³⁵ Makə puki ha, mala gəŋwanyinə a sləkee ka soojiinə ka banə oo'i: "Wa ənjitə a palə satii."

³⁶ Əndə nəhə furəshina a dzə ka banə ka i Bulusə, əŋki ci, “Kə sləkee mala gəŋwanyinə ka banə koonə, a paluunə səgoonə. Acii ha'ə, gimagimə, una dzə səgoonə agi jamənə.”

³⁷ Amma əŋki Bulusə, “Akəŋwacii ənji fəəsli tii tiinə, wiinə malamə ənji keenə gəŋwanə, təya əjigərə tiinə aa furəshina. Wiinə əsə uushi rəŋwə niinə da ənji Rooma. Yoo, təya kapaa tiinə də ma'umbeekii nii? Pooshi ka dfanə! Wa təya shi də natii na, təya shi ka kapaanə tiinə.”

³⁸ Soojiinə a ənəpaa də wabənəkii ka mala gəŋwanyinə. Makə fii tii oo'i, uushi rəŋwə da ənji Rooma nə i Bulusə da Silasə, kə ŋgwaləgi tii.

³⁹ Wata təya shi ka kədii tifyaginə aciitii, təya kapaa tə tii, təya ba ka tii, wa təya bwasee ka vərənəkii.

⁴⁰ I Bulusə da Silasə a gimagi asəkə furəshina, təya palə aasii aa ha Lidiya, təya lapaa ənji nə'unə davə, təya wabə ka tii kaa təya ndzaa ndihə ndihə də ŋgeerənə agi nə'unə tə Slan-dana. Ma daba'əkii, təya palə satii.

17

Masləkee ənji də Teesaloonika

¹ Kə gi tii dasəkə vəranyinə ŋga Amfipuli da Apulooniya, təya mbu'u aa Teesaloonika, hatə dfi *kuvə də'wa ŋga Yahudiinə davə.

² Bulusə a dzə aa dəvə aa kumu, makə sətə sənaavə ci ka dfanə taa da patə. Luuma makkə

nø ci ka wabønø da ənja, ca dzø də janɣanø asøkø malaaba ləkaləkətø.

³ Ca wabø ka tii, ca baarii ka tii tanta-nyinø nɣa sətø bii malaaba ləkaləkətø oo'i, ma *Aləmasiihu, see a sa ci nɣərə'wa, ca əntø, ca maɔtø agi maməətø ənja. Ca ba əsø, "Yeesu ənø cii kya ba koonø, ci nə Aləmasiihu."

⁴ Hara ənjø a luuvø, təya nə'ushi da i Bulusø da Silasø. Ha'ə əsø lanø agi ənji Gərikø ətø ca gərə'u ka Əntanfø. Matakənɣanyinø nɣa makinø lanø ləbətəgi də nə da tii əsø.

⁵ Amma kə shirəhø Yahudiinø ka tii. Təya dzatø də badawiinø nɣa vəranø, təya jagi də ənji də kaala bwaya vurənø, təya dzø ka əbigi yi nɣa Yasoonø, təya alə tə i Bulusø da Silasø davø kaa təya nɣiragi tə tii ka ənja. *

⁶ Amma paa tii lapaa tə tii. Wata təya kəsəənø tə Yasoonø da hara ənji nə'unø, təya kərə tə tii aakənɣwacii gayinø nɣa vəranø, təya maɔee ka uuratii, təya ba, "Ənjitø gwazətø nə nɣa ənji taa dama patø, watiinø kə shi aa hanø əsø.

⁷ Yasoonø a luu tə tii gakii asii. Wiinø patənatii kə kaanø tii səɔfə ka bariya nɣa maɔuunø nɣanɣwø nɣa ha də Rooma, təya ba: tə'i əndə'i nɣanɣwø ətø ɔii ləməkii Yeesu."

⁸ Makø fii gayinø da ənji nɣa vəranø tə wabətsa, hanɣalatii a maɔəgi patø.

⁹ See də makø ki'i Yasoonø da hara ənji kwaba taabu'u kapaa gayinø tə tii.

17:2 17.2 9.20; 13.5,14,44; 14.1; 16.13; 17.10,17; 18.5,26; 19.8-9; 28.17. **17:3 17.3** 3.18. **17:4 17.4** 13.50; 16.14; 17.17. * **17:5 17.5** Yasoonø: Rooma 16.21. **17:6 17.6** 16.20. **17:7 17.7** Luka 23.2; Yooh. 19.12.

Masləkee ənji də Biriya

¹⁰ Pii ndzəkəŋushi'inə a kəree ka i Bulusə da Silasə aa Biriya davədfə. Makə mbu'i tii aa dəvə, təya dzə aa *kuvə də'wa ŋga Yahudiinə.

¹¹ Ma Yahudiitə davə kamə, kə palee tii ka ətə də Teesaloonika də hiima, kə banee tii ka haŋkalatii ka fa wabənə ŋga Slandana. Kə dīi tii gazhi'waanə ŋga tsaamətənə asəkə malaaba ləkələkatə uusərə patə, kaa təya shii taa goŋga nə sətə fii tii.

¹² Acii ha'ə laŋə agitii vii goŋga. Laŋə əsə agi matakəŋwanyinə ŋga makinə ŋga Gərikə da ŋguyirənə vii goŋga.

¹³ Amma, makə fii Yahudiinə ŋga Teesaloonika oo'i, agi baabanə nə Bulusə wabənə ŋga Əntaŋfə də Biriya əsə, təya dzə ka tsəvutənə tə danjana davə.

¹⁴ Pii wata ndzəkəŋushi'inə a kəree ka Bulusə aama uunəva. Amma Silasə da Timooti a ənəgi davə.

¹⁵ Ma ənjitə kəree ka Bulusə, kə gi tii da i ci kura'ə aa Ateena. Ma təya ənya satii aasii, Bulusə a sləkee ka tii kaa təya dzə ka banə ka i Silasə da Timooti oo'i, wa təya shi ka lanə tə ci pii pii.

Ndzaanə ŋga Bulusə də Ateena

¹⁶ Ma Bulusə a gəra tə Silasə da Timooti də Ateena, kə zhima tə ci asəkəkii makə nee ci, taa aa dəma patə tsaaməgi ci, see uuləminə neenəkii asəkə vəranəkii.

17 Ci dfii gi ci aakəŋwa də wabənə ka ənji uusera patə. Taa dama gi ci patə asəkə vəranəkii, taa a luuma lii ci ənja ca wabə ka tii, taa asəkə kuvə də'wa ca wabə ka Yahudiinə da ənji gərə'unə ka Əntanfə.

18 Hara ənji dzəgunənə agi kurəgə ŋga *Abikuriyanyinə da Sitookanyinə, kə lii tii tə Bulusə. Hara ənji ahadatii a ba, “Mi sanə nə əndə waazaanə ka gəgəmənə ha'a? Mi mwayi ci bana?” Hara ənjə a ba, “Mbu'u ma nə ci ka waazanə, agyanə sə ŋga paslənə ŋga məshipətə ənji pamə.” Ma wabi tii ha'ə, acii ma Bulusə, agyanə Yeesu da agyanə madənə agi maməətə ənji cii kəya wabə.

19 Wata təya ŋgərə tə ci, təya kərə tə ci aakəŋwacii mətərəkinə aanə d'angəra ətə ci ənjə a 'wa Ariyapaga, təya ba, “Ŋga'ə keenə nə fa sətə bii kura waazaatsə dfii hə,

20 acii kə kira hə keenə sətə mashimə liminiinə a fii. See a ba hə keenə sətə cii kəya ba.”

21 Ma bii tii ha'ə, acii ma ənji Ateena da mu'umiitə davə patə, pooshi əndə'i uushi nji təya də, see baaba kura uushi'inə taa fa kura wabənə.

22 Wata Bulusə a madətə ahada mətərəkinə ŋga Ariyapaga, əŋki ci, “Unə ənji Ateena, kə nee nyi taa ka ŋgutə rəgwa patə, ənji diina nuunə.

23 Acii ma nya dzə də wiinə asəkə vəranə goonə, kə lapaa nyi uushi'iitə cuuna paslə ka tii. Ha'ə nya lapaa ha ŋga də sataka ətə nyaahə ənji ashikii: ka Əntanfə ətə mashiimə ənji. Yoo, ma

ətə cuuna paslə mashiimuunə dfiya, tə ci cii kya ba koonə.

²⁴ Əntan̄fə ətə tagii duuniya patə da uushi'iitə asəkəkii patə, ci nə Slandanə nga ha dadagyə da ha a panə. Paa ci ka ndzaanə asəkə kuvə gəratə ghənyi ənji də ciinə.

²⁵ Ha'ə əsə paa ci ka alə tsakənə tə ci, makə d̄ii ci pooshi uushi cii kəya moo acii ənda, acii ci vii əpinə ka ənji da taa mi patə.

²⁶ Də əndə rəjwə 'watəgi ci taga slikərənyinə nga ənji patə kaa təya ndzaa taa dama patə asəkə duuniya, ca kəjəe ka saa'i da i ribinə nga ndzaanatii əsə.

²⁷ Ma d̄ii ci ha'ə, kaa təya alə tə Əntan̄fə, təya da gazhi'waanə nga raramənə, mbu'u ka lapaanə nə tii tə ci, taa ngahi paa ci dzadə da taa rəjwə agyaamə.

²⁸ Daciikii caama mbədfə, ama gugudə, ama ndzaanə. Kə d̄ii makə sətə bii hara ənji kaala wanyanə goonə oo'i: goon̄ga, slikərənaakii naamə.

²⁹ Yoo, makə d̄ii ci, slikərənə nga Əntan̄fə naamə, madəbeemə ama hiima oo'i, kə pusha Əntan̄fə da matsahu burə tibisa, taa viiza taa faara ətə tsahutə əndə də ciinəkii agi hiimaakii.

³⁰ Ma nga njukə, pooshi Əntan̄fə nja ka nə ka ghatə shiinə nga ənda. Amma ma nga əna, agi banə nə ci ka patənə nga ənji taa dama patə, wa təya baanə ka ci.

17:24 17.24 7.48; Jab. 146.6; 1 Meem. 8.27. **17:25 17.25** Jab. 50.10-13. **17:26 17.26** Dzək. 32.8; Ayb. 12.23. **17:27 17.27** Isaa. 55.6. **17:28 17.28** 'Wat. 1.27. **17:29 17.29** 19.26; Isaa. 44.9-20. **17:30 17.30** 14.16; Rooma 2.4.

³¹ Acii kə kəneec ci ka uusərə nga dfa gəŋwanə ka *duuniya patə. Də gooŋga nii kəya dfa daccii əndətə ta'i ci. Kə baarii ci tantanyinəkii ka ənji patə də madəenə ka ci agi maməətə ənja.”

³² Makə fii ənji wabənə nga Bulusə agyanə madənə agi maməətə ənja, hara ənjə a ŋusə tə ci, hara ənji əsə a ba, “Ka ənyanə niinə ka fa wabəətsə a maku.”

³³ Wata Bulusə a madəgi saakii ahadatii.

³⁴ Amma hara ənjə a dzə aabiikii, təya vii gooŋga ka Slandana. Ahadatii nə Diyanisiya, əndə nga Ariyapaga, da i əndə'i minə ətə dfi ləmətə Damarisə, da hara ənja.

18

Bulusə də Koorintiya

¹ Daba'ə ha'ə, Bulusə a madə də Ateena, ca palə aa Koorintiya.

² Makə mbu'i ci, kə guŋəgərə tii da əndə'i əndə Yahuda ətə dfi ləməkii Akila. Əndə Puntu nə ci. Mata'avəmə ci makə shi ci aa dəvə aa vərə tii da minaakii Pərisəkila. Kə ma'ya tii də Rooma anə hanyinə nga Italiya acii kə bii ŋwanəwə Kalawudiyu oo'i, *Yahudiinə patə, wa təya madəgi asəkə vəranəkii. Ci dfi gi tii aa Koorintiya. Bulusə a dzə ka nəhəpaanə tə tii.
*

³ Makə lapaa ci oo'i slənatii rəŋwə, waatoo, təslə kuvə kuvə'unə, wata ca ənəgi abitii.

17:31 17.31 3.15; 10.42. * **18:2 18.2** Akila: Rooma 16.3; 1 Koor. 16.19; 2 Tim. 4.19. **18:3 18.3** 20.33-34; 1 Koor. 4.12; 9.12-18; 1 Tees. 2.9; 2 Tees. 3.7-9.

⁴ Ca dzə də baaba wabənə nga Əntanƒə asəkə *kuvə də'wa taa ngutə uusərə nga əpisəkə patə, ca dzə də zhi'wanə də Yahudiinə da Gərikanyinə kaa təya nə'u nɣunyi rəgwa.

⁵ Makə mbu'ya i Silasə da Timooti daga anə hanyinə nga Makiduuniya, Bulusə a bwasee ka slənətə njii kəya ɗa, ca dzə aakəŋwa də waazanə, ca ɓariii furəŋə ka Yahudiinə oo'i, Yeesu nə *Matadəkii nga Əntanƒə.

⁶ Makə ɗii tii ka ci mabizhinə, təya dzə də dzaananə tə ci, ca gəgərəgi bərəbərə nga kəjeerənaakii ka ɓariinə ka tii oo'i, kə shigi ci agi haalatii; əŋki ci, “Ma nyi kamə, pooshi kərənə goonə agyanəki ma'ə. Amma agyanuunə səgoonə. Daga ənshinə aa ha hara slikərənə dzənəki.”

⁷ Də ha'ə bwasee ci ka tii, ca palə saakii aasii aa ha əndə'i əndə ətə ɗii ləməkii Titusə Yasətu. Əndə paslənə tə Əntanƒə nə ci, ətə ɗii yaakii atanƒala *kuvə də'wa.

⁸ Ma gawə nga kuvə də'wa ətə ɗii ləməkii Kərisəpusə, kə vii ci goonƒa da yaakii patə ka Slandana. Ha'ə əsə tə'i hara ənji Koorintiya laŋə, makə fii tii waazanə nga Bulusə, kə vii tii goonƒa. Ha'ə təya luu yibə bapətisəma.

⁹ Ma ka əndə'i vəɗa, kə wabi Əntanƒə ka Bulusə dagi səniinə, əŋki ci ka ci, “Ga ha ngwalə, waazawə ka ənja, ga ha ndzaa kəɗa'ə.

¹⁰ Acii kədəhə da hə nə nyi. Aciikii ha'ə, pooshi əndə ca uree ka hə. Laŋə nə ənjaaki asəkə

18:5 18.5-11 11.18. **18:5 18.5-6** 3.26; 5.42. **18:6 18.6** 13.51; 20.26. **18:8 18.8** 8.36. **18:9 18.9-10** Isaa. 41.10; Irim. 1.8; 1 Koor. 2.3-4.

vøraana.”

¹¹ Wata Bulusø a ndzaa davø, ha'ø føzø røn̄wø da lægidø kuwa. Ca dzø dø dzøgunø ka ønji wabønø nga Øntan̄fø.

¹² Amma, makø d̄ii Galiya n̄gwamøna agyanø hanyinø nga Akaya, Yahudiinø a læbø dø na, tøya kəsətø tø Bulusø, tøya kərø tø ci aakøn̄wacii gøn̄wanø,

¹³ øn̄ki tii, “Ma øndøna, agi isəkwanø nø ci tø ønji ka paslønø tø Øntan̄fø ka røgwatø tøn̄apaa bariya.”

¹⁴ Ma øtsø kødøhø kaa Bulusø a wunøpaa makii kaa ca wabø, wata Galiya a læwugi røgwa, ca ba ka tii, “Unø Yahudiinø, maci øndø'i bwaya uushi pamø d̄ii ci, kø njii kya fa tuunø.

¹⁵ Amma, makø mabizhinø agyanø wabønø saakii da læmønyinø da bariya goonø, unø səgoonø nø tsaamøtønø. Ma nyi kamø, paa nyi ka la gøn̄wanø nga tsarø uushi'iitsa.”

¹⁶ Wata ca lyakagi tø tii asøkø kuvø gøn̄wanø.

¹⁷ Wata tii patø, tøya kəsətø tø Sasətinəsø, gawø nga kuvø dø'wa, tøya fəslø tø ci akøn̄wacii gøn̄wanø. Amma, taa gi'u, makulamø aasøkø Galiya.

Ønønø nga Bulusø aa Antakiya

¹⁸ Makø cakø Bulusø baneenø lan̄ø da ønji Koorintiya, ca ba ka tii a madø ci ha'ø. Ca dzø, ca isøgi nekii asøkø vøranø nga Køn̄køraya ka baariinø oo'i, kø mbu'utøgi ci dø aləkawaløtø shi ca d̄ii. Ma daba'økii, ca dømø kumbawalø da i

Pərisəkila da Akila, təya palə aagyanə hanyinə nga Siriya.

¹⁹ Təya kəñaanə də Afisa zəku'i. Ca dzə aasəkə kuvə də'wa, ca wabə da Yahudiinə davə,

²⁰ təya kədii tə ci kaa ca tsakə ta'veenə da tii. Amma kə naanagi ci.

²¹ Makə bii ci ka tii maɖənaakii, ca ba ka tii, “Ka ənyanə nə nyi aabii unə, maa kə luuvə Əntanfə.” Wata ca bwasee ka i Pərisəkila da Akila də Afisa, ca dəmə kumbawala, ca palə.

²² Makə mbu'i ci aa Kayisariya, ca dzə aa Urusaliima ka nəhəpaanə tə ənji nə'unə, ca uudəgərə aa Antakiya.

²³ Makə banee ci gi'u davə, wata ca maɖə, ca wiigi'itə hanyinə nga Galatiya da Firigiya, ca dzə də vii ngeerənə ka ənji nə'unə patə.

Waazanə nga Apoolasə də Afisa

²⁴ Tə'i əndə'i əndə Yahuda ətə dīi ləməkii Apoolasə. Kə shi ci aa Afisa. Ma ca, əndə Aləkəsandəriya nə ci. Kə mbee ci ka wabənə. Kə shii ci malaaba ləkaləkətə ka shanə əsə. †

²⁵ Kə dzəgunətə ənji ka ci rəgwa nga Slandanə nga'ə. Taa nɡahi see yiβə bapətisəma nɡa Yoohana shii ci, amma kə dīi ci gazhi'waanə nɡa dzəgunətənə ka ənji gəŋə gəŋə aɡyanə Yeesu.

²⁶ Makə mbu'i ci, ca waaza asəkə kuvə də'wa yadə nɡwalənə. Makə fii i Pərisəkila da Akila tə ci, təya nɡərə tə ci, təya tsakə dzəgunətə ka ci rəgwa nɡa Slandanə nɡa'ə.

18:19 18.19-20 17.2. **18:21 18.21** Yak. 4.15. **18:23 18.23**
 11.42. † **18:24 18.24** 19.3-4; Apoolasə: 1 Koor. 1.12; 3.4-6.
18:26 18.26 17.2.

²⁷ Apoolasə əsə, kə mwayi ci dzənə aagyənə hanyinə nga Akaya. Makə mwayi ci danə ha'ə, ənji nə'uutə də Afisa a tsakə tə ci də naahənə ka ənji nə'uutə də Akaya, kaa təya luu tə ci də moodasəka. Makə mbu'i ci aa dəvə, kə cakə ci tə ənjitə dīi Slandanə ka tii pwapoonə nga vii goonğa,

²⁸ acii kə uuri ci tə Yahudiinə akəɲwacii ənji də wabənə, ca baarii tantanyinəkii dasəkə malaaba ləkaləkatə oo'i, Yeesu nə Matadəkii nga Əntanƒə.

19

Waazanə nga Bulusə də Afisa

¹ Ma saa'itə Apoolasə də Koorintiya, kə gi Bulusə aa Afisa da giɲwə. Makə mbu'i ci, ca lapaa hara ənji nə'unə davə.

² Əɲki ci ka tii, "Makə vii unə goonğa, kə upaa unə Malaaba Ma'yanə kwa?" Əɲki tii ka ci, "Pooshi. Mashimə ina fii taa tə'i Malaaba Ma'yanə."

³ Bulusə a ləgwa ka tii, əɲki ci, "Aa, tsarə ɲgutə bapətisəma daa yibə ənji koonə?" Əɲki tii, "Tsarə ətə nga Yoohana."

⁴ Ca ba ka tii, "Ma yibə bapətisəma nga Yoohana, ka ənjitə baanə ka Əntanƒə putə nga 'waslyakənatii. Amma kə bii Yoohana ka ənji *Isərayiila, see a vii tii goonğa ka əndətə na uugya ba'ə ka shinə, waatoo Yeesu."

⁵ Makə fii tii ha'ə, təya luu yibə bapətisəma də ləmə nga Yeesu Slandana.

⁶ Bulusə a kavə ciinəkii aanətii, Malaaba Ma'yanə a jima aagyanətii, təya wabə də məshipətə uuranyinə, təya baaba sətə bii Əntanfə ka tii.

⁷ Kə mbu'i tii bahə pu'u aji bəra'i nə ənjikii.

⁸ Ləgidə makkə dīi Bulusə ka dzənə aasəkə *kuvə də'wa, ca wabə yadə ngwalənə ka ənja, ca zhi'wa də hanjalatīi ka haala nga nwanjuunə nga Əntanfə.

⁹ Amma kə təkuree hara ənji ka vii goonga acii ndalənə nga ədzəma, təya wabə bwayakii aashi rəgwa nga Slandanə akənwacii dabaala. Makə nee ci ha'ə, ca bwasee ka tii, ca fə'yagi tə ənji nə'unə, ca wabə ka tii taa ngutə uusəra patə asəkə kuvə janjanə nga əndətə dīi ləməkii Tirana.

¹⁰ Fəzə bəra'i nə tii ka d'anə ha'ə. Ənji hanyinə nga Asiya patə, Yahudiinə da hara slikərənə, kə fi tii wabənə nga Slandana.

Manjeevənə nga Sikəwa

¹¹ Kə slənyi Əntanfə sə nga hurəshishinə ka shaṇə daciī Bulusə.

¹² Ha'ə ənjə a ngərə kəjeerənə da aləbuta ka tabətə də shishinəkii, ənjə a kərə ka ənji bwanea, təya mbədfə. Ginaajiinə əsə, təya shigi ashitii.

¹³ Tə'i hara *Yahudiinə ətə ca wiigi'i ka vərə ka vərə, kə dīi tii gazhi'waanə nga əsətə ləmə nga Yeesu kaa təya mbədfəpaa də ənjitə da i ginaaji ashitii, təya ba ka ginaaji, "Agi banə nə nyi ka hə

dø lømø nga Yeesu øtø ci Bulusø a waaza, bwasee ka øndøtsa!"

¹⁴ Tø'i manjeevønø nguyirønøkii mødøfø nga maduunø *limanø nga Yahudiinø øtø dñi lømøkii Sikøwa; da i tii ca dfaada ha'ø.

¹⁵ Ma ka øndø'i uusøra, ginaaji a ba ka tii, "Kø shii nyi tø Yeesu, kø shii nyi tø Bulusø øsø. I wu sanø nuunø noona?"

¹⁶ Wata øndø ginaajitø a kulaanø ka tii palee ka ngeeritii patø, ca dfaadavø ka tii uyiginø, ca tsaatsagi køjeerønø ashitii. Tøya gimagi asii gakii, tøya huyi.

¹⁷ Patønø nga ønji dø Afisa, kø fii tii sètø slønyi, Yahudiinø da hara slikørønø. Ha'ø kø lagi ødzømetii, ønjø a dñunøtø lømø nga Slandanø Yeesu.

¹⁸ Lanø agi ønjitø vii goonnga øsø shi ka baanø ka Øntanfø akønwcii ønji patø, tøya baabagi bwaya uushi'iitø nji tøya dfaada.

¹⁹ Ønji lanø øsø agi ønji dfaada sø nga hiila kira løkøløkatønyinatii, tøya øtsagi akønwcii ønji patø, tøya ðaanatø kwabakii, waatoo, *hwaslø døbu'u tufø pu'unø.

²⁰ Ha'ø cakø wabønø nga Slandanø gøronø aakønwe aakønwa dø ngeerønø dagi baawødøakii.

Kødønø nga wabønø dø Afisa

²¹ Ma daba'ø ha'ø, wata Bulusø a dfa aniya nga dzønø aanø hanyinø nga Makiduuniya da nga Akaya, ca mbu'ugørø aa Urusaliima. Ca ba,

“Mada kə mbu'i nyi, tyasə ka dzənə nə nyi aa Rooma.”

²² Wata ca sləkee ka ənji tsakənə tə ci bəra'i aa Makiduuniya, waatoo Timooti da Irasəta. Ma ci naakii, kə cakə ci baneenə gi'u davə anə hanyinə nga Asiya.

²³ Ma ka saa'ikii, kə ma'i maduunə haala də Afisa putə nga rəgwa nga Slandana.

²⁴ Ma dava, tə'i əndə'i əndə ətə dīi ləməkii Dimitəriya. Ma ca, əndə bələnə nə ci, agi bələnə nə ci pusha tə kuvə uuləmə ətə dīi ləməkii *Arətimi. Ma slənətsa, agi upaanə nə tii kwaba lajə da ənji slənaakii.

²⁵ Ma ka əndə'i uusəra, wata ca dzatə də ənji slənaakii da hara ənjitə ca slənə tsarə slənəkii, əjki ci ka tii, “Kə shii unə, agi slənənə gaamə caama upaa kwaba lajə.

²⁶ Kə nee unə, una fa də liminuunə əsə oo'i, kə zə'wee Bulusətə ka nə nga ənji lajə də banə oo'i: ma əntafənə ətə ci ənjə a ghənə də ciinə, əntaa sə nga paslənə nə ci. Əntaa wata ganə də Afisa tanə əsə, amma agyanə hanyinə nga Asiya patə cii kəya wabə ha'ə.

²⁷ Maa kə nyi'u ənji ha'ə makə ətsa, ka saaweenə nə ənji ka slənə gaamə. Əntaa wata ətsə tanə əsə, amma ka ndzaanə nə kuvə nga maduunə Arətimi ka uushi zaβə. Ki ka nətə maa, ka əteenə nə ki ka məghərəvənətə. Taa ngahi agi paslənə nə ənji tə ki anə hanyinə nga Asiya da patənə nga duuniya, patə da ha'ə ka bwaseenə nə ənji ka ki.”

28 Makø fii tii ha'ə, kə zhima tə tii a səkətii ka shaŋə, təya ka vuranə, təya ba, “Ma Arətimi nga ənji Afisa, maɖuunəkii nə ki ka shaŋə.”

29 Wata vuranə a gwazəgi, təya kəsə tə i Gayusə da Arisətarəkusə. Ənji Makiduuniya nə tii, guvii-wiinyinə nga Bulusə nə tii əsə. Təya kərə tə tii də kwasənə aasəkə babara nga buurənə. *

30 Ma Bulusə, kə mwayi ci dzənə aakəŋwacii danƙana, amma ənji nə'unə a təŋapaa tə ci.

31 Ha'ə əsə, hara madiigərənə nga hanyinə nga Asiya, waatoo guviinə nga Bulusə, a sləkee ka kədiinə aciikii, ga ca dzə aasəkə babara nga buurənə.

32 Ma saa'ikii, danƙana patə, makəɖəkii nə tii ka shaŋə. Taa wu patə, wazəna. Hara ənjə a ba əndə'i uushi pamə, hara ənji əsə, pamə nə natii. Lanənatii, mashiimə tii sətə dzatə tii də nə ka putakii.

33 Tə'i əndə'i əndə davə, ɖii ləməkii Aləkəsandəra. Hara ənjə a ba ka ci sətə ɖii. Wata Yahudiinə a kavə tə ci aakəŋwacii ənja. Ca maɖee ka ciinəkii kaa ca ba ka dabaala dalila nga haalatsa.

34 Amma, makə fii tii, əndə Yahuda nə ci, təya maɖee ka uuratii patə, ha'ə nga tibisə bəra'i, təya ba, “Ma Arətimi nga ənji Afisa, maɖuunəkii nə ki ka shaŋə!”

35 Ma ka muudinə, kə dədəkəpaa əndə naahənə nga vuranə tə danƙana, əŋki ci, “Unə ənji Afisa, wu saŋə nə əndə mashiimə oo'i, vuranə nga Afisa ca haɖagi də kuvə

* 19:29 19.29 Arisətarəka: 20.4; 27.2; Kwal. 4.10.

nga Arətimi maduunəkii da malaaba faarate kulyagərə dadagya?

³⁶ Makə pooshi rəgwa nga ushapaa uushi'iitsa, see a ndzaa unə kəda'ə, goona kwasə.

³⁷ Acii kə kiroonə ənjinə aa hanə. Wiinə mahərəmə tii asəkə malaaba kuvə nga Arətimi, taa wabə bwaya uushi'inə aashitə.

³⁸ Mada ma Dimitəriya da ənji slənəshinaakii, tə'i tii da kərə gəjwanə nga əndə'i ənda, furəjə nə kuvə gəjwanə, watiitə ənji la gəjwanə əsə. Wa təya kərə gəjwanatii.

³⁹ Amma, maa əndə'i uushi pamə cuuna alə, ka hadatəginə nə ənji aakəjwa agi mətərəkine.

⁴⁰ Acii manjwaləkii niinə ka luu gəjwanə nga wazəənə nga ənshinə, makə pooshi amə ka mbeenə ka dzəgunətə dalila nga wazənəkii.”

⁴¹ Makə uugi ci baginə ha'ə, ca ba ka danjkana, wa təya təkəgi.

20

Ənənə nga Bulusə aanə hanyinə nga Makiduuniya da Akaya

¹ Makə dədikə haalata, wata Bulusə a dzatə də ənji nə'unə, ca vii ka tii ngeerənə də wabənə. Daba'ə ha'ə, ca ba ka tii, a madə ci kaa ca dzə aanə hanyinə nga Makiduuniya.

² Makə mbu'i ci aa dəvə, ca wiigi'itə hanyinəkii, ca dzə də vii ka ənji nə'unə ngeerənə də wabənə lanə, ca mbu'u aanə hanyinə nga Akaya.

³ Ca ndzaa davə ləgidə makkə. Amma, ma ətsə kaa ca dəmə kumbawalə kaa ca dzə aanə hanyinə nga Siriya, kə fii ci oo'i, kə mwayi *Yahudiinə bələnə tə ci. Wata ca dfa aniya nga ənəgərənə saakii da Makiduuniya.

⁴ I Soopatira, əndə Biriya, uuzənə nga Pirusa a kəree ka ci, da Arisətarəkusə da Səkundusa, ənji Teesaloonika, da Gayusə, əndə Dyarəba, da Timooti da ənji Asiya, waatoo Tikikusə da Tərafima. *

⁵ Tii 'watəgi palənə keenə aa Tərawasə, təya gəree keenə davə.

⁶ Ma inə neenə, daba'a *kumənə nga adə buroodi yadə burəjanə ma'iinə, ina madə də Filipi, ina dzə ka dəmə kumbawala, ina lapaa tə tii də Tərawasə anə baanə tufə, ina dapa luuma rəŋwə davə.

Tsaamətənə nga Bulusə tə ənji Tərawasə

⁷ Ma uusəra asavee kədəwanə, kə dzatiinə də nə ka zəmə əndzanə nga Slandana, kə wabi Bulusə ka ənji nə'unə kura'ə ahada vəda, acii kə mwayi ci madənə pukyatə hakii.

⁸ Ma kuvətə dzatiinə də nə davə, kuvə anə əndə'i nə ci. Tə'i garəkuwanyinə laŋə davə a kumu.

⁹ Tə'i əndə'i uundzə dagwa ca zəkutə. Ma ləməkii, Iwutika. Anə mapacakinə nga banğwa ndzaa ci naakii. Bulusə a dzə aakəŋwa də magəərə wabənaakii. Makə mbee ŋunyinə ka dagwata, ca kulagərə aa panə daga agyanə

* **20:4 20.4** 19.29Timooti: 16.1; Tikikusə: Af. 6.21; Tərafima: 21.29. **20:7 20.7** 2.42,46.

makkənə nga kuvətə anə əndə'i. Mantəkii shi ənji ka ngərənə tə ci.

¹⁰ Amma Bulusə a jiməgərə aa panə, ca gwanğaənə tupə anəkii, əŋki ci, "Goonə tuu, da i əpinə nə ci."

¹¹ Makə ənyi Bulusə ka ndərəginə aadəgyə, ca baatsəpaa buroodi, təya adə. Ca ta'avə ka wabənə da tii, ha'ə puki ha. Wata ca madə, ca palə.

¹² Təya dzə satii da uundzə dagwatə vyarəŋə. Kə dīi tii moodasəkə ka shaŋə.

Dzənə nga Bulusə aa Milita

¹³ Ma inə, kə pyaliinə aasəkə kumbawalə, ina palə aa Asoosə, keena dzə ka ngərəənənə tə Bulusə davə, acii kə bii ci oo'i, də sədə dzənəkii aa dəvə.

¹⁴ Makə lii ci tiinə də Asoosə, ina ngərə tə ci aasəkə kumbawalə, ina dzə aa Mitilyanə.

¹⁵ Ina madə davə də kumbawalə, ina ələgi pukənə nga ha atəŋgala hanyinə nga Kiyooosə ətə ahada ma'inə. Ma ka bəra'inə nga uusərə əsə, ina mbu'u aa Samusa, ina palə uurə, ina mbu'u ka makkənə nga uusərə ha'ə aa Milita.

¹⁶ Gəŋə kəŋee Bulusə aa Milita yadə dzənə da Afisa acii ga ca ta'avə anə hanyinə nga Asiya. Ma dīi ci ha'ə, kwasiikii acii nga'ə ka ci nə mbu'unə aa Urusaliima taabu'u mbu'yanə kumənə nga *Peentakoosa, maa jamə.

Waazanə nga Bulusə ka matakəŋwanyinə nga Ikəliisiya nga Afisa

17 Daga də Milita sləkee Bulusə aa Afisa ka ənjə a 'waa'watə ka ci matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya.

18 Makə shi tii aabiikii, əŋki ci ka tii, “Unə də noonə na, kə shii unə makə sətə ndzaa nyi ahadoonə, 'watəginə ka saa'yatə shi nyi aagyane hanyinə ŋga Asiya ha'ə mbu'ya ka ənshinə.

19 Agi slənənə nə nyi ka Slandana. Paa nyi sha dūunətə naaki na. Kə slənyii ka ci da kiinə agiki da bwaneatə sii nyi kama kama acii Yahudiinə.

20 Kə shii unə, agi waazaaki patə, pooshi nyi umbee koonə ka sətə ca tsakə tuunə taa rəŋwə. Amma kə jigunyii koonə akəŋwacii ənji i ka yi ka ya.

21 Kə bii nyi ka Yahudiinə da hara slikərənə patə kaa təya baa ka Əntəŋfə, təya vii goonja ka Slandanə Yeesu.

22 “Ma əndzə'i, wanyinə ka dzənə aa Urusali-ima. Malaaba Ma'yanə ca ba ka nyi dzənə. Mashiiimə nyi sətə na dfa tə nyi davə. †

23 Uushi rəŋwə shii nyi ci Malaaba Ma'yanə a ba ka nyi taa ka ŋgutə vəranə gi nyi patə; waatoo agi banə nə ci ka nyi oo'i, agi gəranə nə mahyakahyaka'ə da ŋgəra'wə tə nyi.

24 Amma, manjərəmə nyi əpinaaki ka uushi. Tada kə əŋki nyi, tada mantəmə nyi patə, mbərə mbərə ka nyi, tə maa kə uudəpaa nyi slənənə liwə nyi acii Slandanə Yeesu, nya baaba Nynyi Habara ŋga pwapoonə ŋga Əntəŋfə.

20:17 20.17 18.21. **20:18 20.18** 19.10. **20:21 20.21** 11.18.

† **20:22 20.22** Malaaba Ma'yanə: 10.19. **20:23 20.23** 21.4,11; 9.16. **20:24 20.24** 21.13; 2 Tim. 4.7.

25 “Wiinə kə shii nyi, ma unə ənə wiigi'i nyi ahadoonə, nya waaza koonə agyanə *ɲwanjuunə ɲga Əntanfə, pooshi unə na nee ka nyi ma'ə patənə goonə.

26 Acii ha'ə cii kya ba koonə ənshinə, pooshi kərənə ɲga patənə goonə agyanəki ma'ə.

27 Maneemə nyi ka ɲgwa'əɲgwa'ənə ɲga ba koonə patənə ɲga hiima ɲga Əntanfə.

28 Nəhəmə noonə nə da gwamətə kavə Malaaba Ma'yanə tuunə ka magəriinəkii, una ndzaa ka magəriinə ɲga Ikəliisiya ɲga Slandanə ətə upaa ci də idənaakii.

29 Acii kə shii nyi, ma daba'a palənaaki, kadə nə bwaya furətsoofanyinə a dəməgərə aahadoonə, paa tii na bwasee ka gwaməkii.

30 Taa ahadoonə əsa, kadə na shigi ətə na d'a gazhi'waanə ɲga zə'wee ka han'kala ɲga ənji nə'unə kaa təya nə'u tə tii.

31 Acii ha'ə, ndzaamə matasəkakii, una buurətə oo'i, fəzə makkə dīi nyi da kiinə agiki ka wabənə ka taa wu ahadoonə vədə da uusəra.

32 “Ma ənə diya, kə ba'avə nyi tuunə aacii Slandanə da wabənə ɲga pwapoonaakii, kaa ca ndzaa kədəhə doonə. Wabəətsə nəndə da baawəda ɲga vii koonə ɲgeerənə, ca vii koonə barəkaatə nə ənjaakii a upaa patə.

33-34 Unə də noonə nə, kə shii unə oo'i, pooshi nyi mwayi kwaba ɲga taa wu, taa kəjeerənə ɲga

20:25 20.25 28.23. 20:26 20.26 18.6. 20:28 20.28-31 11.23.
 20:28 20.28 1 Piita 5.2. 20:29 20.29 Mat. 7.15; Yooh. 10.12.
 20:30 20.30 Gal. 4.17; 1 Yooh. 2.19. 20:31 20.31 19.10; 1 Tees.
 2.11-12; 2 Koor. 11.28. 20:32 20.32 26.18; 1 Tees. 5.23-24; 2
 Tees. 1.11-12.

ənda. Ciinəkinə slənyi ka nyi sətə cii kya ki'i də haajaaki da ŋga ənjinə ndzaashiinə.

³⁵ Kə baarii nyi koonə taa ka ŋgutə rəgwa patə oo'i, də tsarə slənətsə ha'ə tsakənuunə tə ənji matə ŋgeerənə, una dzə də buurətə wabənə ŋga Slandanə Yeesu ətə bii ci: 'Gəfə viinə də barəkaanə acii luunə.' "

³⁶ Makə uugi Bulusə wabənə ha'ə, ca gərə'waanə, ca da də'wa da tii patə.

³⁷ Təya jabətashi, təya ba, "Wa Əntanfə a kərə tə hə jamə." Tii patə, təya tuu.

³⁸ Ma sətə palee də bəzee ka səkətii, ətə fii tii bii ci, paa tii ka ənənə ka neenə ka ci ma'ə. Wata təya kəree ka ci aasəkə kumbawala.

21

Dzənə ŋga Bulusə aa Urusaliima

¹ Makə jabətii inə, ina təkəgi, ina dəmə kumbawala, ina kəŋee gəŋə, ina mbu'u aa Koosə. Pukətə hakii, ina madə də Koosə, ina mbu'u aa Roodəsa. Ina madə də Roodəsa əsə, ina mbu'u aa Patara.

² Davə lapaa inə kumbawalə ŋga dzəginə aanə hanyinə ŋga Finikiya, ina dəmə, ina palə.

³ Makə mbu'iinə kədəhə da hanyinə ŋga Kipərusə ətə ahada ma'inə, ina bwasee aa madzəna, ina palə aanə hanyinə ŋga Siriya, ina jimagerə də Tiira, acii davə nə kumbawalə ka jimapaa də uushi'inə.

⁴ Ina alətə hatə dʒi ɛnʒi nə'unə davə, ina baanə mədəfə gatii. Təya ba ka Bulusə də baawəfa ŋga Malaaba Ma'yanə, ga ca dzə aa Urusaliima.

⁵ Amma, makə mbu'ya saa'i ŋga madənə geenə, ina madə, ina palə. Təya kəree keenə tii da makinatii da manjeevənatii patə. Makə mbu'iinə aa ba'a vəranə aama uunəva, ina gərə'waanə anə mandzənə, ina da də'wa,

⁶ ina jabətashi. Wata ina dəmə kumbawala. Tii əsə, təya ɛnə satii aasii.

⁷ Makə uugiinə wayanə daga də Tiira, ina mbu'u aa Putəlimaryisa, ina nəhəpaa ɛnʒi nə'unə, ina baa rəŋwə da tii.

⁸ Pukətə hakii, ina madə, ina palə aa Kayis-ariya. Makə mbu'iinə, ina dəməgərə aasii aa ha Filibusə, ɛndə waazanə. Rəŋwə nə ci agi ɛnʒi mədəfə ətə shi ɛnʒə a ta'i də Urusaliima. Ina jima gakii asii.

⁹ Ma ɛndətsa, tə'i ci da uuji rəminə ɛnfwadə, ətə ma'ə manʒərəmə ŋguyirənə. Agi danə nə tii anabaakwaanə.

¹⁰ Makə banee inə davə gi'u, ɛndə'i *anabi ətə dʒi ləməkii Agabusə a shi daga də Yahudiya.

¹¹ Ca shi aabii inə, ca ŋgərətə gyara ŋga ŋwə ŋga Bulusə, ca aanəgi də sədəkii da ciinəkii saakii də gyarata, ca ba, "Wiinə sətə ci Malaaba Ma'yanə a ba: 'Ha'ə nə Yahudiinə də Urusaliima a anə tə slanda gyarana, təya vii tə ci acii ɛnʒitə mashiimə tə ɛntarŋfə.' "

21:4 21.4 10.19; 21.11. **21:5 21.5** 20.36. **21:8 21.8** 6.5; 8.5,40.
21:9 21.9 2.17. **21:10 21.10** 11.28. **21:11 21.11** 20.23; 21.33;
 Rooma 15.31.

¹² Makə fii inə ha'ə da ənjitə davə patə, ina kədii acii Bulusə, ga ca dzə aa Urusaliima.

¹³ Amma wata Bulusə a jikəvə, əŋki ci, “Mi saŋə cuuna ŋgwalee ka nya, una tuwa? Acii ma nya, matasəkakii nə nyi, əntaa wata ka pa'ənə tə nyi tanə, amma ka əntənə də Urusaliima putə ŋga ləmə ŋga Slandanə Yeesu.”

¹⁴ Makə təkuree inə ka tənəpaa tə ci, ina ndzaa kəda'ə, ina bwasee ka ci, ina ba, “Wa Slandanə a slənə sətə mwayi ci.”

¹⁵ Daba'ə baanə gi'u, ina tasəka, ina madə, ina palə aa Urusaliima.

¹⁶ Hara ənji nə'unə də Kayisariya a palə deenə, təya kərə tiinə aasii aa ha əndə'i əndə nə'unə ŋga ŋukə, əndə Kipərusə ətə dīi ləməkii Manasanə. Gakii asii jimeenə.

Dzənə ŋga Bulusə ka caamatənə tə Yakubu

¹⁷ Mbu'unə geenə aa Urusaliima, kə liwə ənji nə'unə tiinə də moodasəka.

¹⁸ Pukətə hakii, kə giinə da i Bulusə aa ha Yakubu. Davə nə matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya patə əsə.

¹⁹ Bulusə a nəhəpaa tə tii. Daba'əkii ha'ə, ca 'watəgi banə ka tii də rəŋwə rəŋwə tə sətə dīi Əntaŋfə ahada hara slikerənə putə ŋga slənaakii.

²⁰ Makə fii tii sətə bii Bulusə, təya dūunətə tə Əntaŋfə, təya ba ka Bulusə, “Kə nee hə dīi ndzəkəŋunə, dəbu'unyinə ŋga ənji agi

Yahudiinə vii goonḡa ka Yeesu. Tii patə əsə, ənji nə'utə *bariya nə tii.

²¹ Kə bii ənji ka tii agyanəku oo'i, kə jigunyi hə ka Yahudiitə ahada hara slikərənə, wa təya bwasee ka bariya nḡa Muusa, ga təya *ryaminya manjeevənətii taa nə'u alə'aadanyinatii. *

²² Iitə nə đanəna? Acii ndilə ndilə ka shiinə nə tii oo'i, kə shi hə.

²³ Acii ha'ə, ma đanəku, đawə sətə ciina ba ka hə. Tə'i inə da ənji ənfwadə ətə đii aləkawalə akəḡwacii Əntanḡə.

²⁴ Duu da ənjitsa, ha laabagi naaku nə da tii akəḡwacii Əntanḡə, ha ki'i ka tii haajatii. Ma daba'əkii, təya isəgi nətii. Də ha'ə shiinə ənji patə oo'i, taa nḡutə uushi bii ənji ka tii agyanəku, pooshi goonḡa agikii. Də ha'ə shiinətii agi nə'utə bariya nə hə.

²⁵ Ma hara slikərətə vii goonḡa kamə, kə nyaahiinə ka tii ləkələkətə oo'i, ga təya adə zəmətə đii ənji ka uuləma, ga təya adə idəna, ga təya tsəbə luutə malamə ənji uurakii, ga təya aləhiinə.”

²⁶ Wata Bulusə a nḡərə tə ənjitə ənfwadə. Pukətə hakii, ca laabagi naakii nə da tii, ca dzə aasəkə yi nḡa Əntanḡə kaa ca ba ka *limanə uusərə nḡa uudəpaa laabanatii, waatoo uusərə nḡa vii satakatii patə.

*Kəsənə tə Bulusə asəkə *yi nḡa Əntanḡə*

²⁷ Makə uugi uusərakii đanə kədəhə, waatoo mədəfənə nḡa uusəra, Yahudiinə nḡa hanyinə

* **21:21 21.21** ryaminya: 16.3; Gal. 3.25,28; 5.2. **21:23 21.23-24** Baan. 6.13-21. **21:25 21.25** 15.29. **21:26 21.26** 1 Koor. 9.19-23.

nga Asiya a nee ka Bulusə asəkə yi nga Əntanfə. Wata təya tsəvutə tə danƙana patə, təya kəsətə tə ci.

²⁸ Təya ka vurənə, təya ba, “Ənji Isərayiila, shoomə ka tsakənə tiina! Waanə əndənə ca wiigi'i taa dama patə ka dzəgunənə ka ənji kaa təya bərapaa tə ənji gaamə da bariya nga Muusa da yi nga Əntanfə. Ha'ə maa, waanə kə kira ci hara slikerənə aasəkə yi nga Əntanfə, ca ajjinətə malaaba hana.”

²⁹ Ma bii tii ha'ə, acii kə nee tii ka Tərafima, əndə Afisa tii da Bulusə asəkə vəranə. Ma nə tii ka nəhənə, kə kirə Bulusə tə ci aasəkə yi nga Əntanfə. †

³⁰ Wata vəranəkii a gwazəgi patə, ənjə a dzaanə də nə ka Bulusə, təya kəsətə tə ci, təya əlyagi tə ci asəkə yi nga Əntanfə. Pii ənjə a pa'əgi makuvənyinə.

³¹ Təya moo bələginə tə ci. Asee, kə mbu'i haalakii aa ha matakəŋwanə nga soojiinə nga Rooma ətə də Urusaliima oo'i, magwazəkii nə vəranə nga Urusaliima patə.

³² Makə fii ci ha'ə, pii ca fədfə soojiinə da gayinatii, təya huyi aabii danƙana. Makə nee ənji ka matakəŋwanə nga soojiinə da soojiinə, təya bwasee ka fəslənə tə Bulusə.

³³ Wata matakəŋwanə nga soojiinə a shi, ca kəsə tə Bulusə, ca ba ka soojiinə a anəgi tə ci də mahyakahyaka'ə bəra'i, ca ləgwa ka danƙana, taa wu nə Bulusə da sətə bəzee ci.

³⁴ Hara ənji agi danƙana, təya ba əndə'i uushi pamə. Hara ənji əsə, pamə nə sətə ci təya ba.

Makə ma'upaamə matakəŋwanə ŋga soojiinə ŋunyi dalila acii wazənatii, ca ba ka soojiinə a kərə tə Bulusə aasii aa hatii.

³⁵ Makə mbu'i Bulusə ka məgərəfinə ŋga ndərəginə aa hatii aasii, see də makə kirə soojiinə tə ci acii nyaadfanə ŋga danƙana.

³⁶ Danƙana patə a dzə də nə'unə tə tii, təya dzə də banə, “Wa ənjə a bələgi tə ci!”

Wabənə ŋga Bulusə akəŋwacii danƙana

³⁷ Ma kədəhə ka ənjə a dəməgərə də Bulusə aasii aa ha soojiinə, ca ba ka matakəŋwanə ŋga soojiinə, “Ka upaanə nə nyi wabənə da hə gi'u kwa?” Matakəŋwanə ŋga soojiinə a ba ka ci, “Ka mbeenə nə hə ka uura Gərikə kuna?”

³⁸ Asee, əntaa hə kunə nə əndə Misəratə jarəlagi kwakwatə kaa ca madfee ka hanƙala ŋga ənja? Ha'ə ca kərə mabələ ənji dəbu'u ənfwadə aagi bilina?”

³⁹ Əŋki Bulusə ka ci, “Əndə Yahuda nə nyi, poonə də Tarəsi anə hanyinə ŋga Silikiya, uuzətə mashii vərəatsə nə nyi. Kə kədii nyi aciiku, kapaa ka nyi rəgwa kaa nya wabə ka ənja.”

⁴⁰ Makə kapaa ci ka ci rəgwa, Bulusə a kəŋaanə ka dzakənə, ca madfee ka ciinəkii kaa ənjə a ndzaa kəfa'ə. Makə ndzaa tii shikə shikə, ca wabə ka tii də uura *Ibəraaniya, əŋki ci:

22

¹ “Ndzəkəŋushi'inə da dəsənəki, fatəmə kaa nya pərəgi naaki na akəŋwacii unə.”

² Makə fii tii wabi ci ka tii də uuratii, waatoo də uura Ibəraaniya, təya tsakə ndzaanə kəfa'ə. Ca tsakə banə ka tii, əŋki ci:

³ “Ma nyi, əndə Yahuda nə nyi, poonə də Tarəsi anə hanyinə ŋga Silikiya, amma asəkə vəraanə girə nyi. Gamaliyalə dzəgunətə tə nyi ndilə ndilə makə sətə bii bariya ŋga dzədzəshi'inaamə, nya nə'u tə Əntanfə də ŋgeerənə, makə ənə cuuna nə'u ənshinə.

⁴ Kə cibee nyi ka ənji nə'u rəgwa ŋga Yeesu, nya bəələ tə tii. Nya aanəgi hara ənja, ŋguyirənə da makinə, nya kagərə tə tii aa furəshina.

⁵ Ka mbeenə nə gawə ŋga limanyinə da *mətərəkinə ŋga gayinə ka seedanə, acii kə liwə nyi ləkələkatə aciitii kaa nya kərə ka ndzəkəŋushi'inaamə Yahudiinə aa Damasəkusə, waatoo ləkələkatə ŋga dzənə ka kaashanə də ənji nə'uutə davə. Nya madə, nya palə ka kaashanə tə tii kaa nya kira aa Urusaliima ma'aanəkii, ənjə a shi ka cibeenə ka tii.”

Banə ŋga Bulusə tə habara ŋga vii goŋgaakii ka Slandana

⁶ “Ma nya dzə də palənə ətsə kədəhə kaa nya mbu'u aa Damasəkusə, uusərə ahadana, wata pii bərənə a papi'ya dadagyə, ca gūnutə də nyi dəgəji'u.

22:3 22.3 5.34-39; 9.11. **22:4 22.4-5** 8.3; 26.9-11. **22:4 22.4** 9.2. **22:6 22.6-16** 9.1-22; 26.12-18. **22:6 22.6-7** 9.3.

⁷ Wata nya kulagi aa panø, nya fa øndø'i uura, ca ba ka nyi: 'Sawulø, Sawulø, mi sanø cii kwa cibø dø nyi ha'a?'

⁸ Nyi øsø, nya muu, ønki nyi ka ci: 'Ya'ø Slandana, hø wu sanø?' Ønki ci ka nyi: 'Nyi nø Yeesu øndø Nazaratu øtø cii kwa cibø dø ci.'

⁹ Yoo, ma ønjitø abiiki, kø nee tii ka børenø, amma mafamø tii uura nga øndøtø wabi da nyi.

¹⁰ Nya løgwa: 'Ya'ø Slandana, mi sanø ðanøkya?' Slandanø a ba ka nyi: 'Maðu, dzøgøø aasøkø vøranø nga Damasøkusø. Davø nø ønjø a ba ka hø sètø mwayi Øntanfø kaa ha ða patø.'

¹¹ Makø tøkuree nyi ka neenø acii bøøøta, ka ciinø køshi ønjitø giinø da tii tø nyi, dønjø aa Damasøkusø.

¹² "Ma dava, tø'i øndø'i øndø øtø ðii lømækii Ananiya, øndø gøø'unø ka Øntanfø makø sètø bii *bariya. Agi dølønø nø Yahudiinø nga vøranækii patø dø ci.

¹³ Kø shi ci, ca kønøanø abiiki, ønki ci: 'Ndzøkønøunø Sawulø, waahanø ka ønøø ka neenø.' Agi saa'yakii nunyi ginøki, nya nee ka ci.

¹⁴ Ønki ci ka nyi: 'Kø ta'i Øntanfø nga dzødzøshi'inaamø tø hø kaa ha shii moonakii, ha nee ka Øndø Goonnga a røgwa, ha fa wabønø damakii,

¹⁵ kaa ha ndzaa ka seedawaakii ka ønji patø agyanø sètø nee hø da sètø fii hø.'

¹⁶ Ønki ci ka nyi: 'Ya øna, mi cii kwa gøø? Ma ðanøkwa, maðøtø kaa ønjø a yibø ka hø bapøtisøma, ha ða dø'wa ka Slandana kaa ha

upaa tifyaginə nga 'waslyakəənaaku.' ”

'Wanə tə Bulusə kaa ca waaza ka hara slikərənə

¹⁷ “Ma daba'əkii, kə ənyii aa Urusaliima, nya dā də'wa asəkə *yi nga Əntanfə, kə dīi ka nyi makə səniinə,

¹⁸ nya nee ka Yeesu, ca ba ka nyi: ‘Madətə pii pii, ha shigi asəkə vəranə nga Urusaliima. Acii paa tii na luuvə seedanaaku tə nyi ka tii.’

¹⁹ Əŋki nyi: ‘Slandana, tii də natii nə maa, kə shii tii oo'i, taa ka ŋgutə *kuvə də'wa kə kəəshi nyi i fəslənə tə ənjitə vii goonŋa ka hə.

²⁰ Ma saa'yatə bələgi ənji tə seedawaaku Sətəfanu, nyi davə kəŋə əsə. Kə luuvə nyi, nya nəhə kəjeerənyinə nga ənjitə bələgi tə ci.’

²¹ Amma əŋki Slandanə ka nyi: ‘Maduu, duu, kaa nya sləkēe ka hə dzadə aa ha hara slikərənə.’ ”

Anənə nga matakəŋwanə nga soojiinə tə Bulusə

²² Ma danŋkana a fa tə Bulusə, ha'ə mbu'ya ka wabəətsə wabi ci agyanə hara slikərənə, wata təya kaala vurənə, təya ba, “Wa ənjə a bələgi tə ci, wa ənjə a ŋgərəgi tsarə nga əndətsə asəkə duuniya. Madəbeemə ca ndzaanə da i əpinə!”

²³ Ma təya dzə də ka vurənə, təya dzə də gəgərə kəjeerənətii, təya mbudə bərəbərə aadəgyə.

²⁴ Matakəŋwanə nga soojiinə a ba ka soojiinə a kərə tə Bulusə aasii aa hatii, ca ba, “Wa ənjə

a fəslə tə ci”, kaa ənjə a shii taa putə ŋga mi ci təya kaala vurənə agyanəkii.

²⁵ Makə anəgi ənji tə Bulusə də zə'wa, ca ba ka soojatə kənjə davə: “Kə dəbee ha fəslə əndətə da dimwaanə ŋga Rooma ha'ə yadə la gəjwanə kwa?”

²⁶ Makə fii soojatə ha'ə, ca dzə ka banə ka matakəjwanatii oo'i, “Mi cii kwa dfa ha'a? Acii ma əndətsa, əndə Rooma nə ci.”

²⁷ Wata matakəjwanə ŋga soojiinə a shi ka ləgwanə ka Bulusə, əŋki ci: “Bawə ka nyi, əndə Rooma nə hə nii?” Əŋki Bulusə, “Awa, əndə Rooma nə nyi.”

²⁸ Matakəjwanə ŋga soojiitə a ba ka ci, “Də kwaba lajə upaa nyi ndzaanə ka əndə Rooma.” Əŋki Bulusə ka ci, “Ma nyi, də poonə tə nyi upaa nyi naaki.”

²⁹ Wata ənjitə kavə ənji ka fəslənə tə Bulusə a bwasee ka ci pii. Matakəjwanə ŋga soojiinə a ŋgwaləgi əsə makə paaratəgi ci oo'i, ma Bulusə, əndə Rooma nə ci. Waanə kə anəgi ci tə ci boo.

*Wabənə ŋga Bulusə akəjwacii *mətərəkinə*

³⁰ Pukənə ŋga ha əsə, makə mwayi matakəjwanə ŋga soojiinə shii goonjga ŋga sətə wulii Yahudiinə tə Bulusə, wata ca pərəpaa tə ci, ca ba ka ənji a 'wa tə madiigərənə ŋga limanyinə da patənə ŋga *mətərəkinə ŋga Yahudiinə, kaa təya dza də na. Ca kira tə Bulusə, ca kəjnee ka ci akəjwaciitii.

23

¹ Wata Bulusə a madee ka ginəkii ka tsaaməne tə mətərəkine, əŋki ci: “Ndzəkəŋushi'ina, kə gərə'u nyi ka Əntaŋfə də ədzəmə rəŋwə 'watəginə daga ŋukə ha'ə mbu'ya ka ənshinə.”

² Wata gawə ŋga limanyinə, waatoo Ananiya a ba ka əŋjitə kədəhə abii Bulusə kaa təya dəgə tə ci də meeciinə a makii.

³ Əŋki Bulusə ka ci, “Əntaŋfə na dəgə tə hə ha'ə naaku əsə, hə bwaya əndəna. Asee, dasə nə hə ka la ka nyi gəŋwanə makə sətə bii *bariya əna, amma wahənə ka taŋəgi bariyakii də banə ka ənjə a dəgə tə nyi.”

⁴ Wata əŋjitə kədəhə abiikii a ba ka ci, “Gawə *limanə ŋga Əntaŋfə dzaanii hə see?”

⁵ Əŋki Bulusə ka tii, “Mashiimə nyi d̄ii, ndzəkəŋushi'inə, taa gawə ŋga limanə nə ci. Acii kə bii wabənə ŋga Əntaŋfə oo'i, ga ha wabə bwaya uushi agyanə gawə goonə.”

⁶ Makə d̄ii ci kə shii Bulusə oo'i, ma əndə'i kurəga, *Sadukiinə nə tii, əndə'i əsə, *Farisanyinə nə tii, wata ca madee ka uurakii akəŋwacii mətərəkine, əŋki ci, “Ndzəkəŋushi'inəkya, ma nyi, Farisa nə nyi, uuzənə ŋga əndə Farisa əsə. Acii putə ŋga kanətə kii nyi də goonğa oo'i, ka madənə nə maməətə əŋji da i əpinə, ci d̄ii nyi kəŋə akəŋwacii gəŋwanə.”

⁷ Uudə baginaakii ha'ə, wata mabizhinə a madəgi ahada Farisanyinə da Sadukiinə, ha'ə

23:1 23.1 24.16. **23:2 23.2-3** Leew. 19.15; Mat. 23.27-28; Yooh. 18.22-23. **23:5 23.5** Shig. 22.27. **23:6 23.6** 26.5; 24.21; Fil. 3.5-6.

dzadənəkii a təkəgi bəra'i.

⁸Taa sha dīi, tə'i mabizhinə ahadatīi, acii kə bii Sadukiinə, pooshi madənə ŋga maməətə ənja, pooshi malaa'ika taa ma'yanə. Əŋki Farisanyinə natīi, tə'i uushi'iitə patə.

⁹Wata bwaya mabizhinə a madəgi ahadatīi. Hara maliminə ŋga kurəgə ŋga Farisanyinə a madətə kəŋə, əŋki tii, "Maneemiinə ka bwaya uushi ashi əndətsa. Yaci ma'yanə taa malaa'ika wabi ka ca?"

¹⁰Makə gwazəgi haalakii, kə ŋgwali matakəŋwanə ŋga soojiinə naakii acii ga təya pwaatəgi tə Bulusə. Ca ba ka soojiinaakii, wa təya dzə ka ŋgiraginə tə ci də ŋgeerənə ahadatīi, təya kərə tə ci aasii aa hatii.

¹¹Vəđəkii, Slandanə a kəŋaanə abii Bulusə, əŋki ci ka ci, "Ga ha ŋgwalə. Makə sətə seedii hə tə nyi ganə də Urusaliima, tyasə ha'ə nii kwa seeda tə nyi də Rooma əsə."

Anə uura ŋga bələnə tə Bulusə

¹²Pukənə ŋga ha, *Yahudiinə a anə uura, təya jidə oo'i, paa təya adə zəma, paa təya sa taa mi, see maa kə bələgi tii tə Bulusə.

¹³Kə pitəgi tii tə ənfwadə pu'unə nə ənjitə anyi uuratsa.

¹⁴Wata təya dzə aabii madiigərənə ŋga li-manyinə da gayiinə, əŋki tii, "Kə ji'inə bwaya jida, ina anətə uureenə oo'i, pa ina adə zəma da sa taa mi, see maa bələgiinə tə Bulusə.

23:8 23.8 4.1-2. **23:9 23.9** 25.25; Luka 23.4. **23:11 23.11** 18.9; 19.21; 27.24; 28.16,23. **23:12 23.12** 9.23. **23:14 23.14-15** 25.3.

¹⁵ Acii ha'ə, ma unə da mətərəkinə, sləkeemə ka ənji ka kədiinə acii matakəŋwanə ŋga soojiinə kaa ənjə a kira tə Bulusə koonə, makə koonə tsakə ləgwanə amakii tə sətə dīi ŋga'ə. Ma inə əsə, matasəkakii niinə keena bələgi tə ci taabu'u mbu'yanaakii aabii unə.”

¹⁶ Asee, kə fii uuzənə ŋga cikəŋuci Bulusə sətə anyi tii, ca dzə, ca dəməgərə aasii aa ha soojiinə, ca bagi ka Bulusə.

¹⁷ Bulusə a 'wa tə əndə'i sooja, əŋki ci ka ci, “Kəruu tə uundzə dagwatsə aabii matakəŋwanə ŋga soojiinə. Tə'i uushi cii kəya ba ka ci.”

¹⁸ Soojatə a ŋgərə tə ci, ca kərə aabii matakəŋwanatii, əŋki ci: “Bulusə ətə mapa'əkii 'wii tə nyi, ca ba ka nyi, kaa nya kira tə uundzə dagwanə aabiiku. Mbu'u tə'i uushi cii kəya ba ka hə.”

¹⁹ Matakəŋwanə ŋga soojiinə a kəsə tə ci ka ciinə, təya dzəgi aatəŋgala, ca ləgwa ka ci, “Mi dee cii kwa moo banə ka nya?”

²⁰ Əŋki ci ka ci, “Kə anəgi Yahudiinə uura kaa təya sləkee aabiiku kaa ha kərə ka mətərəkinə tə Bulusə doorə, makə kaa təya tsakə ləgwanə tə sətə dīi ŋga'ə.

²¹ Amma ga ha luuvə ka tii, acii kə palee tii ka ənfwadə pu'unə ətə anyi uura, təya jidə oo'i, pa təya zəmə, pa təya sa taa mi əsə, see maa bələgi tii tə ci. Matasəkakii nə tii ka gərə kərənaaku tə ci.”

²² Wata matakəŋwanə ŋga soojiinə a ba ka uundzə dagwata, “Ga ha ba taa ka wu oo'i, kə bii hə ka nyi wabəətsa.” Ca ba ka ci, wa ca palə saakii.

Kərəginə tə Bulusə ka ŋgwaməna

²³ Wata matakəŋwanə ŋga soojiinə a 'wa gayi soojiinə bəra'i, əŋki ci ka tii, "Dəmə ka tasəka soojiinə gya'ə bəra'i, da əŋji təhinə mədəfə pu'unə da əŋji uudəminə gya'ə bəra'i, kaa təya dzə aa Kayisariya də tibisə əliŋə ənshine davəfə."

²⁴ Ca ba ka tii əsə, wa təya tasəka ka Bulusə naakii sə ŋga dzəginə, təya kərəgi tə ci də ŋga'ə ka Filikusə ŋgwaməna.

²⁵ Ca naahə ləkələkatə ka ŋgwaməna, əŋki ci:

²⁶ "Wiinə ləkələkatə ca dzə ka Filikusə gawə ŋgwaməna, daciiki Kəlawudiyasə Lisiya. Kə nəhəpaa nyi tə hə.

²⁷ Daba'ə nəhəpaanə, ma əndətsə sləkee nyi ka hə, kə kəsətə Yahudiinə tə ci. Gi'u ha'ə mbədaanə kaa təya bələgi tə ci. Makə fii nyi, tə'i dimwaanə ŋga Rooma ashikii, wata ina dzə da soojiinaaki ka luupaanə tə ci.

²⁸ Makə mwayi nyi fa 'waslyakəətə slənyi ci, nya kərə tə ci aasəkə mətərəkinaatii.

²⁹ Ma lapaa nyi, atsa bariyatii kəshi tii tə ci. Malapaamə nyi taa mi ashikii bahə bələnə tə ci, taa bahə kanə tə ci aa furəshina.

³⁰ Amma makə bagi əŋji ka nyi oo'i, kə anyi Yahudiinə uura ŋga bələginə tə ci, ci nee hə kərəgi nyi tə ci aabiiku pii pii, nya ba ka əŋjinə wulii tə ci əsə, wa təya dzə ka wulanə tə ci akəŋwaciiku."

³¹ Wata soojiitə a ŋgərə tə Bulusə, makə sətə bii əŋji ka tii, təya kərəgi tə ci aa Antipatəra

davəðə.

³² Pukətə hakii soojiinə a ənə satii aasii, ənji təhinə a palə tii da Bulusə.

³³ Makə mbu'i tii aa Kayisariya, təya vii ləkaləkətətə ka ηgwaməna, təya vii tə Bulusə ka ci əsə.

³⁴ Makə janğatə ci ləkaləkətəta, ca ləgwa ka Bulusə, taa əndə hanyinə ηga mi nə ci. Makə fii ci, əndə Silikiya nə ci,

³⁵ əηki ci, “Madfa kə shi ənji wulaaku, kadə nii kya fa wabənaaku patə.” Wata ca ba ka ənjə a pa'əgi tə Bulusə asəkə yi ηwanjuutə ghənyi *Hirudusə.

24

Wulanə tə Bulusə

¹ Daba'ə baanə tufə, wata gawə ηga limanyinə, waatoo Ananiya a madə da hara gayinə da əndə'i əndə ətə dīi ləməkii Tarətula. Ma Tarətula, kə shii ci bariya ηga ənji Rooma ηga'ə. Təya dzə aa Kayisariya ka wulanə tə Bulusə akəηwacii ηgwaməna.

² Makə 'wagərə ənji tə Bulusə, Tarətula a 'watəgi wabənə də wulanə tə ci, əηki ci, “Ya'ə Filikusə gawa, putə ηga barəkaanə ηga ηwanjuunaaku ndzaa inə jamə. Kə dīi inə ka hə yawa putə ηga gazhi'waanə dīi hə ka hadatəgi keenə də hanyinə geenə.

³ Ətsə patə, kə liwiinə də kuyiriinə ka shaηə.

⁴ Amma, acii ga nya siipaa də wabənə akəηwaciiku, kə kədii inə baawədfaaku kaa ha fatə magusə haalanə geenə.

⁵ Ma lapaa inə əndəna, bwayakii nə ci ka shaŋə. Agi madeenə nə ci ka panə ahada *Yahudiinə asəkə duuniya patə. Rəŋwə nə ci agi matakəŋwanyinə ŋga kurəgə ŋga ənji Nazaratu əsə.

⁶ Ha'ə kə mwayi ci ajijinətə *yi ŋga Əntaŋfə. Amma ina kəsətə tə ci. [Ma mwayi inə, keena lagi ka ci gəŋwanə makə sətə bii bariya geenə.

⁷ Amma Lisiya matakəŋwanə ŋga soojiinə a shi ka gutsəginə tə ci acii inə də ŋgeerənə.

⁸ Ca ba ka ənji wulaakii, wa təya shi aakəŋwaciiku.] Madfa kə ləgwatə hə ka ci, ka shiinə nə hə dalilatə wulii inə tə ci goŋga.”

⁹ Makə uugi Tarətula wabənə, wata Yahudiinə patə a jikəvə, əŋki tii, “Ma sətə bii ci, patə ha'ə tanyi.”

Wabənə ŋga Bulusə akəŋwacii Filikusə

¹⁰ Wata ŋgwaməna a vii rəgwa ka Bulusə kaa ca wabə, Bulusə a jikəvə, əŋki ci, “Makə kə shii nyi oo'i, mala gəŋwanə nə hə ŋga hanyiinə fəzənyinə laŋə, də mabanee ma'yanə nə nyi ka pərəgi naaki nə akəŋwaciiku.

¹¹ Madfa kə ləgwatə hə ŋga'ə, mapaləmə tə baanə pu'u aji bəra'i, makə gi nyi aa Ūrusaliima ka paslənə tə Əntaŋfə.

¹² Paa tii sha lapaa tə nyi ka dfa mabizhinə taa da wu, taa madfee ka haala ŋga dzatə də ənji asəkə yi ŋga Əntaŋfə, taa asəkə *kuvə də'wanyinə taa asəkə vəranə əsə.

¹³ Pooshi tii ka mbeenə ka baarii ka hə tanta-nyinəkii də wulaatsə wulii tii tə nyi.

14 Amma wanyinə ka banə ka hə: makə sətə bii rəgwa ətə ci təya 'wa rəgwa ŋga jirakənə, ha'ə nə nyi agi paslənə tə Əntanfə ŋga dzədzəshi'iniinə, nya luuvə sətə bii *bariya da sətə nyaahə anabiinə.

15 Agi kanə nə nyi nə də gooŋga, makə sətə ci təya ka natii oo'i, ka madənə nə maməətə ənji da i əpinə, ŋunyi ənji da bwaya ənji patə.

16 Putakii cii kya ciŋə ka ndzaanə də malaaba ədzəmə taa guci patə akəŋwacii Əntanfə da akəŋwacii ənja.

17 “Yoo, daba'a fəzənyinə laŋə, kə gi nyi aa Urusaliima ka kərə ka ənji hanyinaaki uushi'inə da ka dfa sataka ka Əntanfə.

18 Ma nyi agi danə ha'ə, wata təya lapaa tə nyi, ci ətsə ha'ə uudəpaa nyi dfa sataka ŋga laabagi naaki nə asəkə yi ŋga Əntanfə. Pooshi ənji abiiiki, pooshi wazənə əsə. Amma tə'i hara Yahudiinə ətə shi daga agyanə hanyinə ŋga Asiya.

19 Mada tə'i tii da wabənə agyanəki, tii dəbee shine aakəŋwaciiku ka kira wulaaki.

20 Mada pooshi ha'ə əsə, wa ənjinə də natii nə a ba 'waslyakəətə lapaa tii ashiki, saa'itə nyi akəŋwacii *mətərəkinə,

21 madaamə wabəətə rəŋwə ətə ŋgəree nyi ka uuraki ka banə akəŋwaciitii oo'i, 'putə ŋga madənə ŋga maməətə ənji ci ənjə a la ka nyi gəŋwanə akəŋwacii unə ənshinə.' ”

24:14 24.14 9.2. 24:15 24.15 23.6; 26.8; Dan. 12.2; Yooh. 5.28-29. 24:16 24.16 23.1; 1 Koor. 4.4; 2 Koor. 1.12; 2 Tim. 1.3. 24:17 24.17-19 11.29-30; 21.17-28. 24:21 24.21 23.6; 24.15.

²² Amma, makə kə shii Filikusə haala nga rəgwa nga Slandanə nga'ə, kə bii ci, “Madfa kə mbu'ya matakəŋwanə nga soojiinə, waatoo Lisiya, ka ləginə nə nyi gəŋwanə goonə.” Ma daba'əkii, ca ba ka tii, wa təya təkəgi, see ka əndə'i uusəra.

²³ Ca ba ka sooja, kaa ca pa'əgi tə Bulusə, amma ga ca irəla tə ci; wa ca bwasee kaa guviinəkii a nəhə tə ci.

Bulusə akəŋwacii Filikusə da Dərusila

²⁴ Daba'ə baanə gi'u, Filikusə a shi tii da minaakii Dərusila. Mitə Yahuda nə ki. Ca sləkee ka ŋgiranə tə Bulusə kaa ca fa amakii tə wabənə nga vii goonja ka Yeesu Aləmasiihu.

²⁵ Wata Bulusə a wabə ka tii agyanə ndzaanə ka əndə goonja, ca ba ka tii makə sətə ətsətənə əndə naakii na, da makə sətə nə gəŋwanə a dfa uusəra uudənə nga duuniya. Makə fii Filikusə ha'ə, wata ca ŋgwaləgi, əŋki ci, “Ma əndzə'i dfiya, ənuu saaku. Madfa upaa nyi saa'i, ka ənənə nə nyi ka 'wanə tə hə.”

²⁶ Aci ma nə ci ka nəhənə, ka viinə nə Bulusə ka ci kwaba. Ci dfii cii kəya 'waa'wa tə ci atsakii atsakii kaa təya wabə.

²⁷ Amma daba'ə fəzə bəra'i, əndə'i əndə a ŋgərə dəgələ nga Filikusə. Ma ləməkii, Purəkiyusə Fisətusə. Ma saa'itə Filikusə a bwasee ka ŋwanjuunə, makapaamə ci tə Bulusə, acii kə mwayi ci uufagi səkə nga Yahudiinə.

25

Moonə nga Bulusə ka maduunə nwanwə nga ha də Rooma a lagi ka ci gənwanaakii

¹ Makə mbu'i Fisətusə aagyənə hanyinaakii, daba'a baanə makkə, ca madə daga də Kayisariya, ca palə aa Urusaliima.

² Wata madiigərə limanyinə da *gayinə nga Yahudiinə a dzə ka wulanə tə Bulusə, təya tsəfə tə Fisətusə

³ kaa ca tsakə tə tii kaa ənjə a ənə də Bulusə aa Urusaliima. Acii kə dʒii tii aniya nga bələginə tə ci daga a rəgwa.

⁴ Amma Fisətusə a jikəvə ka tii, əŋki ci, “Mapa'əkii nə Bulusə də Kayisariya. Nyi maa, ka ənənə nə nyi aa dəvə kədəhə.

⁵ Wa ina dzə da gayinə ahadoonə, təya wula tə ci davə, madfa tə'i sətə dʒii ci.”

⁶ Mapaleemə ka baanə tighəsə taa baanə pu'u dʒii Fisətusə də Urusaliima, ca ənə aa Kayisariya. Pukənə nga ha, ca dzə ka ndzaanə asəkə dəgələ nga la gənwənə, ca sləkee ka ənjə a kira tə Bulusə.

⁷ Makə mbu'i Bulusə, Yahudiitə shi daga də Urusaliima a guɲutə də ci. Taa nɣahi pooshi tii mbee ka baarii tantanyinəkii, amma kə kira tii mandalə wulanyinatii bəzəkii aagyənəkii.

⁸ Wata Bulusə a wabə kaa ca pərəgi naakii na, əŋki ci, “Makaanəmə nyi sədfə ka bariya nga Yahudiinə; ma'ajijinətəmə nyi *yi nga əntanɲfə, taa dfa 'waslyakəənə ka maduunə nwanwə nga ha də Rooma, taa gi'u.”

9 Makə mwayi Fisətusə pa'ətə ba'a ka Yahudiinə, ca ləgwa ka Bulusə, əŋki ci, “Kə luuvə hə, ənjə a ənə də hə aa Urusaliima, ənjə a dzə ka la ka hə gəŋwanə agyanə uushi'iitə akəŋwaciiki davə kwa?”

10 Amma əŋki Bulusə, “Kəŋə nə nyi asəkə kuvə gəŋwanə ŋga ənji Rooma, hatə dəbee ənjə a la ka nyi gəŋwanə. Madfamə nyi ka Yahudiinə 'waslyakəənə. Hə də naaku nə maa, kə shii hə ndilə ndilə.

11 Madfa ma'waslyakə əndə nə nyi, ha'ə kə slənyii sətə mbu'i bahə bələnə tə nyi, paa nyi ka huyinə acii bələnə tə nyi. Amma, madfa pooshi nyi slənyi taa rəŋwə agi uushi'iitə bii tii aashiki, pooshi əndə da baawəfa ŋga viinə tə nyi ka tii. Kə mwayi nyi kaa maduunə ŋwanwə ŋga ha də Rooma a dzə ka lagi ka nyi gəŋwanə.”

12 Fanə ŋga Fisətusə ha'ə, wata ca dfa mətərəkine da ənji mətərəkinaakii. Makə uugi tii, ca ba ka Bulusə, “Makə kə mwayi hə kaa maduunə ŋwanwə ŋga ha də Rooma a dzə ka lagi ka hə gəŋwanə, ka ci kərənə ənji tə hə əsə.”

Bulusə akəŋwacii Agaripa da Barənika

13 Makə banee gi'u, wata ŋwanwə Agaripa da cikəŋuci ətə dfi ləmətə Barənika a shi aa Kayisariya ka ba 'usa da shinə' ka Fisətusə.

14 Kə baa tii laŋə davə, wata Fisətusə a 'wapaa wabənə ŋga Bulusə ka ŋwanwə, əŋki ci, “Tə'i əndə'i əndə bwasee Filikusə a furəshina.

15 Ma nyi də Urusaliima, madiigərə limanyinə da gayinə ŋga Yahudiinə a kira ka nyi wulaakii,

təya kədii tə nyi kaa nya lagi ka ci gəŋwanə, nya vii ka ci ma'inə.

¹⁶ Amma nya ba ka tii, pooshi agi alə'aada ŋga ənji Rooma nə lagi ka əndə gəŋwanə yadə ndzaanə ŋga ənjitə wulii da əndətə wulii ənji tə ci akəŋwacii gəŋwanə, kaa əndətə wulii ənjə a mbee ka vii hujaakii.

¹⁷ Aci ha'ə, makə shi tii aa hanə patə, masəkəpaamə nyi na. Pukənə ŋga ha, nya ndzaanə asəkə dəgəlaaki ŋga la gəŋwanə, nya sləkee ka ənjə a kira ka nyi tə əndəkii.

¹⁸ Makə madətə ənjitə wulii tə ci ka wabənə, makiramə tii bwaya wula aagyanəkii, makə sətə hiimii nyi,

¹⁹ see mabizhinə agyanə diinatii da agyanə əndə'i əndə d̄ii ləməkii Yeesu ətə əntəgi, amma Bulusə a ba, da i əpinə nə ci.

²⁰ Makə təkuree nyi ka tsaamətə haalakii ŋga'ə, wata nya ləgwa ka Bulusə, madə kə luuvə ci, ənjə a ənə də ci aa Urusaliima, ənjə a dzə ka lagi ka ci gəŋwanə davə.

²¹ Amma kə kədii Bulusə aciiki, kaa maduunə ŋwanəwə ŋga ha də Rooma a dzə ka lagi ka ci gəŋwanaakii. Ci d̄ii kəsəpaa nyi tə ci taabu'u nii kya sləkee ka kərənə tə ci ka maduunə ŋwanəwa."

²² Əŋki Agaripa ka Fisətusə, "Ŋga'ə ka nyi nə fatənə tə əndətsə də liminəki." Əŋki Fisətusə ka ci, "Ka fanə nə hə doorə."

²³ Pukətə hakii, Agaripa da cikəŋuci a shi də məghərəvənə ŋga ŋwanəunə, təya dəməgərə

aasøke kuvə gəŋwanə da gayinə ŋga soojiinə da madiigəranə ŋga vəranə patə əsə. Fisətusə a ba ka ənjə a kira tə Bulusə.

²⁴ Makə kira ənji tə ci, wata Fisətusə a ba, “Ŋwanjwə Agaripa da ənjinə ganə patə, waanə əndəna. Kə kira Yahudiinə ŋga Urusaliima da ənə ŋga vəraanə patə wulaakii, təya ŋgəree ka uuratii ka banə ka nyi, madəbeemə ənjə a bwasee ka ci da i əpinə.

²⁵ Amma, ma'upaamə nyi 'waslyakəənə ashikii bahə bələnə tə ci. Makə ci də naakii nə bii, wa ənjə a kərə tə ci aakəŋwacii maduunə ŋwanjwə ŋga ha də Rooma, kə dʒii nyi aniya ŋga sləkeenə ka ənjə a kərə tə ci ka ci.

²⁶ Amma, mashiimə nyi sətə naahənəki ka slandanəki agyanə haalakii. Aciikii kira nyi tə ci aakəŋwacii unə patə, ma palee maa, aakəŋwaciiku, ŋwanjwə Agaripa. Mada kə fataamə wabənəkii, mbu'u ka upaanə nə nyi sə ŋga naahənə.

²⁷ Aci maluuvəmə hanjalaaki sləkee ka əndə furəshina ka gəŋwanə yadə laabaginə taa aba'a mi wulii ənji tə ci.”

26

Wabənə ŋga Bulusə akəŋwacii Agaripa

¹ Wata Agaripa a ba ka Bulusə, “Kə kapaa ənji ka hə rəgwa ŋga wabənə.” Bulusə a madʒee ka ciinəkii ka ənja, ca 'watəgi pərəgi naakii nə, əŋki ci:

² “Ya’ə ηwanjwə Agaripa, kə kadeesəkə ka nyi ka shanjə nə pərəgi naaki nə akənjwaciiku ənshinə agyanə uushi’iinə laalavə *Yahudiinə aashiki.

³ Aciikə shii hə patə tə alə’aada nga Yahudiinə da wabənyinatii. Aciikii kə kədii nyi aciiku kaa ha fatə wabənaaki də sə’watənə.

⁴ “Kə shii Yahudiinə patə tə ndzaanaaki daga nyi ma’ə uuzənə, ‘watəginə ahada ənjaaki da də Urusaliima əsə.

⁵ Kə shii tii daga njukə, maa ka luuvənə nə tii, təya seeda oo’i, ndilə ndilə rənjwə nji nyi agi ənji ma’iza’u kurəgə nga diinə gaamə, waatoo Farisa.

⁶ Ma əndzə’i, wanyinə kənjə akənjwacii gənjwanə putə nga gəra aləkawalətə dīi Əntanjfə ka dzədzəshi’inaamə.

⁷ Makuvə gaamə pu’u aji bəra’i patə əsə, kə kii tii nə ka gəra mbu’utənə nga Əntanjfə də aləkawaləta. Aciikii ci təya gərə’u ka Əntanjfə vədə da uusərə patə. ‘Ya’ə ηwanjwa, putə nga kanətsə wulii Yahudiinə tə nyi.

⁸ Mi sanjə dīi pooshi unə luuvə oo’i, ka madeenə nə Əntanjfə ka maməətə ənji da i əpina?

⁹ “Nyi ka nəki maa, ma nga njukə, kə nee nyi makə kə ndzaa ka nyi tyasə nə dāadā uushi’inə lanjə ka saawee də ləmə nga Yeesu əndə Nazaratu.

¹⁰ Kə dīi nyi ha’ə də Urusaliima. Nya pa’əgi ənji nə’unə lanjə a furəshina də baawəda nga

madiigərə limanyinə. Ha'ə saa'itə ci ənjə a bələgi tə tii əsə, kə luuvə nyi.

¹¹ Kə cibee nyi ka tii asəkə kuvə də'wanyinə patə. Kə irəlii nyi tə tii ka bwasee ka vii goonḡatii. Kə dīi nyi mabətəsəkə ka shaḡə. Ha'ə kə taḡii nyi ka hara hanyinə, nya dzə ka cibəne də tii."

Habara ḡga zhi'wanə ḡga Bulusə

¹² "Ka putakii ha'ə gi nyi aa Damasəkusə, də baawəda ḡga madiigərə limanyinə da i sləkeenatii.

¹³ Ma uusərə ahadanə dīi ḡwanwa, ina dzə a rəḡwa. Wata bərənə a papi'ya dadagyə, ətə palee ka uusəra də bərənə. Ca shi, ca bərəgi hatə dīi nyi davə patə da ənjitə ciina dzə a rəḡwa.

¹⁴ Ina kwaalagi patə aa panə. Wata, ma nya fa, əndə'i uura a wabə da nyi də uura *Ibəraaniya, əḡki ci: 'Sawulə, Sawulə, mi saḡə cii kwa cibə də nyi ha'a? Zabə nə ləəfənaaku akəḡwaciiki, naaku nə cii kwa cibəgi ha'ə.'

¹⁵ Əḡki nyi: "Ya'ə Slandana, hə wu saḡa?' Slandanə a ba ka nyi: 'Nyi nə Yeesu ətə cii kwa cibəgi.

¹⁶ Amma, madətə kəḡə. Kə shigi nyi ka hə acii kə ta'i nyi tə hə kaa ha ndzaa ka əndə slənaaki, ha seeda makə sətə nee hə ka nyi ənshinə, da makə sətə nii kya baarii ka hə aakəḡwa.

¹⁷ Ka luupaanə nə nyi tə hə acii Yahudiinə da hara slikərənə ətə cii kya sləkee ka hə aabiitii.

18 Ma cii kya sløkee ka hə aabiitii, kaa ha wunəgi ka tii ginətii, kaa təya shigi agi təkunə, təya shi ka bərənə, təya mbədfə acii baawəfa nga *Seetanə, təya shi aagi *ŋwanjuunə nga Əntaŋfə, kaa təya upaa tifyaginə nga 'waslyakəənatii, təya dəməgərə ka ha nga ndzaanatii ahada matadfə ənjaaki, acii kə vii tii ka nyi goongga.'

19 "'Ya'ə ŋwanjwə Agaripa, mabwaseemə nyi ka nə'u sətə baarii Əntaŋfə ka nyi dadagyə.

20 Ka ənji Damasəkusə 'watəgi nyi waazanə. Ma daba'əkii, nya dfa də Urusaliima da patənə nga sətə gujutə də hanyinə nga Yahudiya da nga hara slikərənə. Nya ba ka tii: wa təya baanə ka Əntaŋfə, təya zhi'wagi aabiikii, təya slənə slənətə ca baarii baanatii ka ci.

21 Aciikii kəshi Yahudiinə tə nyi asəkə yi nga Əntaŋfə, təya moo bələginə tə nyi.

22 Amma dənə ənshinə agi tsakənə nə Əntaŋfə tə nyi. Aciikii wanyinə kənə ganə ka wabə goongga ka ənji patə, gayinə da talakiinə patə. Pooshi uushi cii kya ba madaamə sətə bii anabiinə da Muusa na slənə,

23 waatoo kadə nə *Matadfəkii nga Əntaŋfə a sa ŋgəra'wa, ci əsə na 'watəgi madfənə agi maməətə ənja. Də ha'ə nii kəya baarii ka Yahudiinə da hara slikərənə tə rəgwa nga bərəətə na luupaa tə tii."

Banə nga Bulusə ka Agaripa kaa ca vii goongga

26:18 26.18 Af. 2.2; 5.8-14; Kwal. 1.13. 26:20 26.20 9.20,28-29; Luka 3.8. 26:23 26.23 3.15; Isaa. 49.6; Luka 24.46-47; 1 Koor. 15.20.

24 Ma Bulusə a dzə aakəŋwa də pərəgi naakii na makə ətsa, wata Fisətusə a ŋgəree ka uurakii də ŋgeerənə, əŋki ci, “Bulusə, maba nə hə! Maduunə shiinaaku ca zə'wee ka hə ka maba!”

25 Amma əŋki Bulusə ka Fisətusə, “Ya'ə slan-dana, əntaa maba nə nyi, da haŋkala nə nyi, gooŋga cii kya wabə.

26 Acii kə shii ŋwanjwə uushi'iitə patə. Ci dīi cii kya wabə yadə ŋgwalənə akəŋwaciikii. Kə shii nyi, pooshi uushi zaanə ka ci, acii əntaa ka ma'umbu ha dīi uushi'iitsa.

27 Ya'ə ŋwanjwə Agaripa, kə luuvə hə sətə bii anabiinə kwa? Kə shii nyi, kə luuvə hə.”

28 Wata əŋki Agaripa ka Bulusə, “Waato, ma nə hə ka nəhənə, ka zə'weenə nə hə ka nyi ka əndə nə'unə pii pii ha'ə koo?”

29 Əŋki Bulusə, “Taa pii pii, taa əntaa pii pii, agi kədiinə nə nyi acii əntaŋfə, əntaa ka hə daanəku əsə, amma ka patənə ŋga ənjinə ca fa tə nyi ənshinə, kaa təya ndzaa makə naaki, madaamə mahyakahyaka'ənə nəndə paa nyi ka moonə koonə.”

30 Wata ŋwanjwə a madətə. Ŋgwaməna əsə da Barənika da ənjitə nji dasə dasə da tii patə a madətə natii.

31 Makə dəməgi tii, təya ba ahadatii, “Ma əndətsa, paa ci agi da uushi'iitə ca mbu'u bahə bələnə tə ci taa pa'əginə tə ci asəkə furəshina əsə.”

32 Wata Agaripa a ba ka Fisətusə, “Maci pooshi əndətsə kədii dzənə kaa maduunə ŋwanjwə ŋga

ha də Rooma a dzə ka lagi ka ci gəŋwanə, kadfa kə njaanwa kapaa tə ci.”

27

Dəmə kumbawalə ŋga Bulusə aa Rooma

¹ Makə dīi ka tantanyinə oo'i, ka dzənə niinə aanə hanyinə ŋga Italiya, təya ba'acii tə Bulusə da hara ənji furəshina aacii gawə ŋga soojiinə ətə dīi ləməkii Yuliyusə. Ma Yuliyusə, asəkə kurəgə ŋga ŋwanwə ŋga ha də Rooma nə ci.

² Wata ina dəmə kumbawalətə shi daga də Adaramitiya, ətə ca dzə ka vəranyinə kama kama ama ndzanja ŋga hanyinə ŋga Asiya. Ina 'watəgi palənə, inə da i əndə hanyinə ŋga Makiduuniya asəkə vəranə ŋga Teesaloonika. Arisətarəkusə nə ləmə ŋga əndəkii.

³ Pukətə hakii, ina mbu'u aa Sidoonə. Makə ci Yuliyusə a kaka'ə tə Bulusə, kə kapaa ci tə ci kaa ca dzə aa ha guviinəkii, təya vii ka ci sətə cii kəya moo.

⁴ Ma daba'əkii, ina madə davə, ina zaawa daba'a hanyinə ŋga Kipərusə ətə ahada ma'inə, acii ma dadava, pooshi ŋgeerənə ŋga məda.

⁵ Ina tanəgi uunəvə ətə dīi hanyinə ŋga Silikiya da Paməfiliya amakii, ina mbu'u aa Mira anə hanyinə ŋga Lisiya.

⁶ Davə upaa gawə ŋga soojiinə əndə'i kumbawalə ətə shi daga də Aləkəsandəriya, ətə ca dzə aagyanə hanyinə ŋga Italiya. Ina dəmə kumbawaləkii,

⁷ ina palə.

Kə ba'agiinə aarə'u aarə'u ka dzənə samə sama. Nğahə mbu'iinə aa Kinidusə. Makə tənɔpaa mədə tiinə ka dzənə gəŋə aakəŋwa, ina zaawa daba'a hanyinə ŋga Karita, ina ələgi abii vəranə ŋga Saləmoonə, waatoo gazha-gazhanə ŋga hanyinəkii.

⁸ Nğahə dzəgiinə atsa ndzaŋa atsa ndzaŋa, ha'ə mbu'iinə ka əndə'i ha ətə ci əŋjə a 'wa "Njuni ha ŋga jipanə", kədəhə da vəranə ŋga Lasaya.

⁹ Makə kə səkəpaa inə nə a rəgwa, kə dzəgi kumənə ŋga tifyagi ŋga 'waslyakəənə. Waatoo, kə dzəgi saa'i ŋga wiinə yadə ŋgwalənə. Aci ha'ə, kə uugi wiinəkii d'anə dzawə. Makə nee Bulusə ha'ə,

¹⁰ wata əŋki ci, "Nğuyirəna, ma dzəənə gaamə oogə, ka d'anə dzawə. Tə'i asara laŋə əsə, əntaa wata ŋga uushi'inə taa kumbawalə tanə, amma da i əpinə gaamə."

¹¹ Amma ma gawə ŋga soojiita, maluuvmə ci wabənə ŋga Bulusə, see ŋga əndə gwazə kumbawalə da ŋga slandakii.

¹² Makə, ma ha ŋga jipaata, pooshi tahu tahu bahə kya vyanə ŋga kumbawalə davə, aciikii laŋənə ŋga əŋja, kə mwayi tii palənə kaa təya mbu'u aa Finika, waatoo əndə'i ha ŋga jipanə anə hanyiitə ŋga Karita. Ma hatsa, ka tsaamənə aadə waka. Madə kə mbu'i tii aadəvə, ka kyanə nə tii vyanə davə.

Mandalə mədə anə uunəva

¹³ Wata mēdē a 'watēgi diganē da hwarēma gi'u gi'u, ma nē tii ka nēhōnē, kē upaa tii sētē ci tēya moo. Aciikii tēya daa'yagi madiigērē tibisē ētē kējēe ka kumbawalē, tēya dzē atsa ndzaṇa atsa ndzaṇa ṅga hanyinē ṅga Karita.

¹⁴ Amma, ma ta'avē gi'u, wata mandalē mēdē a diga daciizēma tsanṅwē dāgyanē tēpurekii.

¹⁵ Makē digē mēdēkii kumbawala, ina tēkuree ka kēsēpaanē. Wata ina bwasee ka ci, ca palē deenē asēkēkii.

¹⁶ Ina dzē dashi ēndē'i uundzē hanyinē ētē ahada ma'inē ētē dīi lēmēkii Kawuda. Tē'i daama nē mēdē dadavē. ṅgahē kēsēpaa inē uundzē kumbawala, ina ēlyatē.

¹⁷ Makē ṅgire ēnji uundzē kumbawala, ēnjē a dzakēvē aasēkē maduunēkii. Ma daba'ēkii, ēnjē a dā dabara ṅga aanōvē zē'unyinē ṅga'ē ashi maduunē kumbawalē kaa ca shii ndzaanē dē ṅgeerēnē. Kē ṅgwalēgi tii acii zavēnē ṅga kumbawalē agi mandzēnē atanjala hanyinē ṅga Libiya. Aciikii tēya jimagērē dē kējeerēnē ētē ca kērē tē kumbawalēkii, acii ga mbēdēkii a dēlii tē tii dē ṅgeerēnē, tēya kapaa kumbawalēkii kaa mēdē a dala tē ci deenē.

¹⁸ Makē ci mēdētē a ēgē dē ṅgeerēnē, pukētē hakii tēya 'watēgi kyaalagērē uushi'iitē ṅgire kumbawalēkii aagi ma'inē.

¹⁹ Ka makkēnē ṅga uusēra ēsē, tēya kyagērē uushi'inē ṅga kumbawalēkii dē ciinētii.

²⁰ Kē ba'agiinē lanjē, pooshi inē nee ka uusēra taa tikisa, wata dēgēnē tiinē nē mandalē mēdē ṅga mēdanṅkayata. Makamiinē nē ṅga

mbøðənə ma'ə.

²¹ Makə ta'avə tii yadə adə zəma, wata Bulusə a madətə ahadatii, əŋki ci, “Ŋguyirəna, maci kə luuvuunə wabənaaki, kadə mama'yamaamə anə hanyinə ŋga Karita kaama lə'yagərə aagi asaranə ha'ə.

²² Makə ha'ə dʒii əna, wanyinə ka ba koonə: goona buurə uushi'inə. Acii pooshi əndə ca ətee ka əpinaakii taa rəŋwə ahadoonə, see asara ŋga kumbawala.

²³ Ma Əntəŋfə ətə dʒii nyi ka naakii, ətə cii kya paslə tə ci əsə, kə sləkee ci ka malaa'ikaakii aabiiki ŋga mbəðə davəðə.

²⁴ Əŋki ci ka nyi: 'Bulusə, ga ha ŋgwələ, tyasə ka kəŋaanə nə hə akəŋwacii maduunə ŋwanwə ŋga ha də Rooma. Wiitsə kə luuvə Əntəŋfə ka hə, ka luupaanə nə ci patənə ŋga guvii-wiinyinaaku, ka mbəðənə nə tii.'

²⁵ Acii ha'ə, ŋguyirənə, goona buurə uushi'inə! Acii kə vii nyi goonɡa ka Əntəŋfə, ka dʒanə nə ci ndilə ndilə makə sətə bii ci ka nyi.

²⁶ Amma ka kərənə nə məðə taamə aagyanə əndə'i hanyinə ətə ahada ma'inə.”

²⁷ Ma ka vəðə ŋga pu'u aji ənfwadənə, ina dzə də dzənə agyanə uunəvə ŋga Madityaraniya,* ətsə ahada vəða. Ma fatə əŋji gwazə kumbawələ ashitii, kədəhə nə tii ka mbu'unə aanə əndə'i hanyinə.

²⁸ Wata təya təkətə kurəŋənə ŋga ma'inə. Ma təya fa, ma'ə miita makkə pu'unə aji məðəfə. Ina dzə aakəŋwa gi'u, təya ənə ka təkənə.

27:24 27.24 9.15. **27:26 27.26** 28.1. * **27:27 27.27** Ma də uura Gərɪka, Adərɪya.

Ma tɔya fa, wata miita pupusərə aji tighəsə mbədaanə.

²⁹ Kə ɲɔwaləgi tii acii geena ndərəənə aagyanə faariinə. Wata tɔya jiməgərə də tibişənyinə ɲga tiŋgərə də kumbawalə ənfwadə daba'əkii. Tɔya ka nə də ɲgeerənə oo'i, ka pukənə nə ha.

³⁰ ɲga'ə ka ənji gwazə kumbawalə nə jiməgərənə satii. Wata tɔya da makə jiməgərə də hara tibişə ɲga tiŋgərəginə akəɲwacii kumbawala. Asee, uundzə kumbawalə jiməgərəgi tii.

³¹ Makə nee Bulusə ha'ə, ca ba ka gawə ɲga soojiinə da soojiinə, “Mada mandzaamə ənjitşə asəkə kumbawala, pooshi unə ka mbədənə.”

³² Wata soojiinə a lagi zə'u ɲga uundzə kumbawala, ca palə.

³³ Ma ətsə ha kədəhə ka pukənə, Bulusə a ba ka tii patə kaa tɔya zəmə. Əŋki ci, “Baanə pu'u aji ənfwadə ənshinə cuuna gəra yadə zəmənə.

³⁴ Acii ha'ə agi kədiinə nə nyi acii unə koonə zəmə ka ndaŋə ndaŋənə goonə, makə dīi ci taa mavurahinə, pooshi na upaa tuunə.”

³⁵ Makə bagi ci ha'ə, ca ɲgərə buroodi, ca da yawa ka əntaŋfə akəɲwaciitii patə, ca baatsəpaa, ca ɲgərə, ca adə.

³⁶ Wata patənətii, tɔya ənya də ma'yanə, tii maa, tɔya adə zəma.

³⁷ Gya'ə bəra'i da mədəfə pu'unə aji kuwa niinə asəkə kumbawaləkii.

³⁸ Makə agi tii, əburə tii, tɔya əjigərə aləkamaara aagi ma'inə kaa tɔya galee ka

zəzəkəənə nga kumbawaləkii.

Tsəərəginə nga kumbawala

³⁹ Pukənə nga ha, mashiimə ənji gwazə kumbawalə hatə dīi inə davə, amma təya nee ka hatə dīi mədfə daama davə, da i mandzənə əsə, təya dā hiima nga mbu'unə aa dəvə, maa jamə.

⁴⁰ Wata təya laalagi zə'u nga tɪŋgərə də tibisənyinə, təya kaalagərə tibisəkii aagi uunəva, təya pərəpaa zə'u nga aanə də ənfwə nga gwazəginə, təya madəe ka kəjeerənə aadəgyə kumbawalə kaa mədfə a kərə tə ci aanə hanyinə.

⁴¹ Amma, makə mbu'iinə ka hatə dīi məgunwiinə nga ma'inə, wata kəŋwaciinə nga kumbawalə a ikugərə aagi mandzənə, pooshi kumbawalə ənyi ka gugudənə ma'ə. Ba'akii a 'watəgi biyinə acii məjuvinə nga ma'inə.

⁴² Kə mwayi soojiinə bəələginə tə ənji furəshina, acii mbu'u ka dəgəginə nə hara ənji lalavwa, təya huyipaa satii.

⁴³ Amma, makə nga'ə ka gawə nga soojiinə nə luupaanə tə Bulusə, kə tənəpaa ci tə tii ka dā aniyatii. Ca ba: taa wu mbee ka lalavwa, wa ca lalavugi aa tanəgi zəku'i.

⁴⁴ Ma mbədfaənəkii, də parəlawə tyanə tii. Hara ənji əsə, də mabii ənfuyiginə nga kumbawalə tyanə tii. Də ha'ə taanəgiinə patə aa tanəgi jamə.

28

Bulusə anə hanyinə nga Maləta

1 Daba'ə mbərəðəne geenə ngahə bii ənji keenə oo'i, anə hanyinə nga Maləta niinə ətə ahada ma'inə.

2 Kə liwə ənjitə anə hanyinəkii tiinə də moodasəka, təya hənətə keenə gunə, acii agi ndzəmənə nə vənə saa'ikii, tə'i əra əsə.

3 Wata Bulusə a kwaasha uushiginə, ca pukəgərə aagi gunə. Iza'unə nga gunəkii a lyakagi rəhunə, rəhunəkii a iidəgi tə ci, ca ənəgi təbuŋə aciikii.

4 Makə nee ənji hanyinəkii ma'ə rəhuutə təbuŋə aciikii, əŋki tii ahadatii, "Ma əndətsa, ma bəələhiinə nə ci. Taa ngahi kə mbərə'i ci agi uunəva, dənə əndzə'i ma'ə hakya ka nə'unə tə ci. Ka əntənə nə ci."

5 Amma, wata Bulusə a məcīgərə rəhuutə aagi gunə, pooshi dīi tə ci.

6 Təya gərə aslənə nga hakii, taa ca kulagi aa pa, ca əntəgi. Amma, makə gərii tii, maneemə tii ka sətə dīi tə Bulusə, təya ənə ka zhi'eenə, əŋki tii, "Ma əndətsa, sə nga paslənə nə ci."

7 Ma gatə kədəhə, tə'i əndə'i babara ətə dīi ləmə nga slandakii Pubəliyusə, waatoo ci nə gawə nga hanyiita. Kə liwə ci tiinə də moodasəka. Ha'ə baanə makkə niinə gakii.

8 Asee, ma dīi Pubəliyusə, pərəbə nə ci ka bərəhənə. Shishinəkii da tanə ca dfa tə ci. Wata Bulusə a dzə aabiikii, ca dfa ka ci də'wa, ca banee ka ciinəkii agyanəkii, ca mbəðəpaa də ci.

9 Makə dīi ha'ə, ənji bwanea nga hanyinəkii patə, təya shiishi aabii Bulusə, ca mbəðəpaa də

tii əsə.

¹⁰ Təya vii keenə uushi'inə lanə. Ma ətsə keena madə də kumbawalə əsə, təya dzatəgi keenə də sətə ciina moo patə.

Mbu'unə nga Bulusə aa Rooma

¹¹ Kə dīi inə ləgidə makkə davə taabu'u ma'iinə, ina palə də kumbawala. Ma kumbawaləkii, tə'i foota nga huyirənə ndzəkənushi'inə ashikii. Də Aləkəsandəriya shi kumbawaləkii, anə hanyinə nga Maləta əsə kya ci vyanə.

¹² Ina mbu'u aasəkə vəranə nga Sirakusə, ina baanə makkə davə.

¹³ Ina madə də kumbawalə davə, ina zə'utə, ina mbu'u aa Rigiya. Pukətə hakii, mədfə a diga da hwarəma, ca dala kumbawalə, ina mbu'u aa Putiyali ka bəra'inə nga uusəra.

¹⁴ Ma dava, kə lapaa inə ənji nə'unə, təya kədii tiinə keena banee mədfəfə da tii. Də ha'ə makə ətsa mbu'iinə kədəhə da Rooma.

¹⁵ Makə fii ənji nə'unə davə habara geenə, wata təya shi ka lanə tiinə aa luuma Apiya. Hara ənji əsə, təya dzə ka hatə ci ənjə a 'wa “Ha nga jipanə nga makkə”, kaa təya gujə deenə. Makə nee Bulusə ka tii, ca kuyirii tə Əntanjə, ədzəməkii əsə, kə cakə da ngeerənə.

¹⁶ Makə mbu'iinə aa Rooma, ənjə a vii rəgwa ka Bulusə kaa ca dzə ka ndzaanə saakii da sooja ətə ca nəhə tə ci.

Waazanə nga Bulusə də Rooma

¹⁷ Ma daba'ə baanə geenə makkə davə, Bulusə a 'waa'wa tə *gayinə nga Yahudiinə

dø Rooma. Makø libø tii, øŋki ci ka tii, “Ndzøkøŋushi'ina, taa ŋgahi maðfamø nyi taa mi ka ønji gaamø, mabwaseemø nyi ka alø'aada ŋga dzødzøshi'inaamø øsø, amma kø køshi Yahudiinø ŋga Urusaliima tø nyi, tøya vii tø nyi aacii ønji Rooma.

¹⁸ Makø tsaamøtø ønji Rooma wabønaaki, tøya moo kapaanø tø nyi, acii maðfamø nyi 'waslyakøønø bahø bølønø tø nyi.

¹⁹ Amma, makø maluuvømø Yahudiinø kapaanø tø nyi, ci bii nyi, tyasø see a kira ønji gøŋwanaaki aakøŋwacii maðuunø ŋwanø ŋga ha dø Rooma, kaa ca lagi ka nyi gøŋwanø. Kø ðii nyi ha'ø, taa ŋgahi mamoomø nyi wulanø tø ønjaaki.

²⁰ Acii kii 'wii nyi tuunø kaa nya wabø doonø. Ma ðii nyi ma'anøkii ønshinø dø mahyakahyaka'øna, putø ŋga kanøtø kii ønji Isørayiila patø oo'i, ka shinø nø *Matadøkii ŋga Øntanfø.”

²¹ Wata øŋki tii ka ci, “Ma'upaamiinø løkøløkætø danø hanyinø ŋga Yahudiya agyanøku. Pooshi øsø agi ndzøkøŋushi'inø sha kira habaraaku taa ba bwaya wabønø agyanøku.

²² Amma kø mwayi inø ina fa da maku taa mi nø hiimaaku; acii kø shii inø, agi børapaa nø ønji kuregøtsø ðii hæ agikii taa dama patø.”

²³ Wata tøya la ka ci uusøra kaa ca ønø ka wabønø ka tii. Makø mbu'ya uusørakii, tøya ønø ka dzatø dø nø lanø aabiikii øsø. Bulusø a wabø ka tii agyanø ŋwanøunø ŋga Øntanfø,

ndzanjənə tsədfakə ha'ə mbu'i kədəwanə. Ca dfa gazhi'waanə nga zhi'wa də ədzəmətii də dzəgunə ka tii habara nga Yeesu, makə sətə dfi manaahəkii asəkə bariya nga Muusa da asəkə ləkaləkətənyinə nga anabiinə.

²⁴ Ma hara ənji ahadatii, kə luuvə tii wabənəkii, hara ənji əsə, maluuvəmə tii.

²⁵ Təya təkəgi də mabizhinə. Amma daga tii ma'ə matəkəgimə zəku'i, kə pa'apaa Bulusə wabənaakii, əŋki ci, "Asee, gooŋga wabi Malaaba Ma'yanə ka dzədzəshi'inuunə da ma anabi Isaaya

²⁶ ətə bii ca:

'Duu aabii ənjitsa, ha ba ka tii:

Ka fanə nuunə anəkii anəkii,
amma pooshi unə ka paaratəginə shaŋə.

Ka tsaamənə nuunə anəkii anəkii,
amma pooshi unə ka neenə shaŋə.

²⁷ Acii ma ədzəmə nga ənjitsa, mapa'əkii,
liminətii əsə, manjiikəkii,
təya dzaa'agi ginətii.

Maci madamə tii ha'ə,
kada kə nee tii də ginətii,
təya fatə də liminətii,
təya paaratəgi də ədzəmətii,
təya zhi'wagi aabiiki əsə,
nya mbədfəpaa də tii.' "

²⁸ Bulusə a tsakə banə ka tii, əŋki ci, "Makə ha'ə dfi əna, shiimə oo'i, ma əndzə'i, ka hara slikərənə sləkee Əntaŋfə ka wabənə nga luupaanaakii. Ma tii, ka fanə nə tii!" [

28:23 28.23 1.3; 8.12; 19.8; 28.31; Luka 17.21. **28:26 28.26-27**
Isaa. 6.9-10. **28:28 28.28** 13.46; Luka 3.6.

²⁹ Makə uugi ci bagi wabəøtsa, Yahudiinə a madə, təya palə, təya dzə də ɗa mabizhinə ahadatii.]

³⁰ Fəzə bəra'i ndzaa Bulusə davə, ca dzə də ki'i kwaba nga yitə ɗii ci asəkəkii. Kə liwə ci patənə nga ənjitə shi aabiikii.

³¹ Ca dzə də waazanə agyanə ηwanjuunə nga Əntanfə yadə ηgwalənə da dzəgunənə ka ənji agyanə Slandanə Yeesu Matadəkii nga Əntanfə, matəηapaamə ənji tə ci əsə.

Gude: Kura Aləkawalə nga Əntənfə
Gude: Kura Aləkawalə nga Əntənfə New Testament

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gude

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files
dated 2 May 2025

56396c70-45d3-5118-be46-8c4c3fec34f1